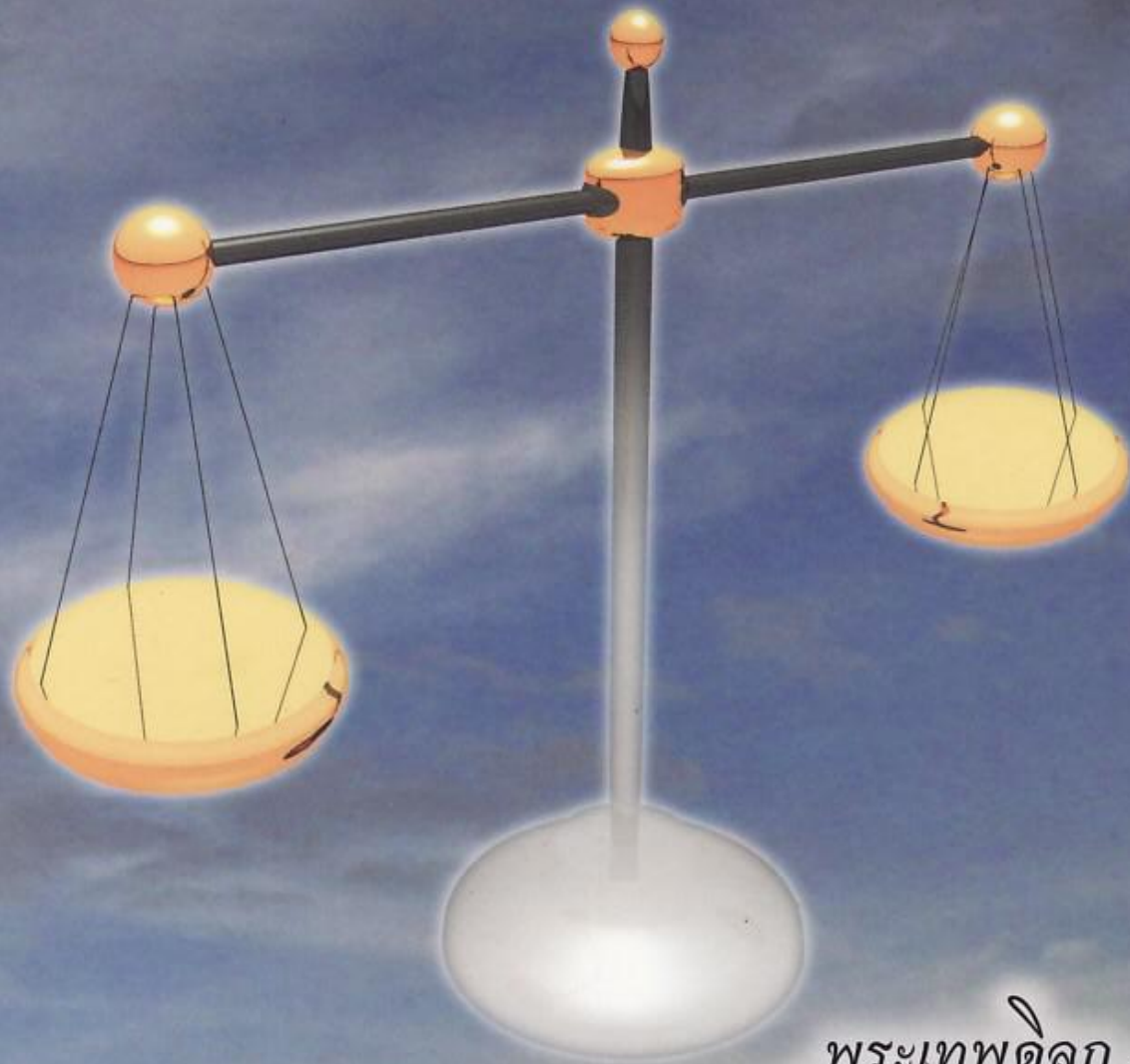

ยุติธรรมอยู่ที่ไหน.. ? ..ใครเห็นบ้าง!

พระเทพดิลก

ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

พระเทพคิลก (ระแบบ จิตตภาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

รวบรวม เรียบเรียง

คณะกรรมการจัดงาน

สัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวิสาขบูชา

จัดพิมพ์เพื่อการเผยแพร่เป็นธรรมเนียมราชการแก่ท่านสาธุชน

เนื่องในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา

ณ ปริมณฑลท้องสนามหลวง

๒-๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒

ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : วิสาขบูชา ๒๕๕๒

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย : ๕,๐๐๐ เล่ม

วัตถุประสงค์ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

๑. เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษไทย
๒. เพื่อส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ชาวโลก
๓. เพื่อเป็นองค์กรในการประสานงานและดำเนินการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
๔. เพื่อเป็นศูนย์กลางดำเนินการพิทักษ์ รักษา และสร้างเสถียรภาพความเป็นปึกแผ่น ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พระตำหนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒-๒๕๘๑-๒๑๓๙ โทรสาร ๐๒-๒๕๘๑-๓๖๗๕

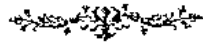
พิมพ์ที่ บริษัท แปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด

นางจรรยาพรณ วันทนทวี (พรศิวการพิมพ์) ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พุทธศักราช ๒๕๕๒

๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐๒-๕๓๙-๘๖๓๒, ๐๘๙-๗๙๖-๗๙๙๖ โทรสาร ๐๒-๕๓๐-๖๐๙๑

คำนำ

หนังสือเรื่อง “ความยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?” เป็นเอกสารที่เกิดขึ้นมาจากการสังเกตความขัดแย้งในด้านต่างๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี และสื่อสารมวลชนมาเป็นเวลานาน จนสามารถหาบทสรุปได้ว่า ตราบใดที่ยังไม่มีความรู้สึกร่วมกันว่า “ยุติธรรมแล้ว” จากคนสองคนขึ้นไปจนถึงมวลมหาประชาชน จะไม่สามารถลดความขัดแย้งกันได้ ยิ่งหากเรามองการบรรเทาทุกข์กันของคนในอดีต จะมีความชัดเจนว่า เกิดจากความขัดแย้งที่ไม่อาจหาบทสรุป ที่ทุกฝ่ายยอมรับว่า ยุติธรรมได้ ยิ่งหลายปีมานี้ เรามีการเรียกร้องความสมานฉันท์ ความสมานสามัคคี ความมีเอกภาพ ภายในสังคม เมื่อสาวไปถึงสาเหตุหลักกลับพบว่า คนที่ขัดแย้งกันเหล่านั้นมีความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ยุติธรรม

คำพูดว่า สองมาตรฐาน แพร่กระจายไปมากขึ้น และมีความเห็นร่วมกันมากยิ่งขึ้นว่า บางจุดของสังคมในการรักษา ประสาทความยุติธรรม กลับมีมาตรฐาน ๒ มาตรฐาน คำว่าสองมาตรฐานนี้เคยได้ยินพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๔ ธันวาคม เมื่อหลายปีที่แล้ว พอมีความขัดแย้งก็หวนคิดถึงคำว่า สองมาตรฐานอยู่เสมอ จนบางครั้งพบว่ามีคำขวัญในทำนองว่า “ยุติธรรมไม่มี สามัคคีไม่เกิด”

จากนั้นมาจึงคิดที่จะเรียบเรียงเอกสารในรูปของคำถามว่า “ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?” แต่กลับมีความรู้สึกว่า คนอื่นอาจจะมีความรู้สึกว่า ข้อความบางตอนสองมาตรฐานเสียเอง จึงอาศัยโครงสร้างของวรรณคดีรามเกียรติ์ ที่ตลอดเรื่องมีแต่คำว่าไม่ยุติธรรมเป็นตัวหลักเสมอ ซึ่งเมื่อมองสืบสาวไปที่รากเหง้าของกรณีนั้นๆ กลับพบว่า ทุกกลุ่มของความขัดแย้งจนมีการบาดเจ็บล้มตายกันมากนั้น เมื่อนำเอามาตรฐาน

ทางศีลธรรม จริยธรรม เข้าไปจับ ล้วนมีแต่เรื่องความอยุติธรรม อคติ
อกุศล อวิชาทั้งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของอกุศลที่ท่านสรุปไว้ว่า
อกุศลให้ผลเป็นความทุกข์

แต่ในเรื่องรามเกียรติ์ อาจเป็นเพราะสมัยนั้นยังไม่มีกฎหมาย
มาตรฐานจึงใช้ศีลธรรม จริยธรรม เป็นหลักในการตัดสินผิดหรือถูกของ
ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ แต่พอมาถึงปัจจุบัน มาตรฐานกลับลดลงมา
เป็นกฎหมาย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเป็นมาตรวัดที่หยาบๆ แต่คนกลับ
ชอบไม่ผ่านอยู่อีกมาก เกิดความคิดว่าจุดเริ่มต้นของความไม่ยุติธรรม ใน
กระบวนการยุติธรรม ที่มีการนำมาวิพากษ์วิจารณ์กันมากนั้นคืออะไร? จึง
หันไปสนใจศึกษากฎหมายระดับแม่บทคือ “รัฐธรรมนูญ” กลับพบว่าบาง
มาตรากลับมีปัญหาในภาคของการปฏิบัติเหมือนกัน สรุปแล้วจะพบว่า
คำว่า ยุติธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม ที่ทุกคนแสวงหาต้องการ แต่การที่
คนจะทำได้ให้ยอมรับว่ายุติธรรมแล้ว กลับเป็นปัญหาที่ยากต่อการหาข้อ
ยุติอยู่นั่นเอง

แม้ได้ผ่านการเรียบเรียงมาหลายหน้ากระดาษ แต่ยิ่งสาวลึกลงไป
กลับว่าแห้ว โดดเดี่ยว สลดใจ เพราะกลับมองเห็นว่า เหตุนี้เองที่สังคม
มนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เกิดความขัดแย้งกันจากสองคนถึง
มวลชน เพราะคนมากเหลือเกินที่รู้สึกอ่อนไหวต่อคำว่า “ความยุติธรรม”
ในที่สุดเอกสารเล่มนี้ก็หาคำตอบที่ชัดเจนไม่ได้อยู่นั่นเองว่า ความยุติธรรม
มีจริงหรือ โดยเฉพาะในชั้นของกระบวนการยุติธรรมทั้งกระบวนการ ผ่านไป
ราบรื่นโดยไม่มีจุดบกพร่อง ส่วนมากมักมีพิรุณบางจุดหรือหลายจุดเสมอ
เอกสารเล่มนี้จึงทำเพียงพยายามรวบรวม เรียบเรียง หลักการ วิธีการที่
ท่านประสาทความเป็นธรรมจนเป็นตราประทับโลก อย่างทำวมาลีวราช
เป็นต้นเท่านั้น แต่หากมาตั้งคำถามกันในปัจจุบัน คงต้องจบลงด้วย
คำถามว่า

ความยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง? อยู่นั่นเอง

และทุกคนต้องพยายามดำรงตน ทำ พูด คิดให้ยุติด้วยธรรม แต่
ยามที่ต้องอาศัยการชี้ขาดจากคนอื่นแล้วมีความรู้สึกที่เราได้รับยุติธรรม
แล้ว คิดว่าคงเจอกันมากหรือน้อยเท่านั้น หากยังไม่เจอก็ต้องพยายาม

ในแต่ละปีที่มีการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในเทศกาล
วิสาขบูชา คณะกรรมการจัดงานฯ พยายามเน้นการเผยแผ่ธรรม
ในรูปแบบต่างๆ ในช่วง ๗ วัน แต่จะมีเอกสารที่จัดว่าเป็นถาวรกรรมแจก
เผยแผ่เป็นธรรมทาน แก่ท่านที่เข้าร่วมกิจกรรม ด้วยความคาดหวังว่า
หนังสือแต่ละเล่มที่มีจุดเน้นแตกต่างกัน แต่สรุปรวมเป็นการศึกษาและ
ปฏิบัติธรรม ที่ใครจะเริ่มที่ใดก็ตาม นั่นคือการทำตามคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า ตามสมควรแก่ฐานะและธรรมนั้นๆ หากว่าเป็นการปฏิบัติ
ธรรม สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมแล้ว ย่อมได้รับ
ประโยชน์จากธรรมปฏิบัติเสมอ

หนังสือเรื่องความยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง อย่างน้อยก็จะเป็น
หลักคิดในการที่จะให้ความยุติธรรมแก่ตนเอง และคนอื่น แม้ว่าตนเอง
จะรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคนอื่นอยู่บ้างก็ตาม แต่เป็นภารกิจ
ของคนดีทั้งหลายในโลกนี้ ที่จะดำรงความเป็นยุติธรรม เป็นธรรม และ
เที่ยงธรรมเอาไว้ เพราะนั่นคือการครองตนของคนดี และการทำความดีนั้น
เป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของตน ทั้งเป็นการบูชาต่อพระรัตนตรัย ตามสมควร
แก่ฐานะของพุทธบริษัท

คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ในเทศกาล
วิสาขบูชา หวังว่าทุกท่านที่ได้รับหนังสือเล่มนี้มาและได้อ่าน คงจะได้
ประโยชน์ตามสมควร ขอความเจริญงอกงามไปพลอยในธรรมอันพระผู้มี
พระภาคเจ้าทรงประกาศแสดงไว้ดีแล้ว จงมีแต่ท่านสาธุชนทั้งหลายโดย
ทั่วกัน

คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
ในเทศกาลวิสาขบูชา

๒-๘ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒

สุจริตธัมมกถา
ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ให้ดี

ธมฺมํ จเร สุจฺริตํ

น นํ ทุจฺจฺริตํ จเร

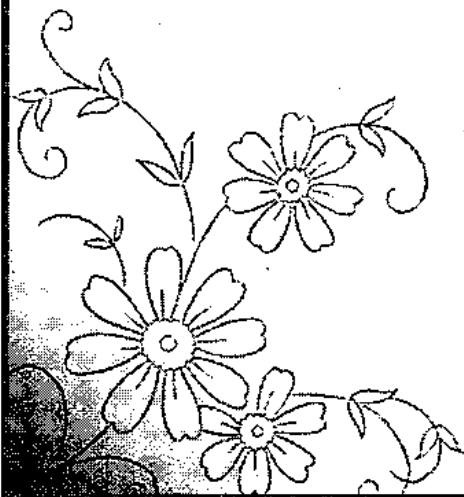
ธมฺมจาริํ สุขํ เสติ

อสุมึ โลกํ ปรมฺหิ จ ฯ

บุคคลพึงประพฤติธรรม (หน้าที่) ให้สุจริตไว้ อย่าประพฤติธรรม
นั้นให้ทุจริต ผู้ประพฤติธรรมเป็นปกติย่อมอยู่เป็นสุขทั้งในโลกนี้และ
โลกหน้า ฯ

สุทโชนวัตถุ โลกวรรณ ช.ธ. ๒๕/๑๖๘

ยุติธรรมอยู่ที่ไหน
ใครเห็นบ้าง?

สารบัญ

ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครรู้บ้าง?	๑
ยุติธรรม เทียงธรรม เป็นธรรม	๑๔
มาตรฐานแห่งความยุติธรรมคืออะไรบ้าง?	๕๔
มองกระบวนการยุติธรรมไทย?	๖๑
นิติรัฐ นิติธรรม ยุติธรรม	๖๗
วัตถุประสงค์ในการทรงบัญญัติพระวินัย ของพระพุทธเจ้า	๗๘
ความเชื่อในกฎแห่งกรรมและสังสารวัฏ เป็นฐานสำคัญของใจ	๘๒
ตัวอย่างบุคคลที่ยุติธรรมต่อคนอื่น	๘๙
สมานฉันท์ สามัคคีมีได้หรือ?	๙๑

ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครรู้บ้าง?

ประเทศไทย หรือในความเป็นจริงคือการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ จากอดีตกาลที่ยากจะหาข้อยุติว่า เริ่มเมื่อไรจากใครที่ไหน แต่เข้าใจว่าคงเริ่มต้นจากมนุษย์เกิดมาในโลก และเริ่มเกาะกลุ่มอยู่ร่วมกันเป็นคณะ จาก ๒ คนเป็นต้นมา การรู้สึกวาทนทุกข์เอารัดเอาเปรียบ อย่างขาดความเป็นธรรมคงเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง ปัญหาเรื่องความยุติธรรม จึงมีสืบเนื่องกันมา เพียงแต่ว่าปริมาณมากหรือน้อย มีผลกระทบกระจายไปภายในสังคมโลกมากหรือน้อยเท่านั้น

การเน้นย้ำเรื่อง **ความสมานฉันท์ ความสมานสามัคคี และความพยายามแสวงหาข้อยุติด้วยความยุติธรรม** ได้เกิดขึ้นภายในสังคมไม่เคยขาด แม้ในขณะนี้เดี๋ยวนี้

ที่ต้องการจะเน้นในที่นี้คือ **คนไทย**

ประเทศไทยที่คนส่วนมากพยายามปกป้องตนเอง สังคมว่า

ประเทศไทยไม่มีชนชั้น แต่ละคนมีความเสมอภาคกัน โดยเฉพาะหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ได้มีความพยายามเป็นอย่างมากที่จะชี้นำสังคมให้ยอมจำนนด้วยคำว่า **สมภาพ** คือความเสมอภาคกันภายในสังคม ไม่มีเจ้า ไม่มีไพร่ มีแต่คนไทยภายใต้การปกครอง

ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็นความจริงในบางจุดเป็นความเท็จปนแทรกอยู่ แต่เมื่อ ฟังกันซ้ำซากบ่อยๆ คนฟังชักจะเคลิบเคลิ้มตามไป สร้าง อูบาทานให้มีความรู้สึกว่ามีความเป็นจริงตามที่กล่าวกัน หาก ตั้งคำถามแล้วค่อยๆ คิดว่า

สังคมไทยมีความเสมอภาคกันจริงหรือ?

หากจะมองในแง่ของพระไตรลักษณ์ก็เป็นจริง จะพบว่า ความเป็นจริงสากลร่วมกันอยู่คือ ทุกคนที่เป็นคนจะต้องมี ความแก่ ความเจ็บ ความตายไปด้วยกัน และคนทุกคนตก อยู่ในกฎของไตรลักษณ์ด้วยกัน คือทุกคนต้องประสบกับความ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาด้วยกัน แต่พอหยุดคิดแล้วถาม ต่อไปว่า

ต้องแก่ เจ็บ ตาย และไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เฉพาะไทยเท่านั้นหรือ?

ปรากฏว่าเป็นความจริงที่ครอบคลุมสากลจักรวาล ทั้งแก่ คน สัตว์ สิ่งของและพืช

แม้เอาเพียง ๒ กรณีคือ ต้องแก่ เจ็บ ตาย และตกอยู่ใน กฎของไตรลักษณ์ด้วยกัน กลับไม่เป็นความเสมอภาคของ คนไทย แต่ทั่วไปแก่สรรพสัตว์ สรรพสิ่ง ในสากลโลก

ดังนั้น ในความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่มีการเรียกร้องต้องการ กัน ในหลายๆ คำ เช่น “เสรีภาพ สมภาพ อิศรภาพ ภราดร ภาพ สมานฉันท์ สมานสามัคคี มีเอกภาพ เป็นต้น” ใน ความเป็นจริงแล้วทุกๆ คำสามารถทำได้ในบางส่วนบางกลุ่ม

แต่ในจุดที่สามารถเกิดได้ ทุกคนต้องมีความรู้สึก ว่า “ยุติธรรม” หากยามใดที่คนใดคนหนึ่งหรือหลายคน มีความรู้สึก ว่าตน ถูกเอาผิดเอาเปรียบ ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม การดำรงอยู่ของ “เสรีภาพ” เป็นต้น ก็พังทะลายไป สรุปว่าทุกคำมีอาการ สั่นไหวอยู่เสมอ แม้แต่ในจุดย่อยที่สุดคือสามัคคีภรรยา ที่ พระพุทธเจ้าทรงสอนหน้าที่ที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีต่อกันคือ “จะต้องไม่นอกใจกัน” หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนอกใจอีกฝ่ายหนึ่ง การเป็นสามัคคีภรรยาจะเกิดอาการปริแยก จนยากจะหาทาง ประสาน และจะจบด้วยการอร่าร้างของคู่สามัคคีภรณานั้นๆ

แต่คำว่า สมภาพ ความเสมอภาคกันนั้น นอกจาก ความจริงสากลดังกล่าวแล้ว ไม่อาจเกิดขึ้นได้หากจะยกเว้น คือ สังคมของพระอรียเจ้า หรือท่านที่เสมอภาคในด้านศีล กับ ด้านทฤษฎี แต่กลับมีความไม่เสมอภาคอย่างสมบูรณ์ เพียงแต่ สามารถสร้างการยอมรับนับถือ สถานะของกันและกันได้อยู่

คำว่า ยุติ ในฐานะที่เป็นกริยา ท่านแปลว่า ชอบ ถูกต้อง ซึ่งเกณฑ์ในการกำหนดคือมาตรฐาน ที่ให้ใช้ในการวัด ว่ายุติธรรมหรือไม่ ในความเป็นจริงแล้วมีหลายระดับ ตามที่ มีการกำหนดเป็นมาตรฐานกันตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ เช่น

๑. หน้าที่ตามที่ดีตนเป็นในขณะนั้นๆ

กรณีที่มีความใกล้ชิดมากที่สุด แต่กลับมีความอ่อนไหว ที่สูงมาก เพราะอาจจะนำไปสู่ความล่มสลายของครอบครัวได้ นั่นคือ สามัคคีภรรยา พ่อแม่ลูก ตามปกติแล้วจะมีหน้าที่ที่แต่ละ

ฝ่ายมีความรู้สึกว่าเป็นที่ขาดไม่ได้ สามีกับภรรยาตามปกติแล้วจะมีความรู้สึกร่วมกันเป็นสากลของคนทั่วไป คือ “สามีกจะต้องยกย่องนับถือสถานภาพของภรรยา ในฐานะที่เป็นภรรยา ไม่แสดงความดูหมิ่นทุกลักษณะ ไม่ประพฤตินอกใจโดยเฉพาะในทางชู้สาว มอบฐานะความเป็นแม่เรือนที่มีศักดิ์สถานะแก่ภรรยา และแสดงความมีน้ำใจด้วยของฝาก ของขวัญ ตามสมควรแก่ฐานะ”

หน้าที่ทั้ง ๕ ประการนี้หากสามีมีความบกพร่องเพียงข้อเดียวจะไม่สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจของภรรยาไว้ได้ ยิ่งหากมีการนอกใจภรรยาของตนในทางชู้สาว นั่นคือการล่มสลายของชีวิตครอบครัว

ในขณะที่เดียวกันภรรยาจะต้องทำหน้าที่ของตน ตามสมควรแก่ฐานะของภรรยา ไม่ว่าจะภรรยาของสามีในชาติ ศาสนา วัฒนธรรมอะไรก็ตาม จะต้องแสดงออกด้วยความสำนึกรับผิดชอบ ต่อ “การสงเคราะห์ต่อญาติมิตรของสามี มีความสามารถในการบริหารจัดการภารกิจของแม่บ้านที่สามีมอบให้ ไม่นอกใจสามีของตน รู้จักบริหารจัดการทรัพย์สินสมบัติของครอบครัว และมีความขยันไม่เกียจคร้านในการทำงานทั้งปวง” แต่ละข้อมีความจำเป็นที่ไม่อาจขาดได้ ภรรยาบกพร่องไปแม้เพียงข้อเดียว โอกาสของครอบครัวก็จะขาดลง แต่จะกลายเป็นสภาพของบ้านแตก

ถามว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น?

๔ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

เพราะแต่ละฝ่ายไม่ยุติด้วยหน้าที่ของตน ไม่ประพฤติชอบตามหน้าที่ของตนๆ แลละนั่นคือการประพฤติไม่ถูกต้องตามสถานะหน้าที่ของแต่ละฝ่าย

๒. ระหว่างพ่อแม่กับบุตรธิดาของตน ทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ตามสมควรแก่ฐานะที่ตนเป็นคือ พ่อแม่จะต้องทำหน้าที่ของตนต่อลูกด้วย “การห้ามปรามจากความชั่ว สอนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาศิลปวิทยาการต่างๆ เพื่อเป็นหลักในการประกอบอาชีพและครองชีวิตของลูกในกาลต่อไป ตบแต่งให้มีครอบครัวในคราวที่สมควร และมอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสที่เหมาะสม”

หากพ่อแม่ทำหน้าที่ตนได้ดีพอ จะกลายเป็นที่รัก ได้รับความเคารพนับถือสักการบูชาจากบุตรธิดา หากเราติดตามเด็กเร่ร่อนจรจัดมาสอบถามดูจะพบว่า มีไม่น้อยที่เด็กเหล่านั้นรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรมจากครอบครัว จนไม่อาจทนได้จึงต้องหนีออกมาจากบ้าน ความอ่อนไหวและอ่อนวัยของเด็ก บางคนอาจจะเพียงแต่รู้สึกว่าตนไม่ได้รับความรักจากพ่อแม่ หรือพ่อแม่รักลูกไม่เท่ากัน ก็อาจจะเป็นเงื่อนไขให้เด็กหนีออกจากบ้านได้ หรืออาจถูกทุบตีจากบุพการีของตนเป็นต้นก็ได้

ในกรณีของลูกๆ จำต้องมีความรับผิดชอบตามหน้าที่ของตนๆ ตามสมควรแก่วัย สถานะด้วยทำหน้าที่ของลูกด้วย

สำนึกกตัญญูทวนเวียนที่ต่อมารดาบิดาด้วยการ “ท่านเลี้ยงมาแล้วต้องเลี้ยงท่านตอบ ช่วยเหลือรับใช้ในกิจการงานของท่าน ดำรงวงศ์ตระกูล ทำตนให้เหมาะสมแก่การเป็นทายาทของตระกูล เมื่อพ่อแม่ทำกาลกิณีจากไป ต้องจัดการบำเพ็ญกุศลไปให้ท่านตามกำลังความสามารถ”

หากลูกไม่ทำหน้าที่ของตนก็จะสร้างความหนักใจให้แก่พ่อแม่ ความรักความทุ่มเทของพ่อแม่ในการดูแลลูกอาจจะคลายลง หรือลูกอาจจะถูกสังคมตำหนิว่าเป็นลูกอกตัญญู หากความเหลวไหลของลูกมากจนยากจะทนได้ พ่อแม่อาจจะรู้สึกที่ไม่ยุติธรรม ไม่ถูกต้องจนยากจะทนได้ พ่อแม่อาจจะรู้สึกว่าตนจะต้องตัดสินใจจากลูกของตน เพราะสุดแสนที่จะทน จนบางครั้งมีการตัดขาดจากลูกของตนก็มี

ในความเป็นจริงคนที่เกี่ยวข้องกันด้านหน้าที่นั้นมีมาก จะยกมาในกรณีความไม่ยุติธรรมในด้านอื่น ในกรณีของสามีภรรยา ที่ทั้งสองฝ่ายตกลงใช้ชีวิตร่วมกันดูจคนๆ เดียวหรือเป็นลมหายใจของกันและกัน แต่เมื่อมีพฤติกรรมที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความรู้สึกที่ตนไม่ได้รับความชอบธรรม ยุติธรรมก็แตกหักกันได้ สังคมเรามีตัวอย่างการทะเลาะวิวาท การหย่าร้างของสามีภรรยาปีหนึ่งๆ จำนวนมากจนน่ากลัว และเค้แห่งปัญหาในเรื่องนี้ยังหาทางออกไม่ได้ เพราะเป็นปัญหาประเภท ปัญหาถาวร หรือปัญหาคาแผ่นดินมาจากอดีตกาลนานไกล ซึ่งเป็นบทเรียนได้เป็นอย่างดีว่า แม้คนเพียงสองคนเท่านั้น แต่ยาม

๖ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

ใดที่อีกฝ่ายมีความรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับความเป็นธรรม เป็นอัน
เลิกพูดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขแล้ว

กรณีของพ่อแม่ลูก แม้ว่าจะกล่าวโดยจิตวิญญาณ พ่อ
แม่มีวิญญาณของความเป็นพ่อ ความเป็นแม่ที่มากด้วยความ
รัก ความหวังดีอย่างที่สุดต่อบุตรธิดาของตน และลูกเองตาม
ปกติจะมีความรัก ความเคารพ และมีความรู้สึกว่าร่มเงาของ
พ่อแม่เป็นร่มเงาที่อบอุ่นที่สุดของลูก ๆ แต่ยามใดลูกมีความ
รู้สึกต่อพ่อแม่ในด้านความยุติธรรม ครอบครัวก็พร้อมจะ
ถูกทอดทิ้งจากลูกได้ หรือลูกอาจจะถูกทอดทิ้งจากพ่อแม่ได้
หากจิตวิญญาณของพ่อแม่ถูกบ่อนทำลายจากลูกอยู่อย่าง
ต่อเนื่องและรุนแรงมาก ๆ

๓. ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วัฒนธรรม
เป็นระบบความเชื่อจารีตที่ยึดถือปฏิบัติกันมาในสังคมนั้นๆ แต่
บางกรณีหากใครในสังคมมีความรู้สึกว่า คนบางพวกละเมิด
ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีตบางอย่างในที่บางแห่งจะมี
คนจำนวนหนึ่งมีความรู้สึกที่จะปกป้อง และรักษาจารีตเป็นต้น
เหล่านั้นไว้ คนที่ละเมิดอาจถูกมองว่าประพฤตินั้นไม่ชอบตาม
ประเพณี วัฒนธรรม หรือไม่ถูกต้อง โอกาสที่จะแตกแยกกัน
ก็จะเกิดขึ้นได้ เหล่านี้เป็นลักษณะทางจิตวิทยามวลชน การ
พยายามคล้อยตามวัฒนธรรมเป็นต้น สามารถผนึกสังคมให้
เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ อาการเปราะบางทาง
ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วัฒนธรรม หากปล่อยให้
เกิดขึ้นบ่อยๆ ความแตกแยกภายในสังคมจะเกิดขึ้นได้

๔. กฎหมาย เป็นข้อที่รัฐตราขึ้นเพื่อบังคับความประพฤติของประชาชน ใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติจะต้องถูกตัดสิทธิลงโทษ

การชี้ผิดทางกฎหมายในความเป็นจริงแล้ว ท่านใช้เจตนารมณ์ของกฎหมายและตัวบทของกฎหมายในกรณีนั้นๆ เป็นมาตรวัด ถ้าทำถูกก็ถูกตามบทบัญญัติของกฎหมาย หากผิดก็ผิดจากบทบัญญัติของกฎหมาย

กรณีของกฎหมายเราจะเห็นว่า สังคมโลกมีความรู้สึกอ่อนไหวมาก แม้ในความเป็นจริงหากประชาชนมีความตระหนักรู้สำนึกสำเหนียกตนที่จะทำตนเป็นพลเมืองดี ไม่ล่วงละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย หากเขาสามารถทำได้ ปัญหาเรื่องความผิดด้านกฎหมายก็คงไม่เกิดขึ้น ในสังคมจึงมีเป็นจำนวนมากที่ไม่เคยทำผิดกฎหมายระดับที่ต้องถูกลงโทษ แต่อาจจะทำผิดเพราะความไม่รู้ เพราะความประมาท ขาดสติคงจะมีตามธรรมดา กฎหมายก็มีหลักยกเว้นไว้ในบางกรณี อาจจะมีเพียงมีการว่ากล่าวตักเตือนกัน แต่ในกรณีของการผิดกฎหมายหลักๆ ที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไปนั้น สังคมโลกมีความรู้สึกร่วมกันว่า การจะตัดสินว่าผิดหรือถูกก็ตาม มีความจำเป็นยิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการที่สามารถให้ความยอมรับพอสมควรว่า คำตัดสินนั้น “ยุติธรรม” จึงได้จัดเป็นลำดับขั้นตอนการชี้ผิดถูกไว้หลายขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดมีองค์ประกอบเป็นอันมาก โดยเรียงมาจาก

๘ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

ผู้กล่าวหาว่าใครทำผิดกฎหมายอะไร อย่างไร มีองค์ประกอบให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพอฟังได้ระดับหนึ่งว่า มีความจริงพอที่จะหาข้อมูลเพิ่มเติมได้ ตกลงรับไว้ดำเนินการเพื่อหาหลักฐานให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ต้องหา จากนั้นจะผ่านขั้นตอนในการสืบสวนสอบสวนจนมีข้อมูลมากพอที่จะส่งอัยการ เพื่อดำเนินการสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้อง

เมื่อศาลประทับรับฟ้องแล้วต้องผ่านขั้นตอนในการสอบพยาน หลักฐาน เอกสารเป็นต้น ซึ่งต้องใช้เวลาอย่างมากพอสมควร จนศาลพิจารณาเห็นว่ามีความพร้อมที่จะพิพากษาไปตามสมควรแก่กรณี เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้ว หากจำเลยไม่เห็นด้วยสามารถอุทธรณ์ เมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้ว หากจำเลยหรือโจทก์ไม่พอใจก็อาจจะฎีกาต่อศาลฎีกา อันถือว่าเป็นศาลสูงสุด ศาลฎีกาตัดสินว่าเป็นอย่างไรเป็นอันว่ายุติตามกระบวนการของศาลแล้ว โจทก์ จำเลยอาจจะพอใจหรือไม่พอใจเป็นเรื่องส่วนตัว ซึ่งคำตัดสินของศาลฎีกาน่าจะเรียกว่ายุติธรรมแล้ว แต่กลับมีบางกรณีแม้ผ่านศาลฎีกาไปแล้ว แต่กลับมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้

อย่างกรณีของเซอร์ แอน ซึ่งผ่านมาหลายปีมาแล้ว แต่กลับชวนให้คิดว่าปัญหาเรื่องความยุติธรรม กลับเป็นปัญหาที่ต้องตระหนักมากเป็นพิเศษว่า ทุกๆ ฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสามารถประสพความยุติธรรมให้ได้

จากหลักยุติธรรมนี้เอง ทำให้เราพบว่า คุณภาพ คุณธรรม คุณสมบัติของคนที่เกี่ยวข้องกับกรณีความขัดแย้งจะต้องมีมาก

และต้องมากพอต่อการทำให้ยอมรับความจริงตามที่ตนได้
สัมผัสมา เพราะในความเป็นจริงความขัดแย้งกันในเรื่องความ
ยุติธรรม คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเป็นฝ่ายที่รู้ดีที่สุดว่า กรณีนี้ความ
จริงที่เป็นจริงคืออะไร แสดงว่าคนที่เป็นโจทก์และจำเลยรู้มา
ก่อนแล้วว่า ความจริงในเรื่องนี้ใครเป็นคนผิด ใครเป็นคนถูก
หากเขามีคุณธรรมมากพอ การพิพาทก็จะไม่เกิดขึ้น

แต่เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้น มีพื้นฐานความเห็นแก่
ตนและพวกของตนมากบ้างน้อยบ้างเสมอ ตามพื้นฐานของ
ความเป็นคนพาล และเป็นบัณฑิตของคนเหล่านั้น ซึ่งคนทั้ง
สองฝ่ายมีจุดต่างๆ ที่ยากต่อการประสานคือ

คนพาลจะเพ่งโทษคนอื่นเป็นลักษณะ การเพ่งโทษ
คนอื่นจึงเป็นคุณลักษณะของคนพาลในโลกนี้ ที่ใครก็ไม่
อาจปฏิเสธได้ว่าเขาเป็นของเขาอย่างนั่นเอง โลกนิติจึง
บอกไว้ว่าลักษณะของคนพาลนั้น จะเพ่งโทษคนอื่น โดยมอง
โทษตนกับคนอื่นแม้เหมือนกัน แต่คนพาลกลับมามองอย่าง
ที่โคลงโลกนิติ พระนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ
เดชาติศร ท่านว่าไว้ว่า

๑๗๐ โทษท่านผู้อื่นเพียง	เมล็ดงา
ปองติฉินนินทา	ห่อนเว้น
โทษตนเท่าญาติ	หนักยิ่ง
ปองปิดคิดซ่อนเร้น	เรื่องร้ายหายสูญ

ในหนังสืออุทานธรรม ของพระศาสนโศภน (แจ่ม) ท่าน
กล่าวไว้ว่า

โทษผู้อื่นแลเห็นเป็นภูเขา โทษของเราแลไม่เห็นเท่าเส้นขน
ตดคนอื่นเหม็นเปื้อนเหลือจะทน ตดของตนถึงจะเหม็นไม่เป็นไร

ซึ่งทั้งหมดเป็นความจริงสากล มีพระพุทธนิพนธ์ในเรื่อง
นี้ว่า

“โทษของคนอื่นเห็นได้ง่าย โทษของตนเองเห็นได้ยาก”

ในขณะที่คนที่ เป็นบัณฑิตนั้น จะมีคุณลักษณะตรงกัน
ข้ามคือ บัณฑิตมีการเพ่งโทษตนเองเป็นลักษณะ อันเป็นการ
สอดคล้องกับพระพุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ความว่า

“จงเตือนตนด้วยตน จงพิจารณาตนด้วยตน
จงตรวจสอบตนด้วยตน จงตัดสินตนด้วยตน”

หากคนเหล่านั้นพิจารณาแล้ว สามารถตัดสินตนด้วยตน
ได้ว่าเป็นอย่างไร ก็จะปฏิบัติตนไปตามสมควรแก่กรณี เพราะ
หลักการสำคัญมีอยู่ว่า

คนพาลหากล่วงเกินคนอื่นแล้ว ไม่สำนึกว่าเป็นความ
ผิดไม่ยอมขอขมาโทษต่อคนที่ตนล่วงเกิน

พอถึงคราวคนอื่นเขาล่วงเกินตนเกิดความสำนึกผิด
แล้วขอขมาลาโทษตามสมควรแก่ความผิดที่ได้กระทำลง
ไปต่อตน คนพาลนั้นเขาจะไม่ยอมให้อภัยในโทษที่เขา
ล่วงเกินและขอขมา แสดงว่าคนสองประเภทนี้เป็นพาลจะทำให้
เรื่องบานปลายไปได้ในอนาคต

แต่ท่านที่เป็นบัณฑิตนั้น หากคราวใดที่ตนไปล่วงเกิน
คนอื่น จะสำนึกโทษโดยความเป็นโทษแล้ว มีความพร้อม

ที่จะขอขมาลาโทษต่อคนที่ตนล่วงเกิน สำหรับคนที่ถูกเขาล่วงเกิน และเขาสำนึกผิดขอขมาต่อความผิดนั้น มีความพร้อมที่จะยกโทษให้ เป็นอันเลิกแล้วต่อกัน ข้อพิพาทในกรณีนั้นก็ป็นอันยุติ

ดังนั้น เราจะพบความจริงว่า ความขัดแย้งต่างๆ ในสังคมนั้น มีเป็นอันมากที่คนสองฝ่ายที่ขัดแย้งกัน สามารถหาข้อยุติด้วยกันได้ เพราะความเป็นบัณฑิตของตน แต่ที่เป็นปัญหาขัดแย้งจนลุกลาม นำไปสู่กระบวนการยุติธรรม แม้จะผ่านกระบวนการยุติธรรมที่มีความยุติธรรมจริงๆ แต่หากเขาไม่ละความเป็นพาลภายในใจของตนออกไป คนที่ทำความผิดและถูกศาลตัดสินว่าผิด ก็จะไม่ยอมรับคำพิพากษาของศาล ปัญหา ก็คงจะต้องยืดเยื้อต่อไป ส่วนจะเป็นรูปใดนั้นสามารถศึกษาติดตามจากข่าวคราวประจำวันได้อยู่แล้ว

กรณีของความขัดแย้งต่างๆ ที่ไม่อาจหาข้อยุติได้ ทั้งๆ ที่หากคนมีความเป็นบัณฑิตมากพอ ปัญหาความขัดแย้งเป็นอันมากสามารถหาข้อยุติได้ดังกล่าว การพยายามพัฒนาคนให้เป็นบัณฑิต จึงมีความจำเป็นมากกว่าการพัฒนาคนให้จบปริญญาเอก ตามที่สังคมให้ความสำคัญ และพยายามที่จะมีคนระดับปริญญาเอกมากๆ กันอยู่

ที่ยกตัวอย่างมาพูดความขัดแย้งระดับที่บัณฑิตมีความรู้สึก ว่า “ไม่ชอบธรรม ไม่ถูกต้อง” เท่านั้น แต่หากไปเจอกับคนพาลเข้าเขาเข้าใจว่า การทำ การพูดของเขา “ชอบธรรม และ ถูกต้อง” เขาจึงไม่ยอมขอโทษคนที่ตนล่วงเกิน แต่พอ

คนอื่นทำแม้กรณีเดียวกัน เขากลับมีความรู้สึกที่ “ไม่ถูกต้อง ไม่ชอบธรรม”

ดังนั้น เมื่อใครทำอะไรกับเขาตามการวินิจฉัยว่าไม่ถูกต้อง ไม่ชอบธรรม แม้คนที่ทำจะสำนึกว่าไม่ถูกต้อง ไม่ชอบธรรม จริงจนยอมขอขมาลาโทษ แต่คนพาลกลับปฏิเสธการขอขมา ปัญหาต่างๆ ในโลกจึงออกมาในลักษณะอย่างนี้

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ทุกข์ ภัย ปัญหา อุปสรรค อันตราย ความเดือดร้อนทั้งปวงหากมองจากข้างนอก สามารถบอกได้ว่ามาจากคนพาล

เพราะคนพาลจะประกอบกระทำในเรื่องที่ไม่ควร ประกอบกระทำ

คนพาลจะแนะนำในเรื่องที่ไม่ควรแนะนำ การแนะนำ ชั่วจึงเป็นหน้าที่ของคนพาล

สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่มีการเกื้อกูล และ อำนาจความทุกข์ให้จึงเกิดจากคนพาลเป็นหลัก ไม่ว่าจะใน กาลใดๆ ก็ตาม

ยุติธรรม เทียงธรรม เป็นธรรม

ก่อนจะพูดประเด็นหลักของปัญหา สาเหตุของปัญหา ความไม่มีปัญหา และหลักการวิธีการในการแก้ปัญหากรณีของ “ความยุติธรรม ความเทียงธรรม ความเป็นธรรม” ที่กำลังขาดแคลนและมีปัญหาขยายวงออกไปมากขึ้นทุกวันในสังคมโลก ใครจะนำท่านผู้อ่านไปพิจารณาทบทวนพฤติกรรมของคน ที่ทุกกรณีเริ่มต้นจากความไม่ชอบธรรม ไม่ถูกต้อง จนกลายเป็นมหายุทธสงครามในที่สุด จากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ มาศึกษาพิจารณา เทียบเคียงกันดู เพราะเรื่องเหล่านั้นแม้จะเป็นวรรณคดีแห่งดินแดนภารตวรรษ

แต่นั้นคือภาพสะท้อนของกิเลสที่สร้างคนให้เป็นคนพาล แสดงอาการที่เป็นโทษ และขยายโทษออกไปจนนำไปสู่ความล่มสลายแห่งราชวงศ์ของทศกัณฐ์ ดังที่ทราบกันแล้ว จะยกมาเป็นตัวอย่างในบางกรณีที่สืบเนื่องไปสู่ความล่มสลายของอาณาจักรของราชวงศ์ทศกัณฐ์ คือ

๑. เทวดาลูบหัวนนทกด้วยความคึกคะนอง

ทำตามกันไปจนนนทกหัวล้านไปตามลำดับ ทำให้เธอโกรธต้องการจะแก้แค้น จนขอนิ้วกายสิทธิ์จากพระอิศวร และได้รับประทานพรตามที่ตนต้องการ ผลคือนำมาซึ่งเทวดาที่ลูบศีรษะของตนตายไปเป็นจำนวนมาก ร้อนถึงพระนารายณ์

ต้องเสด็จมาปราบด้วยการปลอมตนเองมาเป็นเทพอัปสร ชวน
นนทกร่ายรำด้วยลีลาที่สวยงาม เชิญชวนให้นนนทกร่ายรำตาม
ท่าที่ท่านรำรำ เมื่อท่านชี้มือของท่านเข้าหาตน นนทกกำลัง
เปล็ดเปล็นขาดความเฉลียวใจ จึงชี้นี้วกายสิทธิ์ของตนเข้าหา
ตน แล้วล้มลงก่อนจะตาย พระนารายณ์แสดงตนให้ปรากฏ

นนทกรู้สึกว่าพระนารายณ์เอาเปรียบใช้วิธีที่ไม่สุจริต
จนมีการถกเถียงกันทำทายเป็น จนนัดหมายจะตายไปเกิดใน
โลกมนุษย์ ขอสู้รบกับพระรายณ์ พระนารายณ์เองก็ดูอำนาจ
แก่โหดะ จึงรับคำท้ารบของนนทก ดังมีข้อความพิสดารในเรื่อง
รามเกียรติ์

ในที่นี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาในแง่ของกระบวนการ
ทางจิตว่า อาการทั้งหลายตามที่ปรากฏนั้นล้วนแล้วแต่เป็น
อาการของจิตที่ถูกปรุงแต่งด้วยอำนาจของกิเลส จนอาจกล่าว
ได้ว่า ความขัดแย้งทั้งหลายในโลก ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดของโลกก็ตาม
ลักษณะทางความคิดจะอยู่ในกรอบเดียวกัน นั่น
คือการสำแดงออกของจิตที่รับใช้กิเลสที่เกิดขึ้นครอบงำใจของ
ตน คือ

เทวดากับตัวนนทก เป็นตัวแทนของคนชั้นสูง หรืออย่างน้อย
น้อยสำคัญตนว่าตนเป็นคนระดับสูง นนทกเป็นตัวแทนของ
คนที่ด้อยโอกาสในสังคม จนอยู่ในฐานะของคนล่างทำให้แก่
คนชั้นสูง ในรูปของภาวะจำยอม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน
ตามสมควรแก่ฐานะของคนรับใช้สาธารณะ แต่ในขณะที่
ผู้น้อยอ่อนน้อมถ่อมตน ฝ่ายคนชั้นสูงกลับมีความรู้สึกว่าตน

ยิ่งใหญ่ การรังแกคนรับใช้ล่างเท่านั้น ในแง่ความจริงแล้วหา เป็นเกียรติยศอะไรแก่ผู้กระทำไม่ แต่คนมีสถานะทางสังคม หากขาดสำนึกดีพอแล้ว มักจะขาดความคิดในรูปของเห็นอก เห็นใจคนที่ด้อยโอกาสกว่าตนไม่ แต่มักจะแสดงความเหนือ กว่าของตน ต่อคนที่อ่อนด้อยกว่าตนอยู่เสมอ จนอาจกล่าว ได้ว่าเป็นความบกพร่องอย่างหนึ่งของคนที่มีสถานะทางสังคม แต่หาหมายถึงคนทุกคนเป็นเช่นนั้นไม่ แต่โดยภาพรวม สามารถพบเห็นคนประเภทนี้อยู่ในส่วนต่างๆ อยู่เสมอ

จากเรื่องที่ไร้สาระ คึกคะนองของเทวดาจำนวนหนึ่งๆ ที่กระทำต่อผู้ด้อยโอกาสในสังคมคนหนึ่งเท่านั้น แต่คนจะ อย่างไรก็คน แม้นนทกว่ากันว่าเป็นยักษ์ก็ช่างเถอะ แต่ความ คิดจิตใจของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายนั้นในด้านความรู้สึก “รักสุข เกลียดทุกข์” จะมีความตรงกันเสมอ คนที่มีฐานะต่ำด้อยทาง สังคมตามปกติแล้ว หากตนไม่อาจจะต่อสู้อำนาจความไม่เป็น ธรรมได้ จะต้องมีการขอร้องให้คนที่มีอำนาจมากพอช่วยเหลือ ตน หรือหากไม่อาจจะทำได้ จะออกมาในรูปการต่อต้าน แต่ เพราะความขาดแคลน ความอ่อนด้อย ในด้านต่างๆ มักจะ ชัดขวางการแสดงออกในลักษณะอย่างนั้น อีกอย่างหนึ่งหนี จากอำนาจอันไม่ชอบธรรม

ในประวัติศาสตร์ของภารตวรรษ ในยุคที่พระเจ้าจันทร์ คุปต์ แห่งราชวงศ์เมารยะ อันเป็นพระอัยยกาของพระเจ้าอโศก มหาราช กำลังเตรียมผู้คน เพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐ ในสมัย นั้น ได้พบกับยายแก่คนหนึ่งพร้อมกับหลานเล็กๆ อาศัยอยู่ใน

ป่า ห่างไกลหมู่บ้านมาก เรียกได้ว่าอยู่โดดเดี่ยวเดี่ยวดายสองคน ยายหลานนั้น เมื่อมหาโจรจันทรคุปต์สอบถามถึงสาเหตุที่มาอยู่ห่างไกลบ้านเมืองเช่นนี้ ยายบอกว่านี่การเบียดเบียนจากคนของราชการมา เพราะคนเหล่านั้นน่ากลัวยิ่งกว่าเสือสองคน ยายหลานพร้อมที่ตายเพราะถูกเสือกัด ดีกว่าตายเพราะถูกขูดรีดเบียดเบียนจากข้าราชการที่ไม่เป็นธรรม

ถามว่าคนสองประเภทที่เป็นผู้ถูกรังแก กับผู้รังแกยังมีอยู่ในโลกปัจจุบันหรือไม่ ตอบได้ว่ามีและมีมากกว่าเดิมเสียอีก เพราะคนเพิ่มขึ้น มีปัญหาด้านต่างๆ เพิ่มขึ้นมาก ความยุติธรรมก็กระจายตามออกไปตามเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ภายในสังคม

กรณีของนนทก พอถึงจุดที่ทนทนไม่ได้ มีความจำเป็นที่ต้องหาที่พึ่ง เพราะตนคอยล้างเท้าเทวดาที่มาเฝ้าพระอิศวรจอมไกรลาสคีรี มองเห็นพระองค์ว่าสามารถเป็นที่พึ่งได้ จึงเข้าไปกราบกรานขอความกรุณาจากพระอิศวร เล่าความทุกข์ ความเดือดร้อนของตนให้ทรงทราบ แน่นอนการเพ็ญทูลอย่างนั้นต้องปกปิดเจตนากรรมของตนไว้ เล่าเฉพาะส่วนที่ตนจะได้รับ ความเมตตาเอ็นดูจากพระอิศวร จบลงด้วยการได้รับพรพิเศษให้มีนิวาสสถาน ที่สามารถซึ่งสิ่งมีชีวิตให้ตายได้ แต่ตอนขอคงบอกว่าเพื่อป้องกันตนเองจากการถูกรังแก

อาการอดอดอันพิริวไรว่าพันของคนแก่และเด็ก เพราะประสบความทุกข์ความเดือดร้อน สามารถเรียกความเมตตาสงสารจากฝ่ายที่ตนอดอดอันได้เสมอ พระอิศวรเองก็คงตกอยู่

ในสภาพอย่างเดียวกัน การประทอนพรของพระองค์จึงใช้การ
ตัดสินจากความสงสารนนทก มีฐานมาจากความเมตตา
สงสารเพราะเป็นคนรับใช้ใกล้ชิดความคิดจึงตกขอบไปอยู่ที่
ฉันทาคติ คือความลำเอียงเพราะมีความรักใคร่กันเป็นการ
ส่วนตน ความเมตตาสงสารมีมาจากโมหาคติ ความลำเอียง
เพราะไม่ชัดเจนในสาเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริง และปัญหาจาก
พรที่จะติดตามมาอันเป็นธรรมดาของผู้ยิ่งใหญ่ ที่ตามปกติแล้ว
ข้อมูลต่างๆ มาจากรายงานของผู้น้อย บางครั้งและค่อนข้าง
มาก คือถามจากคนใกล้ชิดของตน และคนใกล้ชิดผู้ใหญ่มิ
ความอัศจรรย์อยู่อย่างหนึ่งคือตอบได้ทุกอย่าง มีความรอบรู้
ไปหมด ผู้ใหญ่เมื่อฟังบ่อยๆ ก็ชักจะเกิดอุปาทานว่าเป็นความ
จริง ตามที่บริวารใกล้ชิดรายงาน กราบเรียน ในที่สุดมักจะ
ตัดสินใจพลาด พอลพลาดความผิดก็ตกอยู่แก่บริวารโดยทั่วไป

ผู้ใหญ่มื่อไร ที่ไหน ใคร ในยุคสมัยใดก็ตาม มักจะเป็น
อย่างนี้เสมอ ไซ้เดี๋ยวนี้ส่วนหนึ่งก็เป็นอย่างพระอิศวรนั่นเอง

ฝ่ายนนทกที่สะสมบ่มเพาะความแค้นมานาน ถึงคราวที่
จะระบายความแค้นของตน ด้วยการนำเอาнівกายสิทธิ์ ที่
กำกับด้วยพรของพระอิศวร มาดำเนินการตามเป้าหมายหลัก
ของตน

เหล่าเทวดาก็ดีแต่รังแกคนอื่น จนเกิดอาการผยองลำพอง
ลืมหัดว กว่าจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไรเทวดาต้องตายไปจำนวนมาก
จนอาจกล่าวได้กว่าจะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร ก็สายจนสุดวิสัยที่
ตนจะแก้ไขแล้ว

นี่ก็อีกนั่นแหละ ใครก็ตามที่แพ้จนขาดสติ จนขาดสติมีความคึกคะนอง มีความผยองจนลืมนั่น เราจะพบว่าการรบที่ประสพชัยชนะ ที่ทหารฝ่ายตรงกันข้ามลืมนั่นด้วยความผยองลำพอง เมื่อคิดว่าตนเองชนะโดยหารู้ไม่ว่าฝ่ายตรงกันข้ามกำลังซุ่มเตรียมตลบหลังอยู่ จบลงถูกล้อมกรอบจากฝ่ายที่แอบซุ่มรอคอยอยู่ด้วยความตื่นตัว มีความพร้อมสูง ฝ่ายที่กำลังขาดสติเพราะตามใจหมายว่าตนเป็นผู้ชนะ ดังนั้นท่านจึงแสดงคุณสมบัติของนักดวลไว้ว่ากอบปรด้วยคุณสมบัติ ๔ ประการคือ

๑. มีชัยภูมิเหนือกว่าฝ่ายตรงกันข้ามกับตน

๒. โดยตนเองไม่ยื่นหันหน้าเข้าหาแสงแดด หรือแสงไฟที่ส่องเข้าตา

๓. สามารถยิงลวงให้คู่ต่อสู้ของตนหลงทางปืนได้

๔. สามารถยิงกระหน่ำฝ่ายตรงกันข้ามได้เมื่อได้โอกาส

ในขณะที่พฤติกรรมของนนทกเมื่อหลายพันปีมาแล้ว หลักการดวลปืนเป็นเรื่องคนเมื่อไม่นานมา และนนทกกลับดำเนินการเช่นเดียวกับดวลปืน เพราะอะไร เพราะเป็นอาการของกิเลสภายในใจมนุษย์ด้วยกัน

ฝ่ายเทวดาเมื่อถูกโต้กลับด้วยวิธีที่รุนแรงเช่นนั้น กลับไม่อาจช่วยเหลือตนเองได้ อันเป็นการแสดงความจริงของอันธพาลว่า เขาเป็นของเขาอย่างนั่นเอง หากมีความองอาจกล้าหาญจริงๆ ไม่ จะซ้อมฝ่ายศัตรูของตนก็ต่อเมื่อลูกน้อง

ช่วยจับมือฝ่ายตรงกันข้ามไพล่หลังให้ตนมั่นใจก่อนว่า ฝ่ายที่ตนจะแสดงความยิ่งใหญ่ของตนจะโต้กลับไม่ได้ จึงต้องยำแล้ว ยำอีกกับลูกน้องของตนว่า อย่าให้หลุดรอดออกมาได้

เทวดาเหล่านั้นก็ทำนองเดียวกัน คือรังแกคนอื่นจนเพลิดจนมั่นใจว่าฝ่ายนนทกจะไม่กล้าหือกับพวกของตน พอนนทกเกิดสู้ขึ้นมาก็ต้องหาที่พึ่งเช่นเดียวกัน นั่นคือไปฟ้องพระนารายณ์ แน่نونคำฟ้องทั้งหลายจะต้องมีการพูดแบบ “เอาความดีใส่ตัว เอาความชั่วใส่คนอื่น” เป็นการกระตุ้นต่อมโทสะของพระนารายณ์ และต่อมเมตตาของพระนารายณ์ที่มีต่อเทวดา ไม่ควรมองผ่านประเด็นที่พระนารายณ์กับเทวดาเป็นพวกเดียวกัน คือเป็นเทวดาด้วยกัน ในขณะที่นนทกเป็นยักษ์ เป็นคนละสายพันธุ์กับเทวดา กระตุ้นให้ท่านกริ้วต่อนนทกจึงได้ง่าย เพราะภายในพระทัยท่านมีความรู้สึกเป็นเราเป็นเขากับนนทกชัดเจนอยู่แล้ว ในขณะที่ท่านมีความรักความเมตตา ความหวังดีต่อเทวดาในฐานะพวกเดียวกันเป็นพื้นอยู่แล้ว การรายงานข้อมูลให้พระนารายณ์เกิดความเมตตา สงสารต้องการปกป้องพวกของตนของเหล่าเทวดาจึงทำได้ง่าย เพราะท่านจะเพิ่มปริมาณของฉันทาคติต่อเทวดาให้เพิ่มขึ้นจากฐานจิตเดิมไม่ยากอะไร และการให้เกลียดต่อนนทกก็ง่ายต่อการทำอยู่แล้วเช่นเดียวกัน

ผลจากการเพ็ญโทษของพวกเทวดาที่แน่อนอนว่า ความผิดทั้งปวงถูกประเคนให้แก่นนทกทั้งหมด นนทกจึงถูกตัดสินให้ถูกประหารมาตั้งแต่ต้นแล้ว เพราะแต่อย่างใดทำอะไรจึงจะประหาร

ได้เท่านั้น และนี่คือภารกิจที่พระนารายณ์จะต้องทำ ซึ่งมีความ
จำเป็นต้องใช้วิธีที่เรียกว่า “ไม่ได้ด้วยเล่ห์ ก็ต้องได้ด้วยกล
ไม่ได้ด้วยมนต์ก็ต้องได้ด้วยคาถา” ในที่สุดก็ประสบความสำเร็จ
สำเร็จตามที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

แต่หากเราตั้งคำถามพยายามสืบสาวหาคำตอบว่า ทั้งหมด
เป็นอาการของอะไร ทุกคนจะมีความชัดเจนในจิตตนเองว่า
ทั้งหมดเป็นการสนองงานของกิเลส โดยเฉพาะอคติทั้ง ๔
ประการ เป็นกระบวนการของอกุศลนานาชนิด ที่สรุปรวม
เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งจะนำมาเรียงไว้เป็น
ลำดับไป

๑. เหล่าเทวดาที่ลอบหวนนทกจนล้านเลี่ยนไปนั้น

เป็นอาการของฉันทาคติในรูปของการหาความสนุกสนาน
ความทุกข์ของคนอื่น แต่มีอาการของโมหาคติคือความไร้
เหตุผลปนแทรกอยู่ตลอด พอตบประสบปัญหาเพราะถูกนิ้ว
กายสิทธิ์ของนนทก ก็แสดงอาการของภยากติคือกลัวตาย
และโทสาคติ ความคิดจะประทุษร้ายตอบในวิธีที่ไร้เหตุผล
เช่นเดียวกัน คือให้ตายตกไปตามกัน แต่เพราะตนไม่มี
ศักยภาพมากพอที่จะทำด้วยตนเอง ความคิดที่จะแสวงหาแนว
ร่วมด้วยวิธีการพูดจริงปนเท็จกับนารายณ์ จนพระนารายณ์
เชื่อด้วยอำนาจของฉันทาคติในเทวดา โทสาคติในตัวนนทก
โมหาคติในสาเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริง แต่กลับติดพระทัยไป
ตามคำกราบทูลของเหล่าเทวดา โดยนนทกไม่มีโอกาสชี้แจง
อะไรเลย พระนารายณ์จึงตัดสินใจโทษนนทกด้วยการฆ่าอันเป็น

โทสาคติและโมหาคติ แต่ไม่อาจใช้วิธีการตรงไปตรงมาคือต่อสู้กันอย่างควรจะเป็น แต่เพราะพระนารายณ์ก็กลัวนนทกจะฆ่าตนเหมือนกัน จึงต้องทำด้วยภยากติคือกลัวตนเองจะตาย จึงเป็นอาการของโมหาคติไปในขณะเดียวกัน

๒. นนทก เริ่มต้นที่โทสาคติ คือความลำเอียงเพราะความโกรธ

จนคิดลงโทษรุนแรงเกินเหตุไป แต่ไม่อยู่ในวิสัยที่ตนทำได้ เพราะภยากติคือกลัววิฤทธิฤทธิ์ของเทวดา จึงต้องหาทางไปกราบทูลจริงปนเท็จต่อองค์พระอิศวร พระอิศวรเลยให้พรไปด้วยความรัก ความสงสาร อันเป็นอาการของฉันทาคติพรที่ให้ไปจึงให้ไปด้วยอารมณ์คือโมหาคติ อันเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ใจดีจนมีเข้า ขาดวิจาร์ณญาณ ขาดสำนึกรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ซึ่งมีผู้ใหญ่ในลักษณะนี้ให้พบเห็นทุกยุคทุกสมัย เพียงแต่มากหรือน้อยเท่านั้นเอง โลกมนุษย์เป็นความดั่งตามธรรมชาติ แต่อาการของอคติที่หมุนวนไปมาก เร็วเท่าไร อันตรายจะกระจายตนเองออกไปกว้างขวางและยาวนาน

๓. พระนารายณ์และนนทก

พระนารายณ์เมื่อทำหน้าที่ของตนสำเร็จ ควรจะอันตรธานไปเพราะความจริงเสร็จภารกิจแล้ว แต่พระนารายณ์ซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้พิทักษ์โลก ก็คือสามัญชนธรรมดา ที่อดคึกคะนองไม่ได้ ทั้งๆ ที่ชัยชนะของตนมากด้วยอคติ กลับแสดงตนเป็นพระนารายณ์ให้นนทกเห็น นนทกจึงแค้นมากยิ่งขึ้น แทนที่จะ

สำนึกว่าตนก็ผิด แต่พระนารายณ์ไปสร้างประเด็นใหม่ขึ้นมา ทำให้ทุกคนรู้ว่าพระนารายณ์ ไม่ยุติธรรม ใช้วิธีการไม่สุจริต แม้วิธีการของตนจะไม่สุจริตเช่นกัน แต่นั่นคือธรรมชาติของชีวิตที่

“โทษคนอื่นเห็นได้ง่าย โทษของตนเห็นได้ยาก คนทั่วไปจึงมักกลบเกลื่อนโทษของตน และแพร่กระจายโทษของคนอื่น

ที่สำคัญคือมักทำในรูปของใส่สีตีไข่เกินความจริงไปเสมอ”

เพิ่งสังเกตว่ากรณีของนนทกกับพระนารายณ์ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสลัดพันธนาการของกิเลสมายึดหลักของธรรมะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่น่าจะมีธรรมะสูงคือพระนารายณ์ แต่กลับไม่ใช่หลักของความอดทนต่อการแสดงความโกรธของนนทก การประกาศจองเวรกันข้ามภพข้ามชาติของนนทก แต่พระนารายณ์กลับไม่อดทนไว้ แล้วให้อภัยเพราะเห็นใจว่า นนทกควรจะโกรธอยู่ เพราะเขากำลังจะตาย ภารกิจของท่านที่ได้ทำลงไปจะอย่างไรก็ทำไปแล้ว จึงให้อภัย อดทน ไม่ถือสาหาความต่อนนทก ปล่อยให้พูดไปคนเดียว เรื่องรามเกียรติ์ก็มีเฉพาะภาคสวรรค์ หมายถึงจะจบลงที่การตายของนนทก หรือไม่อย่างนั้นนนทกเอง ตระหนักว่าความผิดของตนเองก็มากเกินไป เพราะเทวดาอย่างไรก็ทำเพียงลُبศีรษะเท่านั้น หากด้วยความอาฆาตมาดร้ายไม่ เมื่อถูกพระนารายณ์ลงโทษจากการฆ่าเทวดาตายไปเป็นจำนวนมาก ทุกอย่างก็ควรยุติไม่จองเวรกัน

ดังนั้น เรื่องรามเกียรติ์ช่วงนี้ เพราะการเลื่อนไหลไปตามอำนาจของกิเลสอย่างต่อเนื่อง เวกัยจึงไหลไปไม่ยอมหยุด แต่ถ้าพระนารายณ์มีความอดทน ให้อภัยต่อกษัตริย์ นนทกลำนำกความผิดที่ตนทำแล้ว ยุติการผูกเวรภัยต่อกัน สามารถหาข้อยุติได้แล้ว แต่เพราะแต่ละคนหันหลังให้ธรรมะอย่างสิ้นเชิงเรื่องเล็กๆ กลายเป็นเรื่องใหญ่จนบานปลายไป หลักการสำคัญคือเป็นบทเรียนหลักคือทุกชีวิตต้องตระหนักว่า

“เวรย่อมไม่ระงับไปด้วยการจองเวร แต่จะระงับไปด้วยการไม่จองเวร” และจะเป็นเช่นนี้อยู่ตลอดไป

๒. บทเรียนจากพระนางไภยเกษิ

เรื่องรามเกียรติ์เป็นกระแสเลื่อนไหลของกิเลสจริงๆ เพราะหลังจากพระนารายณ์รับคำท้าจากนนทกแล้ว ภายหลังกลับอุกคิดว่า การรับคำท้าในลักษณะอย่างนั้นเสี่ยงมากไป เพราะตนจะไม่มีฤทธิ์พิเศษอะไร จะมีเพียงอาวุธศรเท่านั้น จึงต้องชักชวนสมัครพรรคพวกเป็นจำนวนมาก จุติมาบังเกิดในโลกเพื่อช่วยกันทำสงครามกับทศกัณฐ์ จากหนังสือเรื่องรามเกียรติ์ท่านยังให้รายละเอียดว่าใครเป็นเทวดาตนไหนที่จุติมาร่วมในกองทัพของพระราม แต่ประเด็นที่ยกมาเป็นตัวอย่างตอนต่อไปคือ

ตอนที่ท้าวทศรถจะมอบราชสมบัติให้พระรามครอบครองความจริงคงเป็นไปตามหลักการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินตามปกติจากพระราชบิดาถึงพระราชโอรสองค์ใหญ่ แต่เพราะแรง

อาฆาตพยาบาทของหญิงค่อมและแรงริษยาของพระนาง
ไถยเกษี ที่มีใจความโดยสรุปว่า

ตอนพระรามยังเป็นหนุ่ม คีทาศิลปจบมาจากสำนัก
อาจารย์ จึงได้ทดลองยิงศรไปที่หลังของหญิงค่อมคนรับใช้
ของพระนางไถยเกษี แล้วใช้ศรอีกดอกหนึ่งยิงกลับไปสู่ที่เดิม
ทำให้หญิงค่อมโกรธผูกพยาบาทต่อพระราม หาโอกาสแก้แค้น
แต่ไม่อยู่ในฐานะที่จะทำได้ พอเกิดกรณีของการสืบทอดราช
สมบัติของพระราม นางก็เห็นโอกาสที่จะแก้แค้นพระราม ใน
รูปของการ “ยืมดาบฆ่าคน” ด้วยการบีบน้ำตาเข้าไปหาพระ
นางไถยเกษีเรียกความสงสารจากพระนาง แล้วทำวาทกรรมไป
ถึงเรื่องการสืบทอดราชสมบัติ โดยยุยงให้พระนางไถยเกษี
ขอราชสมบัติให้พระพรต เพราะในความเป็นจริงพระเทวีทั้ง
๓ พระองค์ ประสูติพระราชโอรสทั้ง ๔ ในเวลาใกล้เคียงกัน
พยายามโน้มน้าวพระทัยของพระนางจนพระทัยอ่อน ชักเกิด
ความโลภในราชสมบัติ และเกิดความริษยาในองค์พระราม

กรณีความเป็นจริงแล้วมีความชัดเจนว่า ภายในพระทัย
ของพระนางไถยเกษีนั้น มีความรักต่อพระรามในฐานะเป็น
ราชโอรส โดยพระชนนีทั้ง ๓ ถือว่าราชโอรสทั้ง ๔ เป็นลูกของ
พระนางเสมอกัน แต่ความจริงมีอยู่ว่า ลูกนอกไส้หรือจะ
สู้ลูกในไส้ ปากพูดได้ว่ารักเท่ากัน หากในยามปกติแล้วพูดได้
แต่พอใจเกิดการต่อสู้กันระหว่างความรัก ความเมตตาต่อลูก
นอกไส้กับลูกในไส้ ที่เดิมจริงๆ ก็ไม่เท่าไรนั้น พอดีเกิดมาสู้
กับความโกรธแทนหญิงค่อม และความริษยาพระรามแทน

พระพรต เรื่องที่น่าสลดใจก็เกิดขึ้น อาการกิเลสลุกลามไปทวงบุญคุณต่อท้าวทศรถ ที่เคยประทานพรไว้ก่อนหน้านั้น ที่พระนางเคยยกล้อรถที่เอียงในขณะที่ท้าวทศรถทำสงครามจนประสบชัยชนะ ในคราวนั้นเองทำให้ท้าวทศรถต้องปลั้งพระวาจาทานพรแก่พระนาง ให้เลือกเอาพรอย่างหนึ่งจะทรงประทานให้ตามที่พระนางขอ แต่ในขณะนั้นพระนางยังไม่ขอพร เพียงแต่บอกว่าจะกราบทูลเมื่อถึงคราว

พรที่พระนางอยากจะได้คืออะไร ไม่มีใครรู้ว่าพระนางคิดอย่างไร อาจจะมีโอกาสเพื่อขอราชสมบัติให้พระโอรสของพระนางมาก่อนก็ได้

แต่ประเด็นการพระราชทานพรด้วยความรัก ด้วยความหลง ด้วยความเผอเรอของพระราชาในการตรวรัชในวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาปรากฏอย่างน้อย ๓ แห่ง จบลงด้วยการต้องเปลี่ยนผู้สืบราชสมบัติด้วยกัน อันเป็นข้อเตือนสติคนให้ตระหนักได้เป็นอย่างดีว่า การลู่อำนาจแก่อารมณ์ไม่ว่าจะเป็นราชา โลกะ โทสะ โมหะก็ตาม ล้วนมีจุดอ่อนที่ยากต่อการแก้ไขในกาลภายหลังทั้งนั้น ท่านจึงเตือนให้ตระหนักว่า

“ก่อนจะพูดเราเป็นนายของคำพูด จะพูดอะไรหรือไม่พูดอะไรก็ได้ แต่เมื่อพูดไปแล้วคำพูดจะเป็นนายเรา บางกรณีจะออกมาในรูปของการสนตะพายเราทีเดียว เพราะหาทางออกให้แก้ตนไม่ได้”

กรณีปฐมวงศ์ของพระพุทธเจ้าคือพระเจ้าโศกกากราช หลังจากพระมเหสีเก่าของพระองค์ทิวงคต พระองค์ทรงได้พระ

มเหสีใหม่ ต่อมาพระนางทรงพระครรภ์ ประสูติพระราชโอรส ทำให้พระเจ้าโศกกากราชซึ่งในขณะนั้นพระชนม์มากแล้ว มีพระมเหสียังสาว ได้พระราชโอรสน้อยๆ อารมณ์รัก หลง ของคนแก่สำแดงออกมาในรูปของการขาดสติ พระวาจาทที่ทรงประทานไปมีข้อความเดียวกันกับท้าวทศรถ

หากพระนางประสงค์อะไรก็ขอให้บอกได้ พระองค์จะพระราชทานให้ตามความประสงค์ เป็นพระดำรัสที่ไม่เปิดทางออกให้แก่พระองค์เลย พอถึงคราวพระนางก็ขอราชสมบัติเช่นกัน ทั้งที่ในขณะนั้นมีพระโอรสพระธิดารวมแล้วถึง ๙ พระองค์ที่ประสูติจากพระมเหสีพระองค์ก่อน จบลงด้วยการสร้างราชวงศ์ศากยะและราชวงศ์โกลิยะ

กรณีของพระนางไถยเกเซียเป็นการบอกกล่าวให้คนได้ตระหนักว่า จิตวิญญาณของความเป็นแม่นั้น ย่อมมีแก่แม่ทั้งหลายตามธรรมชาติ แต่ในส่วนตัวเล็กๆ แล้ว โอกาสที่แม่จะรักลูกๆ เท่ากัน โดยเริ่มจากลูกชายกับลูกหญิง ก็มีความรักยิ่งหย่อนกว่ากันอยู่แล้ว ลูกที่ประพฤติดี เรียนดี ไม่ดื้อ กับลูกเรียนไม่ดี ประพฤติไม่ดี และเป็นคนดื้อ ก็ยากที่จะทำให้เป็นความรักเสมอกัน พอมาถึงพระรามกับพระพรต ซึ่งเป็นลูกนอกไส้ และลูกในไส้ของพระนางไถยเกเซีย ในยามปกติสามารถคุมความรู้สึกไม่ให้ออกมาข้างนอกได้ แต่พอมีความโกรธจากแรงยุยง ความริษยาที่น่าจะมีเชื้ออยู่บ้างก่อนหน้านั้น กอปรกับแรงกระตุ้นจากหญิงค่อม และโอกาสในการทวงพรจากท้าวทศรถอำนวยให้ ความลำเอียงออกเต็มที่จน

เป็นตราบาปแห่งความยุติธรรม ซึ่งทำลายจิตวิญญาณของ
มารดาที่แสนดีในอดีตไปมาก แต่กลับน่าประทับใจในความ
รู้สึกของพระรามต่อพระนางไภยเกษี ที่ท่านกราบทูลท้าว
มาลีวราช ตอนพิจารณาความขัดแย้งของทศกัณฐ์กับพระราม
ท่านกราบทูลความเป็นมาของท่านที่ต้องมาอยู่ป่าตอนหนึ่งว่า

“เป็นด้วยแม่ไภยเกษี เทวีมีดมัวโมหันธ์
ขอสัตย์ปีตุงค์ทรงธรรม ให้พระพรตนั้นผ่านธานี
กำจัดข้าออกจ่ากนกระศ ให้ทรงเครื่องเพศเป็นฤษี
อยู่ป่ากำหนดสิบสี่ปี หลานจึงต้องมาเดินไพร”

แสดงว่าในกรณีนี้พระรามไม่พิโรธพระนางไภยเกษี แต่
กลับแก้ต่างให้ว่า ทรงเข้าพระทัยผิด แทนที่จะบอกว่าริษยา

การต้องออกอยู่ป่าของพระราม พระลักษมณ์ และนางสีดา
จึงมีประเด็นที่ชัดว่า อคติ ๔ ประการสำแดงอาการ ภายใน
จิตใครไม่ควรคิดแสวงหาความ “ยุติธรรม” จากคนๆ นั้น
เพราะกล่าวโดยธรรมชาติของจิตแล้ว

ยามใดที่กิเลสเข้าสิงใจใครก็ตาม กุศลธรรมความดีต้อง
หายไปໃใจในขณะนั้นๆ ทันทึ

“อคติ ความลำเอียงย่อมนั้นหลังให้ความ “ยุติธรรม”
ตลอดไป

หากเราจะแปลอคติ ให้มีความชัดเจน อาจจะแปลว่า
ทางที่ควรเดินมีอยู่ แต่กลับไม่ยอมเดิน กลับไปเดินในทาง
ที่ไม่ควรเดิน ปัญหาจึงเกิดเพราะการเดินทางผิด ไม่ว่าจะใน
กาลใดๆ ก็ตาม

กรณีพระนางไทยเกษี ที่ในความเป็นจริงทรงมากด้วยจิตวิญญานของความเป็นแม่อย่างสูง แต่เมื่อความรักระดับจิตวิญญาน โดนปะทะจากอคติที่มาพร้อมๆ กันเป็นพลังบวก คือความลำเอียงเพราะรักลูกคือพระพรตและหญิงค่อม โมหาคติ ความหลงในเหตุผล จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ที่สำคัญคือพลังของจิตวิญญานแห่งความเป็นแม่ ไม่มีมากพอต่อการต้านทานอารมณ์ รัก หลง จนกลายเป็นความกลัวว่าสถานะของพระนางจะไม่ได้เป็นใหญ่ หากถ้าพระรามได้เป็นกษัตริย์ที่สำคัญคือความรักความเคารพต่อท้าวทศรถ ซึ่งเป็นพระสวามี กลับถูกมองผ่านไปด้วย

อาการของกิเลสทุกชนิด เขาจะคิดและตัดสินใจด้วยความเห็นแก่ตัว ให้ความสำคัญแก่สิ่งที่ตนจะได้ จะมี จะเป็น โดยไม่ใส่ใจว่าใครจะคิดอย่างไร ความเห็นแก่ตัวจัดนั้นเอง พอถึงจุดหนึ่งจะมองเพียง ขอเพียงตนได้เท่านั้น ไม่สนใจวิธีการในการได้ หากมีการสอบถามความคิดในขณะนั้น ทุกคนจะมีความรู้สึกว่าคุณอธิบายของตนเป็นความถูกต้องชอบธรรมเสมอ อย่างสำนวนที่นิยมพูดกันในปัจจุบัน

“เรื่องนี้ ผมอธิบายได้ครับ?”

แต่อย่าลืมว่า การอธิบายได้นั้นห่างไกลความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม แต่ถูกใจเขาแน่นอน

ในช่วงนี้คนที่สามารถอ้างความยุติธรรมเอาไว้ได้ คือท้าวทศรถ แต่มีลักษณะของการตกบันไดพลอยโจน เพราะท่านพลาดมาจากการเฉลอใจพระราชทานพร ด้วยความวาง

ใจในพระเทวี ว่าคงไม่ขออะไรที่ทำให้ท่านต้องทำลายความ
ยุติธรรม คติความเชื่อที่เราพูดกันสืบต่อกันมานานว่า

“เป็นกษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ”

น่าจะมาจากการตัดสินใจพระทัยของท้าวทศรถในการนี้
แหละน่าจะนำมาซึ่งคำโคลงที่ค่อนข้างเจ็บขาด แต่จะมีความ
เป็นการเชิญชวน ชักชวนกระตุ้นเร่งเร้าให้คนพยายามเป็น
อย่างนั้น นั่นคือคำโคลงโลกนิติที่ว่า

๐ เสียสินสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
เสียศักดิ์สู่ประสงค์	สิ่งรู้
เสียรู้เร่งดำรง	ความสัตย์ ไฉน
เสียสัตย์ไปเสียสู้	ชีพม้วยมรณา

จบลงด้วยการยอมประทานพรแก่พระนางไภยเกษี แต่ที่
จบจริงๆ คือ การเสด็จทวงคืนด้วยความตรอมพระทัย เพราะ
ความเสียพระทัยต่อการกระทำของพระองค์เอง การกระทำ
ของพระนางไภยเกษี ความทุกข์ของพระโอรสทั้ง ๔ ที่มีมาจาก
สาเหตุเดียวกัน ที่สำคัญคือทรงเสียพระทัย

ที่พระองค์ไม่อาจดำรงรักษาความยุติธรรม ตาม
จาริตประเพณี กฎเกณฑ์ที่โบราณท่านกำหนดไว้

สำหรับพระราม ทรงดำรงความเป็นราชโอรสคุณภาพ
คือทรงยอมรับทุกอย่างที่พระแม่ไภยเกษี และท้าวทศรถทรง
กระทำลงไป แม้กาลต่อมาเมื่อพระพรตทรงทราบ ไม่พอพระทัย
ต่อพระชนนีเป็นที่ยิ่ง แต่ไม่อาจทำอะไรได้ เมื่อพยายาม

อ่อนวอนให้พระรามครองเมือง พระรามก็ต้องแสดงความ
กตัญญูต่อพระราชบิดา และพระชนนีไถยเกษี เมื่อท่านทำได้
อย่างนั้นเป็นภารกิจที่ลูกจะต้องสานต่อไปจนกว่าจะสำเร็จ

เรื่องรามเกียรติ์เลยลากยาวต่อไปเพราะแรงดัน
อย่างแรงของความริษยา อคติ อยุติธรรมจากใจของคน
หลายๆ คน

แต่ในความเป็นจริงคนเหล่านั้นเมื่อเรามองจากหลักของ
ธรรมะแล้ว ทุกคนเป็นคนที่น่าสงสารตามสมควรแก่การกระทำ
ของเขา เพราะแต่ละท่านขาดความเป็นตัวของตัวเอง ต้องเป็น
ทาสรับใช้กิเลสภายในใจของแต่ละท่าน

ที่น่าเสียดายคือในฐานะเป็นหนังสือเรียนของเด็ก แต่
กลับถูกสอนให้เรียนในฐานะของวรรณคดี ในรูปของการบันเทิง
คดี เรียนไปเรียนมาจิตจึงอคติไปตามตัวละคร ที่ตนค่อยๆ
รู้สึกชอบและซึ้งไปตามลำดับ แม้นำมาแสดงไขนคนดูจะมี
ความรู้สึกอ่อนไหวไปตามบทบาทของตัวละคร ในที่สุดก็จะมี
ความรู้สึกรักซึ้งไปตามที่มีการแสดงของตัวละคร

จะมีความประสงค์อย่างไรก็ตาม ที่น่าสังเกตคือพระราช
กุมาร ๔ พี่น้อง จะเป็นตัวแทนของธรรมะทุกขั้นตอนของชีวิต
แต่ละองค์ ไม่มีปัญหาในด้านศีลธรรมที่ถือว่ารุนแรง ใน
ขณะเดียวกันนั้นแสดงว่าการธำรงรักษาธรรม ขอเพียงแต่คนมี
พื้นฐานดีมากพอสมควรเท่านั้น อย่างน้อยที่สุดระดับศีลธรรม
จรรยา คนส่วนมากย่อมรักษาได้ ประเด็นของคนเหล่านี้ได้
สะท้อนให้เห็นตรงตามพระพุทธรูปภาพิตที่ว่า

ความดีคนดีทำได้ง่าย ความชั่วคนดีทำได้ยาก ความ
ชั่วคนชั่วทำได้ง่าย แต่คนดีกลับทำได้ยาก

ความยากง่ายของการทำความดี การละความชั่ว จึง
ขึ้นอยู่กับพื้นฐานจิตของผู้ฟังว่าเขาเป็นคนดีหรือว่าเป็น
คนชั่ว เป็นประการสำคัญ

๓. ความอยู่ดีธรรมจากแรงริษยา ราคะ โมหะ

หลังจากพระราม นางสีดา พระลักษมณ์ ได้ออกไปสร้าง
อาศรมในป่า ที่น่าจะครองชีวิตแบบนักบวชอย่างน้อยประเภท
รักษาศีล ๕ ประการ สำหรับท่านทั้ง ๓ ก็สุขสบายพระทัยกัน
ดี เพราะมีความพอใจที่จะได้โอกาสศึกษาธรรม ปฏิบัติตาม
พื้นฐานเดิมของท่านที่เป็นมหาเทพจุติมาอุบัติ แต่วิถีชีวิตที่สืบ
เนื่องมาจากการยอมรับคำท้าทายเพื่อต่อสู้กันของนนทกและ
พระนารายณ์ ตามปกติการแก้แค้นกันนั้น คนที่แค้นนั้นแหละ
จะติดตามหาคู่แค้นของตน ในกรณีของทศกัณฐ์ พระราม
ก็ทำนองเดียวกัน

กรณีพิพาทใหม่ ที่มีความสืบเนื่องมาจากปัจจัยในอดีต
และเสริมด้วยจิตสันดานของยักษ์ในปัจจุบัน นางสามนักษา
อันเป็นน้องสาวของทศกัณฐ์ หลังจากชีวหาสามีถูกทศกัณฐ์
ขว้างด้วยจักรจนสิ้นขาดตายไป ด้วยความโศกจากความ
พลัดพรากสูญเสียสามี ความว่าเหว้โดดเดี่ยวเดี่ยวตายของนาง
เมื่อนางสามนักษามาพบกับ ๓ กษัตริย์ เกิดพิศวาทพระราม
อย่างลึกซึ้ง มีความรักอันแรงจนถึงวางแผนจะแย่งพระรามมา

เป็นสามีของตน ในขณะที่เดียวกันก็เกิดริษยานางสีดาอย่างแรง
ที่ได้ชายงามเป็นสามีโดยไม่ต้องแย่งจากใคร ฟังสังเกตว่า
ปัญหาจุดนี้เกิดจาก

นางส่ามานักขาริษยาในนางสีดา มีความรักในองค์
พระราม และมีความหลงมกภายในเหตุผลของการคิดตัดสินใจ
ในการคิดแย่งคู่ครองของคนอื่น เมื่อนางส่ามานักขาไปแสดง
อาการข่มขู่คุกคามนางสีดา เพื่อหาเรื่องจะแย่งพระราม แสดง
อาการของตัณหาหน้ามีดออกมา ดึงปัญหามาสู่ตนเอง จน
พระลักษมณ์กริ้วไม่พอพระทัย ลงโทษด้วยการจัดตัดจมูก
ประจาน นางไม่อาจจะต่อสู้ได้จึงมีความแค้นมากยิ่งขึ้น เข้า
ไปหาทศกัณฐ์ เพราะรู้จุดอ่อนของทศกัณฐ์ดีว่า ใครดูหมิ่น
ศักดิ์ศรีไม่ได้ เพราะคะนองว่าในโลกนี้ไม่มีใครสามารถสู้รบกับ
ตนได้ และที่สำคัญคือเป็นยักษ์บ้าผู้หญิง ไม่สนใจว่าลูกใคร
เมียใคร ฉันทพอใจเป็นต้องได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงตนเองเคย
รบแพ้พาลีมา จนพาลีแย่งเอานางมณฑิลาที่รับประทานมาจาก
มหาเทพเพราะความดีความชอบ ทศกัณฐ์เมื่อถูกกล่อม
จนหลงรักนางสีดาตามการพรรณนาของน้องสาว และโกรธ
พระลักษมณ์ที่ทำร้ายน้องสาว แต่ความจริงแล้วเธอหลงรัก
นางสีดามากกว่า ความคิดจะแก้แค้นพระลักษมณ์คงมี แต่
ลึกๆ คงมีความกลัวอยู่ด้วย จนลงทุนใช้มारीศให้ปลอมตัวเป็น
กวางทอง หลอกหลวงนางสีดาให้หลง จนเกิดความอยากได้
ล่อให้พระรามตามกวางไป อันแสดงให้เห็นลีลาอารมณ์อย่าง
หนึ่งของใครก็ตามที่อยากได้ จะมีอาการของโลภะกับโมหะ

ครอบงำใจ จึงคิดแต่จะได้ถ่ายเดียว ไม่แลเหลียวถึงเส้นลวง
ของฝ่ายตรงกันข้าม เลยตกเป็นเหยื่อของทศกัณฐ์

จากความอยากได้ของทศกัณฐ์กับน้องสาวจะพบว่า
ทั้งสองฝ่ายหาเรื่องให้ตนเองเดือดร้อน เพราะใจที่ยอมจำนน
ต่อกระแสของต้นเหตุที่เกิดขึ้นภายในใจของทั้งสองฝ่าย นาง
สำมนักขาจุมูกแห้ว หูขาด ขาขาด ไปแล้ว ทศกัณฐ์ต้องใช้
ชีวิตบิรवारคือม้ารีศที่มีฐานะเป็นน้ำ เพียงเพราะต้องการตอบ
สนองความอยากของนาย จุดนี้แสดงว่าความจริงผู้ด้อยโอกาส
ภายในสังคม จะเป็นที่ยอมรับการแสดงอารมณ์ของคนระดับ
มีโอกาสนั้นในสังคมเสมอ ม้ารีศทำงานรับใช้เพราะการหลอกลวง
ของทศกัณฐ์ ผู้เป็นเจ้านาย ไม่มีโอกาสได้ซักถามความเป็น
มาอย่างละเอียดอะไรเลย ที่แปลกแต่จริงคือคนด้อยโอกาสใน
สังคม ยังต้องรับผิดต่อผู้มีอำนาจอยู่แม้ปัจจุบัน ผลงานเกิด
ขึ้น คนมีฐานะเหนือกว่าจะได้รับประโยชน์ หากพลาดพลั้งลง
คนที่ด้อยโอกาสจะต้องรับโทษ

แล้วอะไรเล่าที่เรียกว่ายุติธรรม?

พอมาถึงวาระของนางสีดาจึงมีความชัดเจนว่า ผู้อ่อนแอ
จะต้องลู่ตามอารมณ์ของผู้แข็งแรงกว่า แม้ว่าจะแสดงสถานะ
ของตนชัดเจนว่าใครเป็นใคร แต่ทศกัณฐ์กลับไม่สนใจ จาก
คำทูลความจริงจากพระโอรสผู้ของพระนาง ในเรื่องรามเกียรติ์
ฉบับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
ได้เล่าถึงเหตุการณ์ช่วงนั้นว่า

“ข้ากับพระลักษมณ์อนุชา ตามมาปรนนิบัติภูธร
 อยู่ริมโคธาวารี แแถบที่แนวเนินสิงขร
 วันหนึ่งกวางทองพนาธร บทจรมาก็ลัดตำหนักไพร
 ข้าเห็นหน้าชมนัก ให้มีใจรักจะใคร่ได้
 จึงวอนพระรามให้ตามไป จับกวางที่ในพนาวัน
 บัดเดียวได้ยินสำเนียง เหมือนเสียงภัสตารักรังสรรค์
 จึงสั่งให้องค์พระลักษมณ์นั้น ไปช่วยทรงธรรม์ราวี
 จึงทศเคียรขุนยักษ์ ไปลอบลักข้าพาหนี
 หลานรักได้บอกว่าผู้มี อสุรีไม่พึงวาจา
 พบสดาอยู่ที่กลางทาง เข้ากั้นทางชิงชัยกับยักษา
 บอกว่าเป็นเพื่อนพระจักรวาล กลับฆ่าบักษาวายปราณ”

พึงสังเกตอาการอยู่ติธรรมในใจของทศกัณฐ์ ใครจะเป็น
 อย่างไรก็ตาม ขอให้ข้าบรรลุมัตถุประสงค์เท่านั้น ครอบครวั
 ของม้ารืศ ครอบครวัของสดาญ หิวหน้าครอบครวัตายจากไป
 โดยไม่ได้สาระประโยชน์อะไรขึ้นมา พระราม พระลักษมณ์
 นางสีดา อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเคารพ ความภักดีต่อ
 กัน แม้จะเป็นป่าแต่มากไปด้วยความสุข ด้วยแรงวิษยา โมหะ
 ของทศกัณฐ์เพียงคนเดียว ต่อจากนั้นอีกไม่นานความสุขได้
 หายไปจากใจของคนจำนวนมาก

พระรามต้องตามกวางไปด้วยความจำพระทัย ทั้งๆ ที่
 ทรงระแวงสงสัย แต่ไม่อาจอธิบายให้นางสีดาที่เกิดความรัก
 อย่างแรงต่อกวางทอง ซึ่งหาได้เฉลียวใจไม่ว่า กวางเป็นทอง
 เคยมีที่ไหน? พระลักษมณ์เองในแง่ของความจริงทรงระแวงมา

แต่ต้น ยิงได้ยินเสียงร้องขอให้ช่วยจากมารีศ แม้จะเลียนเสียง เป็นเสียงของพระรามอย่างไร ในฐานะพระอนุชาคู่พระทัย ย่อม สามารถแยกได้อยู่แล้ว แต่ไม่อาจขัดพระทัยนางสีดา เพราะ นางออกมาในรูปของการแสดงความระแวงในองค์พระลักษมณ์ ความริษยา ความเสแสร้ง ความหลง ความคึกคะนอง ในฤทธิ์อำนาจของตน เป็นการจุดประกายความวิบัติให้เกิดขึ้น แก่ทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับทศกัณฐ์

ใช่! หากมองให้เป็นกระบวนการ ทุกอย่างมาจากกิเลส ภายในใจของทศกัณฐ์เป็นประการสำคัญ เพื่อเป็นการตอบสนอง ความต้องการของกิเลส ใจก็จะมากไปด้วยอารมณ์ แต่ เพราะไปเกี่ยวกับชีวิตหลายท่าน ผลที่ทุกท่านได้รับการบอก จากทศกัณฐ์ได้รับคือ “ความอยุติธรรม” ความไม่ชอบธรรม ความไม่ถูกต้อง เรื่องรามเกียรติ์เกือบตลอดเรื่องจึงเป็นเหมือน คนปลุกต้นสะเดา ผลที่เกิดขึ้นจากการปลุกสะเดา จากราก ถึงปลายล้วนแต่ขมกับขมเท่านั้น

จะพบว่าการที่เรื่องรามเกียรติ์ลากยาวไปมาก จุดเรื่อง เริ่มต้นหลักมาจากความชั่วภายในจิตของทศกัณฐ์ หากเรา มองกลับไปที่พระพุทธดำรัสจะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดง กระบวนการของอกุศลไว้ตอนหนึ่งว่า

“อกุศลมูล คือ โภภ โกรธ หลง อย่างใดอย่างหนึ่งที่ บุคคลให้เกิดขึ้นแล้ว อกุศลธรรมเหล่าอื่นที่ยังไม่บังเกิด ย่อมบังเกิดขึ้น ที่บังเกิดขึ้นแล้วย่อมเจริญมากยิ่งขึ้น เหตุ นั้นควรละอกุศลเหล่านั้นเสีย”

จากช่วงที่นางส่ามนักขาลงรักพระราม มีความรุนแรง จนถึงคิดจะแย่งมาเป็นคู่ครองของตนนั้น จะเห็นว่า ความคิดของนางเดินไปตามกระแสของความรักพระรามอย่างรุนแรง ความริษยา ความโกรธ ความเกลียดต่อนางสีดา ที่รุนแรง และไร้เหตุผล อันเป็นอาการของโมหะหรือความหลงประเด็นของเรื่อง จนกลายเป็นโกรธพระลักษมณ์ ที่ลงโทษเธอรุนแรงมากขึ้น ถึงขนาดไม่ยอมอยู่ร่วมกัน แต่เพราะตระหนักดีว่า ตนไม่อาจจะเอาชนะพระลักษมณ์ได้ การไปหาแนวร่วมมาช่วยเหลือของทศกัณฐ์ ในเชิงความคาดหวัง เป็นเช่นเดียวกัน กับการคาดหวังว่าตนจะได้รับการช่วยเหลือจากท้าวมาลีวราช ผู้เป็นพระอัยกาของตน

แต่เพราะท้าวมาลีวราชทรงมากด้วยคุณธรรม ที่สำคัญคือ “อุเบกขาญาณ” เมื่อเรามองจากหลักของพรหมวิหาร ๔ ประการ ที่ผู้เป็นใหญ่มีความจำเป็นจะต้องมี พระองค์ประกอบด้วยพรหมวิหาร ๔ ประการสมบูรณ์ คือ

๑. มีความรักความหวังดีต่อทุกคนที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าทศกัณฐ์จะเป็นนั้ดดาแท้ และพระรามกับคณะที่เป็นพระนั้ดดาของพระสหาย แต่กลับทรงมีเมตตาเสมอกัน ดังนั้นหลักการสำคัญของเมตตา คือมีสัตว์ทั่วไปเป็นอารมณ์ ไม่ใช่เลือกเมตตาต่อคนที่ตนพอใจ ชอบใจเพียงฝ่ายเดียว แต่มีความเมตตาเสมอภาคกัน แน่แน่นอนยากที่ใจคนธรรมดาจะทำได้

๒. มีความกรุณาต่อคนที่ประสบกับความอยุติธรรม ประสบทุกข์ ภัย โรค

แต่ต้องเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์ที่ยุติด้วยเหตุผลและความดี ท่านจึงมีความเมตตา กรุณาต่อทุกคนที่เกี่ยวกับกรณีพิพาทที่ทศกัณฐ์กราบทูลเล่าจริงปนเท็จถวาย ก่อนจะตัดสินพระทัยว่าใครเป็นอย่างไร เพราะในการกล่าวหามีคนเข้าไปเกี่ยวข้องหลากหลายฝ่าย กระบวนการสืบสวนจึงเกิดขึ้นดังทราบกัน

๓. มุทิตา มีความยินดีต่อคนดีที่กระทำดี

อย่างพระราม พระลักษมณ์ นางสีดา และบริวาร แสดงให้เห็นว่าทำวมาลีวราช ทรงดำรงธรรมอย่างแท้จริง

๔. ที่สำคัญคืออุเบกขา ความวางใจเป็นกลางยาม ที่ใครประสบผลกรรมชั่ว

จากการกระทำของเขาเอง ในวาระสุดท้ายของกรณีพิพาทจบลงด้วยการทรงดำเนินทศกัณฐ์หลานรัก ที่ทำผิดพลาดในหลายกรณีด้วยกัน ที่สำคัญคือพูดจาทุกคราวที่รับสั่งถาม ทศกัณฐ์จะทูลในรูปของการเอาความดีใส่ตัว เอาความชั่วใส่คนอื่นทุกคราว ทั้งๆ ที่ในแง่ของความเป็นจริงแล้วความจริงเป็นอย่างไรทำวมาลีวราชทรงมีข้อมูลที่สมบูรณ์ ทั้งจากพระราม นางสีดา ที่สำคัญคือยุติด้วยคำพยาน คือทวยเทพทั้งหลายที่มีส่วนรับรู้เหตุการณ์ทั้งหมด ที่นำมาเป็นประเด็นของความขัดแย้งกัน โดยทำวอมรินทร์ทรงรับรองถ้อยคำของพระรามและนางสีดาว่าเป็นความจริง

ที่น่าสังเกตคือคำพิพากษาของท้าวมาลีวราช มีข้อความ
ตอนหนึ่งว่า

“ครั้นซักไซ้ไต่ถามเอาความจริง	หรือกลับดึงทุเลาต่อว่า
ตัวกูผู้เป็นอัยกา	พิพากษาลำเอียงหรือว่าไร
เจรจาความสัตย์ก็ไม่มี	ดังสตรีเด็กน้อยก็ว่าได้
หรือว่าเทवासुरาลัย	พอใจไปจตุรabay
กูพิจารณาก็ได้ความ	คำพระรามสีดาทั้งสองฝ่าย
ต้องถูกผูกพันเป็นต้นปลาย	ทั้งคำเทพทั้งหลายก็สมกัน
ซึ่งเอ็งกล่าวหามาทุกข้อ	ล้วนแกลังติดต่อให้เหมาะมัน
สืบสวนก็ไม่ใช่สัตย์ธรรม	สารพันทรลักษณ์อัปรีย
เห็นจริงว่าตัวบังอาจ	ไปลอบลักอัศวราชมเหสี
ขององค์พระรามจักรี	อสุรีเร่งส่งนางสีดา”

ฟังสังเกตว่า ทุกถ้อยกระหังความที่ท้าวมาลีวราชทรงแสดง
ออกมา ล้วนมีความเป็นเหตุเป็นผลมากพอต่อการวินิจฉัย
ตัดสินได้ ทรงชี้จุดอ่อนของทศกัณฐ์ให้ทบทวนดู ในขณะที่เดียว
ทรงชี้จุดแข็งของฝ่ายพระรามและนางสีดา ที่ประจักษ์พยาน
จำนวนมากให้การตรงกันทั้งหมด ทรงสรุปประเด็นตอนสุดท้าย
ว่า คำกล่าวของทศกัณฐ์ยิ่งมีความชัดเจนว่า

“เห็นจริงว่าตัวบังอาจ	ไปลอบลักอัศวราชมเหสี
ขององค์พระรามจักรี	อสุรีเร่งส่งนางสีดา”

หากเรานำเอาหลักของอคติ พรหมวิหารเข้าไปจับ จะ
พบว่า ทรงมีเมตตาต่อหลานๆ ทั้ง ๓ คือ ทศกัณฐ์ พระราม
นางสีดา พอคำให้การเริ่มชัดเจนมากขึ้น พระทัยเกิดสงสาร

พระรามกับนางสีดา ในขณะที่ความเมตตาต่อทศกัณฐ์ลดลง แต่กลับส่งสารทศกัณฐ์ที่ไม่น่าจะทำได้ขนาดนั้น พอทุกอย่างชัดเจน ทรงวางพระทัยที่กอบปรีย์ด้วยอุเบกขาญาณ คือมีความหยิ่งรู้ถึงกฎแห่งกรรม อันสอดรับกับหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นหลักไว้ว่า

“แต่ละคนเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่อาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม เขาจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น”

ดังนั้น พอถึงจุดหนึ่งไม่สนพระทัยว่าใครเป็นใคร แต่กลับให้ความสำคัญที่กรรมว่า ในกรณีนี้ใครทำอะไร ทำอย่างไร เอาหลักความจริงที่ยุติธรรมเข้ามาจับว่า

การกระทำของใครคือความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

การกระทำของใครที่คลาดเคลื่อนจากหลักยุติธรรม การตัดสินใจของท่านจึงไม่เข้ากับอคติข้อใดข้อหนึ่งเลย เพราะไม่ทรงใช้

ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะรักใคร่กันกับทศกัณฐ์ในฐานะที่เป็นหลานในไส้

โทสาคติ ความลำเอียงเพราะไม่ชอบกันต่อใครๆ

ภยาคติ ความลำเอียงเพราะกลัว ซึ่งเราจะพบว่าหลังจากทรงตัดสินใจแล้ว ทศกัณฐ์เตรียมยกกองทัพไปทำลายท้าวมาลีวราชและบริวาร ถามว่าท้าวมาลีวราชทรงรู้ความคิดของทศกัณฐ์หรือไม่? โดยสถานะของท่าน ไม่ยากที่จะรู้ว่าทศกัณฐ์

คิดอย่างไร ความอหามาศพยาบาทของทศกัณฐ์ จึงไม่มีอะไร น่ากลัวสำหรับพระองค์

โมหาคติ ความล้าเอียงเพราะหลงยังไม่มียุอยู่เลย เพราะทุกอย่างทรงชัดเจนแจ่มแจ้ง แม้จากข้อความที่ยกมาเป็น ตัวอย่าง ทรงมีความชัดเจนในกรรม เจตนา ความพยายาม ผลกระทบชัดเจน จึงทรงเจาะประเด็นแยกออกไปเป็นเปราะๆ

จากหลักการทรงตัดสินกรณีพิพาทของพระรามกับทศกัณฐ์ ของท้าวมาลีวราช เรียกว่าเป็นคำพิพากษาที่กระเทือนฟ้าดิน จึงเป็นการชอบแก่กรรมที่คนไทยในอดีต ยามที่ต้องการความ ยุติธรรม ความเที่ยงธรรม ความเป็นธรรมก็จะค้นหาท้าว มาลีวราช ยามที่ใครคนใดคนหนึ่งพิพากษาอรรถคดียุติธรรม มีความถูกต้อง เป็นธรรม คนผู้นั้นจะได้รับการเรียกขานด้วย นามว่าท้าวมาลีวราชเสมอ

แต่ที่แปลกแต่จริงคือ การยอมรับท่านผู้นั้นอยู่ในวงแคบๆ ไม่เป็นที่ยอมรับจนแพร่หลาย ในสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน ยัง หามีใครได้รับการยกย่องในฐานะเทพเจ้าแห่งความยุติธรรม อย่างท้าวมาลีวราชแพร่หลายไปไม่

กาลต่อมากลับต้องไปเอาเทพเจ้าแห่งความยุติธรรมมา จากพงศาวดารของจีนคือ เป่าบุ๋นจิ้น ทุกอย่างจึงต้องรอและ รอต่อไปว่า

จะมีสักวันหนึ่งใหม่ที่สังคมไทยจะมีบุคคลที่สามารถ เป็นต้นแบบของคนที่ดำรงความยุติธรรม มีความเที่ยง ธรรม มีความเป็นธรรม

จนเป็นคนที่ยังยอมรับนับถือว่าเป็นคนต้นแบบใน
ด้านคุณธรรม

ซึ่งแน่นอนก็คงเป็นเพียงความฝันไว้ก่อน เพราะจากสังคม
ในปัจจุบันมีเหตุการณ์เกิดขึ้นเป็นอันมากที่ความคุณธรรม ได้
รับการยอมรับว่าเป็นความถูกต้อง แม้จะมีการชี้ผิดจากคนที่
ควรเชื่อถือได้ ขนาดทำวมาลีวราช แต่กลับมีคนเป็นอันมาก
ที่เห็นดีเห็นงามไปกับคนอื่นที่ขาดความคุณธรรม

พึงสังเกตในกรณีของทศกัณฐ์นั่นเอง ตอนที่ความจริงไม่
ปรากฏอาจจะเชื่อตามกันไป จนถึงเข้าไปเสี่ยงภัยเสี่ยงชีวิต
ตามแบบทศกัณฐ์ไปจำนวนมาก แต่พอความจริงปรากฏตาม
การสอบสวน ตัดสินของทำวมาลีวราชซึ่งเป็นผู้ที่ควรแก่การ
เชื่อถืออย่างยิ่ง แต่ปรากฏว่าพรรคพวกทศกัณฐ์ แม้แต่นาง
มณฑิลา กลับมีความเห็นตามคล้อยตามสนับสนุนทศกัณฐ์
หาทางออกให้แก่สามีตลอดเวลา ทำให้ทศกัณฐ์เข้ารกเข้าพง
ไปตามลำดับ จนจบลงที่การสิ้นวงศ์ในที่สุด ที่หนักขึ้นไปกว่า
นั่นคือทุกคนในวงศ์ยักษ์ไม่ยอมรับว่าตัวเองมีความผิด พยายาม
โยนความผิดให้คนอื่นรับไป

กรณีที่ทำวมาลีวราชรับสั่งว่า “อสูรเร่งส่งนางสีดา” ถ้า
ยอมรับว่าความผิดคือความผิด ผิดไปแล้วก็กลับตัวใหม่ได้ แต่
ทศกัณฐ์กลับโกรธพระอัยกา ที่ตนเชิญมาด้วยตนเอง แต่เป็น
การเชิญมาด้วยความคาดหวังให้ทำวมาลีวราช เข้าข้างตนใน
ฐานะที่เป็นหลาน ผิดถูกก็ต้องถูกไว้ก่อน อันเป็นคุณลักษณะ
ของคนพาล คือจะไม่เห็นโทษของตนแต่จะโยนลูกให้คนอื่น

เสมอ พอมาถึงจุดที่มีคำสั่งให้ส่งนางสีดาคืนแก่พระราม หลังจากพยายามข่มความโกรธลงได้พอสมควร จึงกราบทูลท้าวมาลีวราชว่า

“นิงอยู่เป็นครู่แล้วทูลไป ซึ่งจะให้ส่งนางสีดา
เมื่อหมู่สุริวงค์มิตรสหาย พระรามฆ่าตายเสียนักหนา
ถึงให้ไปก็ใช่ญาติกา จะคืนเป็นมาเมื่อไรมี
ตัวหลานก็นับว่าเลิศชาย ผู้ตายไปส่งนางโฉมศรี
จะขอเคี้ยวฆ่าราวี ใครดีก็จะได้เห็นกัน”

ข้อความช่วงนี้จะเห็นว่า หากทศกัณฐ์จะหยุดคิดทบทวนความแต่หลังมาจะเห็นว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นแก่พระญาติวงศ์มิตรสหาย สืบเนื่องมาจากการไปลักนางสีดามาของตน ลักมาแล้วแทนที่จะบอกความจริงว่าอะไรเป็นอะไร กลับมานั่งหน้าเส้รำเล่าความเท็จให้พระราชวงศ์ฟัง แล้วส่งท่านเหล่านั้นไปช่วยรบ การล้มตายของคนเหล่านั้น ไม่ใช่พระรามบุกมาฆ่า แต่เพราะตนบุกเข้าไปฆ่าพระราม การสู้รบขนาดสงครามอย่างนั้นก็ต้องมีการบาดเจ็บล้มตายเป็นธรรมดา ที่ท่านบอกว่า ถึงให้ไปพระราชวงศ์มิตรสหายที่ตายไปแล้วก็ใช่จะคืนมาได้ โดยลืมนึกไปว่าขึ้นรบต่อไปก็คือเพิ่มพระราชวงศ์มิตรสหายให้ตายมากขึ้น อย่างเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์กาลต่อมา

ทุกขั้นตอนของทศกัณฐ์ที่หนักที่สุดคือ “เท็จได้ทุกเรื่อง” อย่างดีพอสมควรคือจริงปนเท็จ หากความสัตย์จริงเกือบไม่ได้เลย ข้อนี้สอดคล้องกับพระพุทธรูปดำรัสของพระพุทธเจ้าที่รับสั่งไว้ว่า

“คนพูดเท็จล่วงสัตย์ธรรมเสียอย่างหนึ่ง ไม่คำนึงถึง
โลกหน้า จะไม่พึงทำบาปเป็นไม่มี”

เมื่อทศกัณฐ์กราบทุลอย่างนั้น ทำวมาลีวราชไม่พอพระทัย
มาก ได้รับสั่งในหลายลักษณะ แต่สรุปแล้วคือยังเปิดโอกาส
ให้กลับเนื้อกลับตัว มีทั้งตำหนิ ปรโลบ กระตุ้นสำนึก ด้วยข้อ
ความที่น่าสนใจว่า

“เหวยไอ้ทรชนคนพาล	มึงมีหน้าด้านเจรจา
เสียแรงเป็นวงศ์พรหมเมศ	ลือเดชทั่วทิศทิดา
สมบัติพิสดานโอฬาร	ควรหรือยังว่าไม่รักยศ
จะว่าให้ดีสิไม่ฟัง	โอหังหยาบซ่าสาหัส
พาอ้ายจัญไรใจคด	เอาแต่ทรยศมาใส่ตัว
จะมีความอายก็หาไม่	กราบไหว้สตรีทั่วหัว
ลูกแก่โลกหลงเมามัว	ถือเอาที่ชั่วมาเป็นดี
เมื่อมึงพอใจทรลักษณ์	ไม่รักสุริยวงศ์ยักษ์
ขอให้วิบัติอัปรีช	อย่ามีสิ่งซึ่งสถาวร
มาตรแม้นจะออกต่ออุทร	ให้ตายด้วยอาวุธแสงศร
ขององค์พระรามสีกร	พ่ายแพ้ฤทธิ์รอนทุกวันไป”

พึงสังเกตว่า การตัดสินที่ยุติธรรมนั้น มีมาตรฐานค่อนข้างสูง คือแทนที่จะใช้ตัวบทกฎหมายอย่างนิยมใช้กันในปัจจุบัน แต่ประเด็นที่ทำวมาลีวราชทรงยกขึ้นมาเป็นประเด็นชี้ผิดของทศกัณฐ์ ล้วนแล้วแต่ผ่านมาจากคำให้การของท่านทั้ง ๓ คือ ทศกัณฐ์ พระราม และนางสีดา มาตรฐานที่ใช้วัด

คือ “ศีลธรรม” หรือ “จริยธรรม” ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐานระดับสูง สูงมากกว่ากฎหมายที่เรานำมาใช้ในปัจจุบัน

ในความเป็นจริงเราจะพบความจริงอย่างหนึ่งคือ หากสังคมสามารถยึดหลักของศีลธรรมในการอยู่ร่วมกันได้ ปัญหาเรื่องนิติธรรม ยุติธรรม ความเป็นธรรมก็จะไม่เกิด เพราะหลักศีลธรรมคือหลักการวิธีการที่จะนำไปสู่ความยุติธรรมจริงๆ

กรณีที่ทศกัณฐ์มาลอบลักนางสีดาไปจากพระราม ด้วยอุบายวิธีสกปรกที่ทำให้ชีวิตสองชีวิตคือ ม้ารีศและสดาอายุตาย อันเป็นการผิดศีลข้อที่ ๑ การลักภรรยาคนอื่นไปผิดศีลข้อที่ ๒ ความพยายามที่จะลวงละเมิดต่อภรรยาของคนอื่นผิดศีลข้อที่ ๓ คำกราบทูลต่อท้าวบาลีวราชตั้งแต่ต้นเป็นมุสาวาท สร้างสามัคคีเภท และคำหยาบคายมากไปด้วยเรื่องที่ได้รับสาระแสดงว่ากุศลกรรมบถ ๗ ข้อเธอลวงละเมิดหมด แม้แต่ส่วนของมโนทุจริต ๓ ประการ ท้าวบาลีวราชก็ทรงตัดสินว่ามีความผิดตามไปด้วย แสดงว่าการกระทำของทศกัณฐ์ผิดทั้งศีล และธรรม แต่ในความเป็นจริงเราจะพบว่า สังคมปัจจุบันนั้น แม้เราไม่สามารถจะเข้าถึงระบบศีลธรรม เอาเฉพาะหลักของกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ปัญหาความยุติธรรมก็จะยุติลง แต่เพราะคุณภาพของประชาชนจำนวนไม่มากนัก ที่ตกต่ำกว่ามาตรฐานทางศีลธรรม ที่ในความเป็นจริงไม่ต้องถึงกับมาตรฐานทางศีลธรรม แม้แต่มาตรฐานทางกฎหมายก็มีปัญหาที่แก้ไม่ตกสืบเนื่องกันมาจากอดีตกาล

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา เคยมีคนเกาะกลุ่มกันทำผิดกฎหมายสามารถรวมกลุ่มกันมากพอสมควร จนถึงจุดหนึ่งคนเหล่านั้นสามารถยึดกุมอำนาจรัฐเอาไว้ ตามมาด้วยการยกเลิกการบังคับใช้รัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงขณะที่คนเหล่านั้นทำความผิดในรูปแบบต่างๆ นั้นกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนั้นยังใช้บังคับอยู่ การทำของเขาเป็นความผิดกฎหมายที่ชัดเจนสมบูรณ์ แล้วพวกเขาก็รู้ดีว่าตนทำผิดหมายถึงขั้นที่เป็น “กบฏต่อแผ่นดิน” เพราะเขารู้นั่นเอง เขาจึงออกกฎหมายนิรโทษกรรมบ้าง ล้างมลทินบ้าง ในด้านของกฎหมายถือว่าคนเหล่านั้นบริสุทธิ์จากความผิดทางกฎหมายแล้ว

ข้อนี้คือจุดอ่อนทางสังคม ที่เราเรียกรื่องว่า กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ทุกคนเสมอกันในด้านกฎหมาย แต่ความจริงกลายเป็นว่า

ใครก็ตามที่สามารถเกาะกลุ่มกันได้ระบอบอาชญากรรมที่รุนแรง จนขนาดเป็นกบฏต่อแผ่นดิน สามารถฟอกตัวเองให้บริสุทธิ์ กฎหมายถึงมีค่าเท่ากับโคลนตมที่เปื้อนแล้วสามารถล้างออกได้แล้ว อะไรคือความถูกต้องตามกฎหมาย อะไรคือความยุติธรรม ตามหลักนิติธรรม อันเป็นกฎในการบริหารราชการแผ่นดิน

บางกรณีคนที่ถืออาวุธ ยามใดกระหายอำนาจขึ้นมา ไม่พอใจใครขึ้นมา หรือกลัวว่าตนยังใหญ่มีอำนาจไม่พอ หรือโกรธไม่พอใจใคร คนเหล่านั้นจะใช้อาวุธที่เกิดจากภาษีของ

ประชาชน และตนเองเป็นเพียงลูกจ้างของประชาชนที่ได้รับ
การมอบหมายให้ถือและใช้อาวุธปกป้องอาชญากรรมแผ่นดิน
เท่านั้น คนกลุ่มนี้พึงสังเกตว่าเขาจะอาศัย หลักการ วิธีการ
ของผู้เป็นต้นแบบของความยุติธรรม

จากอดีตกาลนานไกลมาแล้ว ที่สังคมไทยได้ให้ความสำคัญ
สำคัญว่า ทำวมาลีวราชเป็นตราฐแห่งความยุติธรรมอาจ
จะเป็นเพราะไม่มีการสอนเรื่อง “ทำวมาลีวราชว่าความ” แก่
นักเรียนในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่จึงไม่ค่อยรู้เรื่องทำวมาลีวราช
ประมาณ ๕๐ ปีมานี้จึงมีหนังสือเรื่อง เปาบุ้นจิ้น มาเผยแพร่
ในประเทศไทย ตามมาด้วยการมีซีรีส์เรื่อง “เปาบุ้นจิ้นเผยแพร่
ทางโทรทัศน์ช่อง ๓” คนไทยจึงมีคนที่เป้นต้นแบบในฐานะ
เทพเจ้าแห่งความยุติธรรม แต่กลับน่าเสียดายมากที่สังคมไทย
ที่นิยมสัจจะ ยุติธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม แหะละมี
ความรู้สึกรุนแรงต่อความอยุติธรรม แต่กลับขาดแคลนต้น
แบบแห่งความยุติธรรมของตนเอง แม้ในกระบวนการยุติธรรม
เองก็หาคนที่โดดเด่นมากพอต่อการยอมรับนับถือกันแพร่หลาย
ไม่ได้

ในที่นี้จึงจะได้นำเอาหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการ การ
ประสาทความยุติธรรม กรณีของทศกัณฐ์ พระราม นางสีดา
ที่น่าสังเกตคือความคิดของทศกัณฐ์ในการเชิญเสด็จทำว
มาลีวราช กลับแสดงว่าไม่มีทั้งความฉลาดและขาดความ
เฉลียว และเจตนาที่ไม่สุจริต เป็นความคิดแนวต้องการจะ
“ยืมดาบฆ่าคน” แต่กลับเป็นความผิดพลาดจนยากจะแก้ไข
โดยทศกัณฐ์มีความคิดว่า

จึงคิดได้ว่าท้าวมาลี
เป็นพระอัยกาฤทธิรอน
จะว่าสิ่งใดก็ประสิทธิ์
พระองค์ทรงในสัตยา
ก็เป็นตามบัญชาพจนารถ
ภูจะให้ไปเชิญภูไฉน
แล้วกระกล่าวโทษรามลักษมณ์
ให้พระองค์กริ้วโกรธโกรธา
ที่คำอกรรม์และสรรเส
ซึ่งตัวภูผิตจะปิดบัง
พระองค์ก็จะเชื่อว่าจา
ฝ่ายว่าอริราชไพร่

สถิตที่ยอดฟ้าสิงขร
ทรงเดชขจรหมี่มา
ตั้งเหล็กเพชรลิขิตแผ่นผา
มั่นโกรธาชักแข่งผู้ใด
จะเคลื่อนคลาดไปนั้นหาไม่
มายังพิชัยลงกา
เป็นวัวพันหลักแอบว่า
จะพรรณนาแต่เดิมให้ฟัง
จะจัดให้เป็นข้อหน้าหลัง
ฝั่งแฝงแจ้งไปให้เป็นดี
จะแข่งด่าลักษมณ์รามทั้งสองศรี
นำที่จะม้วยชีวัน

แม้ในสารที่ส่งไปถวายและคำกราบทูลของทูต มีรายงาน
ไปตามที่ทศกัณฐ์คิดไว้แต่เดิม ที่ตามปกติแล้วเรื่องลักนาง
สีดาทศกัณฐ์ไม่เคยพูดจริงเต็มตามเรื่องทั้งหมดแก่ใครๆ เลย
ในขณะที่พระญาติจำนวนมากที่ฟังคำกราบทูล อ่านสารที่เป็น
ของทศกัณฐ์ แต่ทุกท่านจะพิโรธโกรธกริ้วกระที่บทบาทเกือบ
ทุกท่าน จะยกเว้นก็แต่กุมภกรรณกับอินทรชิตพระโอรส ที่มี
การท้วงติง พยายามให้เหตุผลที่ถูกต้อง จบด้วยต้องจำนนต่อ
คำขู่ของทศกัณฐ์

แต่ท้าวมาลีวราชทรงเริ่มที่ความซ่องพระทัยคือ ความ
เป็นมาของพระรามกับพระลักษมณ์ ทั้งๆ ที่เป็นมนุษย์ทำไมจึง
มีอำนาจปราบทศกัณฐ์ได้ แต่สถานะของทศกัณฐ์ที่มี

อาณาพมากเหลือเกินทำไมจึงแพ้แก่พระรามกับลักษณณ์
กอบรทั้งเมืองลงกามีความแข็งแรงแรงที่ยากต่อการที่ใครจะบุก
เข้าไปทำลายได้

เมื่อรับสั่งถามสาเหตุแห่งการสงคราม บริวารก็กราบทูล
ตามที่ทศกัณฐ์โกหกให้ฟัง เมื่อทรงทราบว่าพระรามพระลักษณณ์
เป็นหลานของพระสหายคือท้าวอัชบาล ทรงทราบว่าทั้งสอง
ฝ่ายคือพระนัดดาของพระองค์ด้วยกัน แต่ไม่ทรงทิ้งน้ำหนักไป
ที่หลานของตนหรือหลานพระสหาย ทรงมองไปที่สาเหตุคือ
กรรม ที่แต่ละฝ่ายทำจนเป็นเหตุให้เกิดสงครามกัน

การเสด็จมาจึงไม่ยอมเข้ากรุงลงกา หรือเข้าไปที่ค่ายของ
พระราม แต่ทรงพักในส่วนที่เป็นระหว่างกลาง ที่แสดงให้เห็น
ถึงการไม่มีความคิดเป็นฝ่าย อันแสดงความเป็นเราเป็นเขา
เป็นพวกเราพวกเขา หลักการวิธีการของท่านท้าวมาลีวราช
สามารถสรุปรวมเป็นขั้นตอนไปตามลำดับดังนี้ คือ

๑. ทรงรับทราบคำกล่าวฟ้องของทศกัณฐ์ ทรงเกิดความ
คิดขัดแย้งว่า จะต้องมีส่วนเหตุหลักสำคัญเพราะทศกัณฐ์มีฤทธิ์
อาณาพมาก แต่ทำไมกลับพ่ายแพ้ต่อมนุษย์ธรรมดา ประเด็น
ที่ทรงฉงนมากคือ จะมีผู้หญิงที่ไหนมาเดินอยู่ในป่าคนเดียว?

๒. ข้อนี้นำไปสู่ความข้องใจในความเป็นมาของฝ่ายที่
ทศกัณฐ์ทูลว่า ผู้รุกราน ทรงซักไซ้ความเป็นมาของพระราม
พระลักษณณ์ เป็นลูกเต้าเหล่าใครจึงมีความสามารถ เมื่อทรง
ทราบความเป็นมา ว่าพระรามเป็นหลานของท้าวอัชบาล และ
เป็นโอรสของท้าวทศรถ ทรงชัดเจนการมีความสามารถของ

พระราม พระลักษมณ์ ปัญหาหลักจึงมาตกที่ฐานะที่แท้จริงของนางสีดาเป็นอย่างไรกันแน่

๓. รับสั่งให้ฝ่ายพระราม พระลักษมณ์มาเฝ้า ในฐานะที่ทรงเป็นพระอัยกาของพระราม พระลักษมณ์เหมือนกัน จึงง่ายที่จะเรียกมาเฝ้า คำให้การของคนทั้งสองฝ่ายที่กราบทูลปรากฏว่ามีข้อความในลักษณะที่เรียกได้ว่าคนละเรื่องเดียวกัน

๔. รับสั่งให้เทวดาฝ่ายพระองค์ ยักษ์ฝ่ายทศกัณฐ์ เสนาวานรฝ่ายพระราม พระลักษมณ์ไปพร้อมๆ กัน เพื่อเป็นพยานของพระองค์ว่าไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตุกติก แอบบอกคำให้การของทั้งสองฝ่ายแก่นางสีดา

๕. ทรงซักถามนางสีดาในรูปของการสืบสวนความเป็นมา จนถึงพระราชบิดามารดา เพราะในคำให้การของพระรามกล่าวทั่วความไปไกลถึงการยกศรที่มิถิลานคร ปรากฏว่าคำให้การของนางสีดาเรียกได้ว่าทุกถ้อยกระทางความสอดคล้องกันกับคำให้การของพระราม โดยเฉพาะความเป็นมาของนางสีดาซึ่งทศกัณฐ์ไม่ทราบ เพียงแต่อ้างว่าเป็นคนเดินอยู่ในป่า ไม่มีลูกสามีแต่ประการใด

๖. ทรงได้บทสรุปว่า คำให้การของนางสีดากับพระรามตรงกัน ของทศกัณฐ์มีลักษณะของความจริงปนเท็จ แต่เท็จมากกว่าจริง

น่าสังเกตว่าข้อความที่ทศกัณฐ์กราบทูลแก้ทั่วมาลิวราชเหมือนกันกับข้อความที่ทศกัณฐ์บอกแก่ทุกคนที่กลายเป็นเครื่องมือ ต้องการแย่งมเหสีของพระราม แต่คนเหล่านั้นเชื่อ

ทันที มีบางท่านแม้ข้อความยังไม่จบก็โกรธแล้ว ไม่ทราบ
เหตุผลความเป็นมาแต่ประการใด

๗. พระทัยของท้าวมาลีวราช ฟังสิ่งเกิดว่าทรงเมตตา
ต่อทุกๆ ฝ่าย ในขณะที่เดียวกันทรงสงสารคนที่ตกอยู่ในความ
ทุกข์ แม้แต่ทศกัณฐ์ในตอนแรก สำหรับนางสีดาทรงรู้สึก
สงสารเป็นพิเศษ เพราะเป็นผู้หญิงตัวเล็กๆ แต่กลับมากถูกจอง
จำอยู่โดยไร้เหตุผล ความสงสารโอกาสที่จะเกิดฉันทาคติ คือ
ความลำเอียงเพราะความรัก ความสงสารมีได้ง่าย จึงทรงวาง
พระทัยเป็นกลางตามหลักของอุเบกขา ข้อความตอนที่เป็น
ความคิดของท้าวมาลีวราชที่น่าสนใจในช่วงที่ทรงพบกับนาง
สีดา ท่านมีความตอนที่ทรงทอดพระเนตรเห็นความงามของ
นางสีดา ที่ไม่อาจเทียบกับใครในโลกได้แม้มเหสีของท้าวม
ล็กกเทวราชทั้ง ๔ ข้อความตอนหนึ่งทรงคิดว่า

กระนี้แลหรือทศกัณฐ์ จะไม่ผูกพันเสน่หา
พาโคตรวงศ์ในลงกา แสนสุริโยธาวายปราณ
แต่กู่ผู้ทรงทศธรรพ์ ยังหวาดหวั่นเคลิ้มไปด้วยสงสาร
หากมีอุเบกขาญาณ จึงประหารเสียได้ไม่ไยดี”

ดังนั้น ในขณะที่นั้นพระทัยของท่านดำรงอยู่ในอุเบกขา
การพิจารณาซักถามของท่าน หนักไปทางซักถามใจก็คือ
ทศกัณฐ์ แต่ทศกัณฐ์ก็ไปนำขุ่นๆ ทุกคราว แม้คำให้การของ
เทวดาที่มีท้าวมล็กกเทวราชเป็นประธาน จะยืนยันว่าคำให้การ
ของพระรามและนางสีดานั้น ทวยเทพที่มาประชุมกันทั้งหมด

ร่วมรับรู้ สามารถยืนยันได้ว่าเป็นความจริงตามที่ทั้งสององค์ให้การก็ตาม

ท่านมีข้อมูลมากพอที่จะตัดสินใจให้ทศกัณฐ์ส่งนางสีดาคืนพระราม แต่เมื่อทศกัณฐ์ปฏิเสธด้วยการพยายามให้เหตุผลด้วยประการต่างๆ ในฐานะที่ท่านมีวาจาสิทธิ์ แน่พระทัยว่าอะไรคือความถูกต้อง ทรงตัดสินใจในรูปที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการสำคัญไว้ว่า

- ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้ว ตำนานที่ควรตำหนิ เมื่อเขามีการกระทำที่ควรแก้การตำหนิ

- ใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้ว ยกย่องคนที่ควรแก้การยกย่อง เมื่อเขามีการกระทำที่ควรแก้การยกย่อง

พึงสังเกตว่ามาตรฐานที่ใช้ในการวินิจฉัยในคราวนี้ หากเป็นมาตรฐานระดับนิติธรรมไม่ แต่เป็นระดับของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม ที่เดียว

ใช้การมองที่ตัวกรรม คือเจตนาที่บุคคลทั้ง ๓ กระทำ เป็นประการสำคัญ

โดยไม่เอาความเป็นหลานในไส้ หลานนอกไส้มาเป็นหลัก

เพราะฉะนั้นพอถึงการทรงตำหนิทศกัณฐ์ และสรรเสริญให้พรแก่พระราม จึงทรงทำด้วยหลักการของเหตุผลและความดี โดยใช้มาตรฐานของศีลธรรม ตามพระพุทธดำรัสดังกล่าว

ข้อความที่ทรงรับสั่งแก่ทศกัณฐ์ตอนสุดท้าย จึงออกในรูปของการตำหนิอย่างรุนแรง กำกับด้วยการสาปแช่งอย่างผู้มีวาจาสิทธิ์ และผลสุดท้ายก็ออกมาตามที่ทรงสาปแช่งเอาไว้

แต่อย่าไปคาดหวังว่าคำสาปแช่งนั้นจะเอามาใช้กับคนในปัจจุบันได้ คนเหล่านั้นต้องปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรม ของเขา

ข้อความที่รับสั่งแก่พระราม พระลักษมณ์ ตอนสุดท้าย หลังจากได้ผ่านการใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้ว จึงออกมาในรูปของการยกย่องสรรเสริญ กำกับด้วยการประทานพรให้มีข้อความที่น่าบันทึกไว้ในที่นี้ ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“ดูกรพระรามพระลักษมณ์	เจ้าผู้สิทธิ์ศักดิ์ด้วยแสงศร
พ่อจงศรีสวัสดิ์สถาวร	ให้ขจรเดชาทั้งแดนไตร
อันทศพัคตร์อาธรรม์	อย่าให้มันต่อฤทธิ์เจ้าได้
บรรดาพวกพาลที่จ้องภัย	จงอยู่ในใต้เบื้องบาทมาลัย
อันตัวอัยกาจะลาเจ้า	ไปเขายอดฟ้าราชฐาน”

แดนไตร และอาธรรม์ ขององค์ผู้นิพนธ์เป็นหลักประกัน ยืนยันว่า

แผ่นดินนี้รอดปลอดภัยด้วยพุทธธรรมจากพระรัตนตรัย อย่างแท้จริง

มาตรฐานแห่งความยุติธรรม คืออะไรบ้าง?

การนำเอาอะไรมาเป็นมาตรวัดความยุติธรรมนั้น ดังกล่าวไว้ในตอนต้นว่า ความเป็นจริงจากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ต่างๆ ในปัจจุบัน ท่านจัดมาตรฐานไว้หลายระดับ เช่น

ขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีต วัฒนธรรม นิติธรรม ศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม อำนาจหน้าที่ของคนที่มีความตำแหน่งงาน อันมีอำนาจในการให้ฐานะ ตำแหน่ง ให้ อำนาจตามสมควรแก่อำนาจหน้าที่ บางกรณีอาจเป็นกฎระเบียบ กติกา วินัยของข้าราชการ จรรยาบรรณ เป็นต้น

แต่ประเด็นที่กำลังวิตกกังวลกันมากในประเทศไทย ประมาณ ๓ ปีมาแล้ว เป็นเรื่องระดับ นิติธรรม จริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม มโนธรรมของผู้ทำหน้าที่ตามกระบวนการยุติธรรม

ที่ต้องอาศัยหลักของนิติธรรม แต่คนกลับสงสัย ไม่เข้าใจ เคลือบแคลง จนถึงมีความหวั่นไหว และมีไม่น้อยเลยที่สูญเสียความมั่นใจในกระบวนการยุติธรรม บางกลุ่ม แต่กลับมีลักษณะกระจายไปทุกกลุ่ม แม้จำนวนคนที่เขาข้องใจจะมี

ไม่มากก็ตาม แต่กลับมีการมองสถาบันด้วยความไม่ค่อยจะ
แน่ใจ จึงมีข่าวสารแสดงความข้องใจ สงสัย ในกรณีที่มีการ
ตัดสินอรรถคดีต่างๆ จนมีการนำมาชุบชีบบินินทา ก็มี

ในฐานะขององค์กรที่สังคมมีความคาดหวังไว้อย่างสูง แม้
องค์กรทางศาสนา สังคมจะมีความคาดหวังไปที่ท่านผู้ปฏิบัติดี
ปฏิบัติชอบ คือเน้นไปที่ความชอบธรรม ครองชีวิต ปฏิปทา
การปฏิบัติตน แม้แต่การทำ การพูด จะต้องมีความเหมาะสม
ถูกต้อง ตามสมควรแก่ฐานะที่ท่านเป็น การวางตนของคนที่
ครองเพศเป็นสมณะ จะต้องสามารถสะท้อนพระสังฆคุณ คือ
การปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติเป็นธรรม ปฏิบัติสมควร ท่านที่
ครองเพศเป็นคนดีจะต้องกอปรด้วยสัมปยุตธรรม คือธรรมที่
ทำคนให้เป็นสัตบุรุษด้วย

“ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้จักผล ความเป็น
ผู้รู้จักตน ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ความเป็นผู้รู้จักเทศะ
ความเป็นผู้รู้จักกลุ่มคน และความเป็นผู้รู้จักบุคคล ที่ตน
ต้องเกี่ยวข้องกับสมควรแก่ฐานะของบุคคลนั้น”

พอท่านรูปใดทำตนไม่เหมาะสม จะมีการมองในรูปของ
การเหมาไหล คือท่านที่ไม่เป็นอย่างนั้นจะถูกมองจากสังคม
ด้วยความสงสัย เพราะท่านมองด้วยความคาดหวังที่สูงจน
เกินความจริงตามฐานะของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

เวลาพระทำดีจะมีการยกย่องว่าท่านรูปนั้นทำดีอย่าง
นั้นอย่างนี้

แต่พอมีพระที่ทำตนบกพร่องหรือถูกกล่าวหาว่ามีความบกพร่อง ซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นเพียงความสงสัยว่าท่านบกพร่อง

สังคมกลับมองว่า “พระเดี๋ยวนี้ประพฤติไม่ดี” ซึ่งในด้านความหมาย พระรูปนี้เป็นการบ่งชี้ถึงท่านรูปนั้นเพียงรูปเดียว ซึ่งในแง่ของความจริงคนๆ เดียวทำงานใหญ่ไม่ได้ ในกรณีของพระที่ประพฤติไม่ดีนั้น สามารถประพฤติผิดเพียงรูปเดียวได้ แต่คนกลับตัดสินพระที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย หากจะถือว่ามีความเกี่ยวข้องคือเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นพระด้วยกันเท่านั้น

แต่นั้นคือชะตากรรมของสังคมที่มีฐานความคิดริษยาต่อคนดี แต่กลับวิหิงสาต่อคนทั่วไป ทำให้เขามีความพร้อมที่จะซ้ำเติมความชั่วของคนอื่นให้กระจายออกไปด้วยความคิดเบียดเบียน และพร้อมที่จะกลบเกลื่อนความดีของคนอื่น โดยอาศัยพื้นฐานของความริษยา ปัญหาของความยุติธรรม จึงเป็นปัญหาคาแผ่นดินที่ยากต่อการจะหาข้อยุติได้

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพูดถึงความยุติธรรมจริงๆ จะไม่ค่อยมีการเน้นไปที่คนพูด ทำอย่างไร แต่กลับใช้หลักการวิธีการที่ใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินว่าถูกหรือผิด เพราะนิยามความหมายของคำว่ายุติธรรม ท่านนิยามไว้ในพจนานุกรมฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า

“ยุติ ก. ชอบ ถูกต้อง ยุติธรรม ความเที่ยงธรรม ความชอบธรรม ความชอบด้วยเหตุผล เช่น ศาลทรงไว้ซึ่งความ

ยุติธรรม, เทียงธรรม, ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง, ชอบด้วยเหตุผล เช่น ราคายุติธรรม, กรรมการตัดสินอย่างยุติธรรม”

หากเราตั้งคำถามว่า ชอบ อย่างไรเรียกว่าชอบ คำว่าชอบหมายความว่ามีความชอบตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ อันเป็นการแสดงว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นความชอบด้วยฐานะของตน เหตุผล ความเหมาะสมแก่กรณีนั้นๆ เช่นมารดาบิดาทำหน้าที่ของตนต่อบุตรธิดาด้วยจิตวิญญานของความเป็นพ่อเป็นแม่ การกระทำเช่นนี้ชื่อว่าชอบด้วยเหตุผลและความดีที่ท่านต้องทำตามหน้าที่ของตน

แต่มารดาที่ลูกมาบังเกิดในครรภ์ สามีหรือภรรยาหรือทั้งสองคนมีความเห็นร่วมกันว่า ครอบครัวไม่พร้อมที่จะเลี้ยงลูกควรทำแท้ง แล้วตกลงทำแท้ง แสดงว่าการทำอย่างนี้ไม่ชอบด้วยเหตุผล ในฐานะที่ตนเป็นผู้เกิดและผู้ให้เกิดเท่านั้น ไม่มีอำนาจหน้าที่ ตำแหน่ง การกระทำที่ไม่ชอบด้วยเหตุผล เพราะผิดอำนาจหน้าที่ ฐานะที่ตนเป็น ผิดกฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรม ทุกอย่างจึงไม่ชอบในด้านต่างๆ และคำว่าชอบ จึงมีกรอบกระจายออกไปโดยอาศัยมาตรฐานดังกล่าวข้างต้น คือ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม กฎ กฎหมาย ศีลธรรม เป็นต้น

ย้อนกลับไปมาถึงกรณีในเรื่องรามเกียรติ์ที่ยกมาในตอนต้น ๔ กรณี จะเห็นว่าสาเหตุจริงๆ กลับมาจากแรงดันของกิเลสภายในจิตของคนแต่ละคนในกรณีนั้นๆ มาตรฐานที่ใช้วัดความ

ผิดในแต่ละกรณี จึงหาได้ใช้มาตรฐานทางนิติธรรมไม่ แต่กลับใช้มาตรฐานทางศีลธรรมเป็นหลัก แสดงว่าความก้าวหน้าในการใช้มาตรฐานวัดความผิดความถูกในสมัยอดีต มีความประณีตกว่าในปัจจุบัน แม้ปรับระดับลงมาเป็นการใช้มาตรฐานทางหลักนิติธรรม แต่กลับไม่สามารถบริหารจัดการให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมาย จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันว่านี่คือความเป็นธรรม ความยุติธรรม

สรุปประเด็นเป็นกรณีศึกษาของเรื่องรามเกียรติ์ใน ๔ กรณีดังกล่าว คือ

๑. นนทก เกิดความโกรธ อาฆาต พยาบาท ลุกกลามไปถึงขอพรกายสิทธิ์จากพระอิศวร พระอิศวรในกรณีนี้ชื่อว่าขาดวิจรรย์ญาณในการประสาทพร จนพรที่ทรงประทานไปนำความพิบัติมาสู่เทวดาจำนวนมาก อาการเหล่านี้มาจากกิเลสประเภทโมหะ คือความหลง อันเป็นอาการต่อเนื่องมาจากอวิชชา เทวดาแสดงว่านิสัยชอบรังแกคนอื่น หากความสุขบนความทุกข์ของคนอื่น นำไปสู่การวิหิงสาคือการเบียดเบียนด้วยความคึกคะนอง มีความสนุกสนานกับการเบียดเบียน แต่พอมีปัญหา กลับแก้เองไม่ได้ เป็นคนประเภทเรียนผูกแต่ไม่เรียนแก้

การพิพากษานนทกจากการกระทำของพระนารายณ์ แต่ด้วยฐานะตำแหน่งถือว่าเป็นการทำงานตามหน้าที่ผู้พิทักษ์ แต่วิธีการในการจัดการกับนนทก ไม่ค่อยเหมาะสมในฐานะที่เป็นจอมเทพ ถ้ามว่ายุติธรรมไหม? ในด้านหน้าที่ยุติธรรม แต่

สำหรับสถานะของพระนารายณ์ ควรจะมีความสวยงามยิ่งกว่านั้น ในขั้นประณีตจึงถือว่าไม่ยุติธรรมเท่าที่ควร

๒. กรณีของนางไภยเกษี ที่ท่านอ้างในตอนหลังว่า ความ เป็นจริงแล้วท่านรักพระรามมากในฐานะเป็นพระโอรสเหมือน พระพรต จะอย่างไรก็ตามวิธีการของท่านแสดงว่ามาจากแรง ริษยา พยาบาท ที่เรียกว่าความโกรธมาจากความรัก คือท่าน รักษานางทาสีของท่าน นางทาสีโกรธพระราม ทำให้ท่านโกรธ แทนทาสีด้วย ที่สำคัญอย่างยิ่งที่มีพฤติกรรมคุกคามพระราช สวามี จนจบลงด้วยการทิวงศตในกรณีนั้น กรณีนี้จึงขาดความ ยุติธรรมในด้านของจริยธรรม มโนธรรม จิตสำนึกของคนดี ใน สมัยนั้นยังไม่มีกฎหมาย ความผิดของนางไภยเกษี ในด้าน กฎหมายอาจจะไม่ผิด แต่ในความเป็นจริงแล้วศีลธรรมมี มาตรฐานสูงกว่า มาตรฐานทางนิติธรรม ที่ประเทศเราสอบ ไม่ผ่านกันในหลายกรณี โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับคดีทาง การเมือง?

๓. กรณีของนางสำมนักขา ที่กระทำต่อนางสีดาใน สถานะที่เป็นมเหสีของพระราม เธอต้องการได้พระรามเป็นสามี ริษยานางสีดา นางสำมนักขาจึงไม่มีอำนาจหน้าที่ตำแหน่ง อะไรที่จะคุกคามนางสีดา แต่การจะมีใจรักพระรามนั้น ใน ความจริงคือความคิดที่เป็นชั่วสาว เรียกว่าเป็นชั่วทางใจ แต่เธอ แสดงออกมาจนเป็นอาการ กาย วาจา ใจครบ เป็นความผิด ต่อหลักกฤษณกรรมบท ๑๐ ประการ จึงไม่ยุติธรรมทุกขั้นตอน

เพราะไม่ยุติด้วยศีลธรรม จริยธรรม มโนธรรม คุณธรรมของ
ความเป็นมนุษย์ เป็นบาปกรรมในทุกๆ กรณี

๔. กรณีที่ทศกัณฐ์ไปเชิญท้าวมาลีวราชมารว่าความให้
โดยความมุ่งหมายของเธอ คือมุ่งหวังให้ท้าวมาลีวราช อาศัย
ชั้นทาศติ คือความลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ในฐานะที่ตนเป็น
หลานในได้ แต่ท้าวมาลีวราชสามารถดำรงความยุติธรรมไว้ทุก
ขั้นตอน ตามลำดับการทำหน้าที่ของท่านไว้ในตอนต้น

พึงสังเกตว่า ความยุติธรรมที่ท้าวมาลีวราชทรงใช้นั้น
ทรงใช้มาตรฐานของศีล ธรรม และจริยธรรม

มองกระบวนการยุติธรรมไทย?

ในประเทศไทยปัจจุบัน กระบวนการยุติธรรม ท่านแบ่งไว้ ๔ ระดับ แต่น่าสังเกตคือกระบวนการที่ทำหน้าที่ดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมสุดท้ายคือ ราชทัณฑ์ ไม่ปรากฏข่าวในทางเสื่อมเสียสงสัยแต่อย่างไร อย่างไรก็ตามปัญหาคงมีอยู่บ้างตามธรรมดาของสามัญชน แต่สำคัญคือการดำรงอยู่ของความถูกต้อง ชอบธรรม ตามภารกิจที่ตนต้องรับผิดชอบนั้น จะต้องสามารถให้ความวางใจแก่คนอื่นที่มาเกี่ยวข้องว่า เขาจะได้รับความเป็นธรรม แต่จะให้ทุกคนยอมรับว่ายุติธรรมเหมือนกัน คงเป็นไปได้เป็นธรรมดา

ขอให้ย้อนกลับไปที่หลักการ วิธีการ ปฏิบัติการของตำรวจ มาลีวราชที่กล่าวไว้ในตอนต้น แต่ควรจะมาทำความรู้จักกับพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นธรรมราชา ทรงมีหลักการวิธีการในด้านตุลาการไว้ ที่ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานสูงมาก โดยทรงจำแนกประเภทของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินความผิดถูกของคน และคุณสมบัติของคนที่จะทำหน้าที่พิจารณาความขัดแย้งในด้านนั้นๆ ตามสมควรแก่กรณีสามารถนำมาเรียงไปตามลำดับดังนี้ คือ

คนที่จะทำหน้าที่พิจารณาตัดสินความขัดแย้ง ที่พระวินัยเรียกว่า อธิกรณ์ ในกรอบของความหมายที่สมบูรณ์ คือ

ภารกิจที่จะต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ไปด้วยความยุติธรรม คนที่ทำหน้าที่ในการระงับอริกรรมคือกรณีที่ต้องปฏิบัติ นั้น ท่านเรียกว่า “อริกรรมระงับคือสำเร็จเรียบร้อยลงด้วยความยุติธรรม ไม่กำเริบ”

ท่านที่ทำหน้าที่นี้ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ สรุปคือ

๑. มีความฉลาดสามารถ ทรงธรรม ทรงวินัย มีความรอบรู้แตกฉานในพระวินัยของพระภิกษุและของภิกษุณี มีความแตกฉานในวินัยทั้งสองประการนั้น

๒. มีความรอบรู้ชัดเจนว่า อะไรคืออริกรรม อะไรคือเหตุเกิดแห่งอริกรรม อะไรคือความดับสงบลงแห่งอริกรรมนั้นๆ อะไรคือหลักการวิธีการในการระงับอริกรรมนั้นๆ

๓. ปราศจากอคติ ๔ ประการ คือปราศจาก

ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะรักใคร่กันเป็นการส่วนตัว

โทษาคติ ปราศจากความลำเอียงเพราะไม่ชอบกันเป็นการส่วนตัว

ภยากติ ปราศจากความลำเอียงเพราะความกลัว

โมหาคติ ปราศจากความลำเอียงเพราะความเขลา

๔. มีวุฒิภาวะสูงมากพอต่อการทำหน้าที่ในการระงับอริกรรม

แต่ในที่นี้จะเน้นไปที่ความขัดแย้งกันในด้านความถูกต้องกับความถูกต้อง ความยุติธรรม ความชอบ ยุติด้วยเหตุผล และความดี ที่คำตัดสินพิพากษาสามารถเป็นคุณเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ผลจากการพิพากษา ตัดสิน กล่าวหา นั้น

๖๒ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

ไม่ยุติด้วยเหตุผลและความดี จนให้เขายอมรับความผิดตามความเป็นจริงได้

จากตัวอย่างการพิพากษาความขัดแย้งของทศกัณฐ์กับพระราม นางสีดาที่ยกมาในตอนต้น พึงสังเกตว่าในฐานะของท้าวมาลีวราชเอง ไม่มีปัญหาเรื่องคุณสมบัติ ๔ ประการดังกล่าว

ฝ่ายผู้กล่าวหาคือใจทก ในที่นี้คือทศกัณฐ์ มีโอกาสมากพอที่จะอธิบาย ตอบคำถามของท้าวมาลีวราช

ฝ่ายจำเลยคือพระราม ก็สามารถใช้อีกาสชี้แจงความเป็นมาของตน นางสีดา และพฤติกรรมแห่งเหตุของความขัดแย้งได้เต็มตามที่ต้องการจะแสดง

นางสีดา พยานในความขัดแย้งก็มีโอกาสแสดงความจริงที่เกิดขึ้นแก่ตน คำให้การของนางเป็นการทบทวนเหตุการณ์จริงตามที่เกิดขึ้นและเธอได้รับรู้ประสบมาด้วยตนเอง

ฝ่ายเทวดามีท้าวสักกเทวราชเป็นประธาน บอกเล่าประสบการณ์ของตนตามที่ได้ประสบมา เพียงแต่ว่าตรงกับความจริงตามที่พระรามและนางสีดากราบทูลให้ทรงทราบเท่านั้น

สรุปว่าในกรณีของความขัดแย้งคราวนี้ สามารถประสาทความเป็นธรรมได้ตามความเป็นจริง เป็นการตัดสินที่ยุติธรรมเที่ยงธรรม เป็นธรรม เป็นที่พอใจของคนที่เคยพบความจริง แต่แน่นอนฝ่ายของทศกัณฐ์แม้แต่นางมณโฑเองก็ไม่พอใจต่อท้าวมาลีวราช แต่นั่นคือความกลัว ความหลง ความโกรธ อันเป็นอคติถึง ๓ ประการ

นางมณฑิยาอ้อมทราบดีว่า อย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจจะทำให้
ทศกัณฐ์ยอมรับผิดได้ การแสดงตนเป็นพวกไว้ แม้จะเข้าไป
ด้วยกลัวทศกัณฐ์จะโกรธก็ตาม สำหรับนางแล้วก็น่าเห็นใจ ยิ่ง
กำเนิดเดิมของนางคือกบด้วยแล้ว ยิ่งน่าเห็นใจมากเป็นพิเศษ
แต่ที่สำคัญคือฐานความคิดที่มาจาก “ความเป็นเรา พวกเรา
ยิ่งสามีเราแล้วผิดอย่างไรก็ต้องถูก” แต่จะเข้าไปด้วยอคติข้อใด
นั้นต้องว่ากันเป็นกรณีๆ ไป

ข้อที่น่าสังเกตเป็นพิเศษมากๆ คือ มาตรฐานการชี้ผิด ถูก
ในรามเกียรติ์หาได้ใช้กฎหมาย หรือนิติธรรมไม่ แต่กลับใช้
ระดับของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมภายในจิตของแต่ละ
คนเป็นเกณฑ์ การชี้ผิดชี้ถูกมักจะต่ำกว่ามาตรฐานทาง
ศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกคนในฝ่ายทศกัณฐ์ มักจะใช้
ฉันทาคติต่อทศกัณฐ์ราชวงศ์พงศ์ยักษา ตามด้วยความโกรธ
ส่วนมากจะโกรธแบบโง่ๆ โดยขาดข้อมูลเพราะโกรธเสียก่อน
ที่จะสอบถามปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา พอโกรธเลยกลายเป็น
การเพิ่มปัญหาจนจบลงที่มีการล้มตายจำนวนมาก

แม้พระรามเองตอนที่ให้พระลักษมณ์ประหารนางสีดา
เพราะความหึงหวงที่นางเขียนรูปทศกัณฐ์ ตามคำขอร้องของ
ปีศาจนางอศุรย์อันเป็นพวกของทศกัณฐ์ แม้จะมีสักขีพยาน
รู้เห็นทุกอย่างตามที่นางสีดาทูลถวาย กลับไม่ยอมฟังด้วย
ประการทั้งปวง เรื่องรามเกียรติ์จึงลากยาวออกไป ถึงผู้นำทัพ
คนสุดท้ายคือพระมงกุฎและพระลบ โอรสของพระรามกับ
นางสีดา แสดงว่าพระรามเองแม้เป็นระดับมหาเทพอวตารแต่

ด้วยแรงวิเศษฯ หึ่งหวง ก็เสียหลักได้เหมือนกัน นั่นคือโทสาคติ และโมหาคติ แต่สืบเนื่องมาจากฉันทาคติ

ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ คำนิยามทั้งหมดในคำว่ายุติธรรมไว้หลายคำคือ

ยุติ [ยุติ-] ก. ชอบ, ถูกต้อง. (ป. ยุติติ; ส. ยุติ). ยุติธรรม น. ความเที่ยงธรรม, ความชอบธรรม, ความชอบด้วยเหตุผล, เช่น ศาลยอมทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ชื่อกระทรวงที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศาลยุติธรรม แต่ไม่รวมถึงการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี, ก. เที่ยงธรรม, ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง, ชอบด้วยเหตุผล, เช่น ราคา ยุติธรรม กรรมการตัดสินอย่างยุติธรรม

จากกรอบของคำว่า ยุติธรรม ที่ท่านขยายความออกไปมาก จนทำให้เห็นได้ว่าในแง่ของอคตินิยมของไทยก็หาใช้เกณฑ์นิติธรรม เป็นมาตรวัดความยุติธรรมแต่ประการเดียวไม่มาตรวัดจึงกระจายตัวเองออกไป แม้ในกรณีของการซื้อขาย หากมีการซื้อถูกขายแพง ท่านก็จัดว่าคนขายขาดความยุติธรรมต่อลูกค้า การตัดสินในกรณีต่างๆ แม้แต่การตัดสินการประกวดในเรื่องต่างๆ แต่ละอย่างแสดงว่ามีมาตรสำหรับวัดทุกกรณีไป แต่ปัญหาเรื่องความยุติธรรมอาจจะเกิดเพราะ

การตัดสินในกรณีนี้ไม่ยุติด้วยเหตุผลและความดีตามที่ควรจะเป็น ตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ

การตัดสินนั้นยุติธรรมแล้ว แต่ฝ่ายที่รู้สึกว่าตนเองสูญเสียผลประโยชน์ หรือได้รับโทษมากเกินไป เกิดความไม่พอใจ ในกรณี

นี่จึงเป็นความขัดแย้งกันระหว่าง “ความชอบธรรมกับความชอบใจ” ในขณะที่ฝ่ายพอใจใช้มาตรฐานที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานในกรณีนั้น แต่อีกฝ่ายหนึ่งกลับใช้ความพอใจของตนเป็นหลัก กลายเป็นความขัดแย้งกันระหว่างความ “ถูกต้องกับความถูกใจ”

ข้อนี้ต้องยอมรับว่าเป็นธรรมดาประการหนึ่ง แม้กลุ่มที่ไม่พอใจจะไม่มากพอที่จะสร้างปัญหา ดังนั้นรูปแบบของศาลในส่วนต่างๆ จึงใช้การพิจารณา พิพากษา ตัดสินถึง ๓ ศาล และถือว่าศาลฎีกาเป็นข้อยุติว่าผิดหรือถูก ใครจะคัดค้านต่อไปไม่ได้

ประเทศเราในปัจจุบัน หากจะนำเอากรณีที่มีความรู้สึกว่าจะไม่ยุติธรรมมาอธิบาย จะต้องใช้เอกสารมหาศาลมาก เพราะความไม่ยุติธรรม ได้กระจายครอบคลุมทั้งสังคมไทยมาตลอดกาลอันยาวนานแห่งประวัติศาสตร์. เพียงแต่มีมากหรือน้อยเท่านั้น และเป็นเช่นนั้นอยู่ทุกส่วนของโลก เกือบทุกกรณีต่อการแก้ไข จนสังคมจากอดีตถึงปัจจุบัน โลกตะวันออกจะมีจินตนาการถึงพระเจ้าธรรมิกราชบ้าง พระศรีอาริย์บ้าง ในขณะที่โลกตะวันตกเรียกหาอัศวินขี่ม้าขาว โดยคาดหวังว่าท่านจะมาประสาคความยุติธรรมให้ แต่คงต้องฝืนกันต่อไปตลอดกาลนาน

นิติรัฐ นิติธรรม ยุติธรรม

ต่อไปจะเป็นการปรารภเรื่องนิติธรรมคือ กฎหมาย ที่ทำให้เรียกประเทศว่าเป็นนิติรัฐ หากสามารถบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักของนิติธรรม นิติรัฐก็สงบสุข ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข เพราะการบังคับใช้กฎหมายยุติธรรม แต่นั่นคืออุดมการณ์ที่ว่ากันว่าดีที่สุดแล้ว การใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมที่นักกฎหมายเรียกว่า “**บริสุทธิ์ยุติธรรม**” แสดงว่าความรู้สึกว่ายุติธรรมนั้น มาจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างยุติธรรม แต่หากเราละเลยความจริงทุกกรณีของกระบวนการที่ต้องการความยุติธรรม ล้วนมีปัญหาตลอด เพียงแต่กรณีอะไรที่มีปัญหามากหรือน้อยเท่านั้นเอง เหตุปัจจัยคงมีอีกมาก แต่ในที่นี้ขอจะนำมาทำความเข้าใจกับกฎหมาย จากจุดเริ่มต้นคือ “**รัฐธรรมนูญ**” จนถึงกระบวนการบังคับใช้กฎหมายไปตามลำดับ

ประการแรกกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ที่ในสมัยเปลี่ยนการปกครองใหม่ๆ เวลาท่านเรียงจุดยึดเหนี่ยวทางใจของคนภายในชาติไว้ ๔ ประการ คือ “**ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ**” กาลต่อมาคำว่ารัฐธรรมนูญได้หายไป เพราะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ

เหมือนเปลี่ยนเสื้อผ้า เพียง ๗๖ ปี เปลี่ยนไปถึง ๑๘ ฉบับ แสดง
ว่า ๔ ปีกว่ามีการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกันหนึ่งฉบับ การหายไป
ของจุดยึดเหนี่ยวใจของคนภายในชาติ ๔ ประการ เหลือ ๓
ประการ เป็นบทพิสูจน์ความรู้สึกของประชาชนภายในชาติว่า
มีความรู้สึกศรัทธาต่อรัฐธรรมนูญหย่อนลง จนถึงบางจุดวิกฤต
ศรัทธาต่อรัฐธรรมนูญบางฉบับ ในที่นี้จะยกตัวอย่างมาบาง
มาตราของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เพื่อเป็นหลักในการพิจารณา
หาคำว่า **อย่างน้อยนิติธรรมหรือไม่?** เช่น

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระ-
มหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา
คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

อำนาจอธิปไตยคืออะไร? ท่านแบ่งอำนาจอธิปไตยคือ
ความเป็นใหญ่ไว้ เป็น ๓ ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหาร และ
ตุลาการ แสดงว่าความเป็นไปของคนเหล่านั้น คณะบุคคล
จะต้องมาจากอำนาจอธิปไตยของประชาชน เพราะอะไร
เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย คนที่ทำหน้าที่
เหล่านั้นจะต้องทำในพระปรมาภิไธยขององค์พระประมุข ตาม
การเลือกสรรของประชาชน แต่ในความเป็นจริงเป็นอย่างไร

ควรย้อนกลับไปถึงที่มาของอำนาจในการร่างรัฐธรรมนูญ
ประเด็นหลักคือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย

การร่างรัฐธรรมนูญเคยทำโดยปวงชนชาวไทยหรือไม่?

ตอบว่า ในด้านเนื้อหา ในด้านรูปแบบอาจมีภาพลวงตา
ว่าเป็นอำนาจของปวงชนชาวไทยก็ได้ แต่ในด้านเนื้อหา

จริงๆ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรล้วนๆ ไม่เคยทำหน้าที่ยกร่าง รัฐธรรมนูญทั้ง ๑๘ ฉบับมาก่อนเลย

จุดนี้มีความยุติธรรมต่อปวงชนชาวไทยหรือไม่?

ในเมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย องค์กรที่ทำหน้าที่พิพากษาคัดสิน ทั้งอำนาจตุลาการแท้และอำนาจตุลาการในรูปขององค์กรพิเศษ เคยมีการคัดเลือกจากปวงชนชาวไทยหรือไม่ ระบอบประชาธิปไตยจริงๆ มีเนื้อหาสาระในเรื่องนี้อย่างไร หากมีการแต่งตั้งอย่างที่ทำอยู่แสดงว่าอย่างน้อย ๑ อำนาจอธิปไตยไม่ได้มาจากปวงชนชาวไทย เมื่อเป็นเช่นนี้

อะไรเล่าคือความยุติธรรมต่อปวงชนชาวไทย?

ในเมื่อเจ้าของอำนาจอธิปไตยไม่ได้ใช้อำนาจของตน ไม่ได้คัดเลือกตัวแทนของตน แต่ต้องยอมจำนนกับอำนาจนั้น ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ที่ตัวแทนของตนเองหาโอกาสสร้างขึ้นมา

อำนาจของปวงชนชาวไทยในการได้มาซึ่งตัวแทนคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่พอถึงวุฒิสมาชิกกลับมีปัญหา เพราะกฎหมายเขียนให้เป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย แต่ความเป็นมาเล่า?

จุดนี้ยุติธรรมหรือไม่?

แล้วอย่างไรเล่าเรียกว่าความยุติธรรม?

จากกฎหมายมาตรา ๓ ดังกล่าว เราจะพบว่าอำนาจอธิปไตยที่บอกว่าเป็นของปวงชนชาวไทย ที่ปรากฏใน

รัฐธรรมนูญทุกฉบับ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประชาชนทั่วไป มีหน้าที่เพียงไปกากบาท เลือกตัวแทนของตนในคราวเลือกตั้ง ตัวแทนของตนเข้ามาทำหน้าที่รัฐสภาในฐานะอำนาจทางนิติบัญญัติ เวลาที่ใช้ไปคงไม่เกิน ๕ นาทีก็จบแล้ว มีหน้าซ้ำ ถูกกล่าวหาว่าขายเสียง ในขณะที่ตัวแทนที่ได้รับเลือกเข้าสภา จะถูกกล่าวหาว่าซื้อเสียง เข้าไปสู่สภามีอำนาจจำกัดที่จะทำงาน ในฐานะตัวแทนของอำนาจนิติบัญญัติ ประชาชนที่ไปทำหน้าที่เลือกตั้งตัวแทนของตน กลับได้รับสิทธิในการเลือก ตัวแทนของตนไม่เท่าเทียมกัน แทนที่คนทุกคนมี ๑ เสียง ปราบกว่าบางจังหวัดสามารถเลือกได้ถึง ๓ คน แต่บางเขต กลับเลือกตั้งได้เพียงเสียงเดียว

ตัวแทนของประชาชน ที่ในความเป็นจริงคือตอนเลือกตั้ง เป็นตัวแทนของคนจำนวน ๑๕๐,๐๐๐ คน พอเป็นผู้แทนท่าน ถือว่าเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย แต่น่าสนใจสุดๆ คือ ผู้แทนของปวงชนชาวไทย ไม่มีอำนาจในการยกร่างรัฐธรรมนูญประเทศไทย ในความเป็นจริงจึงไม่เคยมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่แท้จริง พอพูดได้เพียงฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เท่านั้น แต่กลับถูกยกเลิกไปด้วยอำนาจของคณะรัฐประหาร ทำให้มีไม่น้อยที่ไม่ยุติธรรมเอาเลยจริงๆ เช่น

ส่วนที่ ๓ ความเสมอภาค

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพ

๗๐ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

ทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

พึงสังเกตดูจะพบว่า ๓ วรรคแรก แม้มีข้อยกเว้นในวรรคสี่ แต่ในภาคของการปฏิบัติหรือแม้ในรัฐธรรมนูญมาตราอื่น จะพบว่ามี การปฏิบัติที่เป็นการลิดรอนสิทธิกันแพร่หลาย แม้แต่สิทธิในการเดินทางของคนบางพวก ในส่วนที่ไม่มี การประกาศกฎอัยการศึก แต่กลับถูกตรวจค้น โดยขาดการเคารพ สิทธิในการเดินทางตามอัธยาศัยของคนไทย แม้กฎหมาย จะบัญญัติไว้สวยหรูอย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เป็นนิติรัฐ นิติธรรม จะต้องได้รับการเคารพและปฏิบัติตามโดยเสมอภาค กัน แต่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๕๐ กลับยกเว้นคนประเภทพิเศษ ให้คนกลุ่มหนึ่งเป็นพลเมืองชั้นพิเศษ คือจะทำผิดกฎหมาย จกรรจ์ขนาดไหนก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการทำในอดีต ปัจจุบัน อนาคต ได้รับการยกเว้นเป็นพลเมืองชั้นพิเศษ คือทำอะไร ก็ตามไม่ผิดกฎหมาย

พึงดูตัวอย่างมาตราสุดท้ายของรัฐธรรมนูญ นี้ก็อย่างไร ก็นึกไม่ออกว่าในโลกนี้มีประเทศไหนบ้างที่มีบทบัญญัติแห่ง กฎหมายในลักษณะอย่างนี้ ซึ่งแน่นอนขัดแย้งกับบทบัญญัติ

ในมาตรา ๓๐ ดังกล่าว หากกฎหมายอื่นขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ ให้ถือว่าเป็นโมฆะ แต่กรณีนี้รัฐธรรมนูญขัดแย้งกันเอง ไม่ทราบว่าจะว่าอย่างไร พึงดูตัวอย่างมาตรา ๓๐๙ ความว่า

มาตรา ๓๐๙ บรรดาการใดๆ ที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการกระทำ ที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าวไม่ว่าก่อนหรือหลังวันประกาศใช้ รัฐธรรมนูญนี้ ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วย รัฐธรรมนูญนี้

หมายความว่าอย่างไร? แสดงว่าประเทศไทยมีพลเมือง สองประเภทใช่หรือไม่ คือคนไทยทั่วไปและคนไทยชั้นพิเศษ ทำอะไรอย่างไรก็ไม่ผิด นี่หรือนิติธรรมที่ใช้เป็นหลักในการ ประสาทความเป็นธรรมโดยเสมอภาคกันของคนภายในชาติ เมื่อเริ่มจากความยุติธรรมจากตัวนิติธรรมแล้ว ไม่รู้จะไปหา ความยุติธรรมจากกระบวนการยุติธรรมต่ออย่างไร หากไป เกี่ยวกับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมอยู่ก่อนแล้ว

เอาเข้าจริงยุติธรรมอยู่ที่ไหนกันแน่?

ความจริงในสังคมนั้น ความเสมอภาคกัน ทั้งในส่วนได้ ผลดีหรือผลไม่ดีตามสมควรแก่การกระทำของบุคคลต้อง เสมอภาคกัน การเลือกการปฏิบัติในกรณีผิดด้วยกัน แต่ฝ่าย หนึ่งได้รับโทษ ฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับโทษ หรือในกรณีทำความ ดีด้วยกัน คนหนึ่งได้รับการยกย่องสรรเสริญ คนหนึ่งกลับได้ รับการตำหนิ นั่นคือไม่เสมอภาคและเป็นอยุติธรรม เพราะ

การยกย่องตำหนิ หาใช่มาตรฐานของการกระทำของคนเหล่านั้นเป็นเกณฑ์วัดไม่ แต่กลับนำเอาความรู้สึกรักชังเป็นการส่วนตัวมาเป็นมาตรวัด

มาตรฐานที่ใช้ในลักษณะนี้แม้การปกครองคนในครอบครัวก็ยากที่จะมีความสงบได้แล้ว ไม่ต้องกล่าวพูดถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว

พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการสำคัญเอาไว้ในส่วนของความยุติธรรมตอนหนึ่งว่า

“บุคคลควรประพฤติธรรมให้เป็นสุจริต อย่าประพฤติธรรมให้เป็นทุจริต เพราะธรรมที่ประพฤติดีแล้วย่อมนำความสุขมาให้ทั้งในโลกนี้และในโลกอื่น”

ในความเป็นจริงแล้วทุกชั้นตอนของการดำเนินชีวิตของคน ล้วนผูกพันอยู่กับสุจริต และทุจริตเป็นสำคัญ แต่สังคมใดที่ขาดความสุจริต มากไปด้วยทุจริต คำว่ายุติธรรมก็ต้องเลิกพูดกัน โดยไม่ต้องคาดหวังว่าความสงบสุขจะเกิดขึ้น

ในกรณีของการที่ผิดซึ่งถูกตามหลักนิติธรรมนั้น มีผลเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้ที่ถูกซึ่งความผิดความถูก โดยขาดหลักความเป็นธรรมทันที และกลายเป็นความทุกข์ ความสุขที่ต่อเนื่องกันไป แม้การให้คุณให้โทษในกรณีนั้นจะไม่ยุติธรรมก็ตาม

นิติธรรม ในความเป็นจริงคือวินัยในพระพุทธศาสนานั้นเอง แต่วินัยเป็นเรื่องการปฏิบัติพัฒนาพฤติกรรมมุ่งขัดเกลาความประพฤติไม่เหมาะสมของพระภิกษุสงฆ์ บางข้อจึงต่างจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่กรอบของนิติธรรมก็อยู่ใน

แหวดวงของพระวินัยเพราะส่วนมากจะเกี่ยวกับ สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิในครอบครัว สิทธิในการสื่อสารรับสาร และการประพฤติในทางอบายมุขเป็นสำคัญ เป็นต้น

ดังนั้น กฎหมายระดับรัฐธรรมนูญ กล่าวโดยสรวัดจะ ต้องตราขึ้นเพื่อ “ประโยชน์สุขแห่งมหาชน” ซึ่งต้องสอดรับ กับพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

แสดงว่ากฎหมายทุกลำดับชั้นตอน ต้องเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ เจตนารมณ์ ที่ยุติด้วยธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม เพื่อให้หลักของนิติธรรม และคณะบุคคลที่ดำเนินงานตาม กระบวนการยุติธรรม จะต้องทำหน้าที่บริหารจัดการให้เป็นไป โดยธรรม เพื่ออะไร?

เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่มหาชนชาวไทยทุก ๆ คน โดยเสมอภาคกัน

จะพบความจริงว่า หากคนเราตระหนักถึงหลักของ ศีลธรรม จริยธรรมแล้ว ทุกคนล้วนเป็นฝ่ายมีส่วนในการบังคับ ใช้กฎหมาย หากมีสำนึกสูงเพียงพอก็เพียงแต่ยึดหลักของ พระปฐมบรมราชโองการดังกล่าว ซึ่งในความเป็นจริงหาก ปฏิบัติตามกันจริงๆ ในด้านเจตนารมณ์ของการร่างกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย การปฏิบัติตามกฎหมาย ที่สำคัญคือ บังคับใช้กฎหมาย เพียงแต่รักษาเจตนารมณ์ที่ว่า “โดยธรรม”

มีเป้าประสงค์ที่ให้ “เกิดประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ขอให้ยึดมั่นหลักอุดมการณ์เพียงนี้เท่านั้น ปัญหาเรื่องความยุติธรรมก็ยากที่จะเกิดขึ้น แต่เมื่อเรามองไปที่กฎหมายรัฐธรรมนูญจากมาตราต่างๆ ที่ยกมาแล้ว และแม้จะยกต่อไป จะมีความสวยหรู แต่ก็มีปัญหาในภาคบังคับใช้ การปฏิบัติ ตามกฎหมายกลับมีปัญหา เช่น

มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครอง

แม้สิทธิในการเดินทางของประชาชนอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแท้ๆ แต่กลับได้รับการขัดขวาง ตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่ ตำรวจ ทหาร กรมการขนส่ง ในระยะเวลาที่มีข่าวปรากฏทางสื่อทุกวัน แปลกที่การทำอย่างนั้นเป็นการละเมิดสิทธิศักดิ์ศรี เสรีภาพของประชาชนแท้ๆ บอกว่าย่อมได้รับการคุ้มครอง แต่กลายเป็นการลิดรอน ทำลาย

อะไรคือความยุติธรรม?

มาตรา ๕ ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือ ศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน.

มาตรานี้ก็เป็นเช่นเดียวกัน เป็นการสร้างภาพลวงตาแท้ๆ หากทำได้ประเทศไทยจะไม่ยากต่อการเรียกร้องความสมานฉันท์ ความสมานสามัคคี ตลอดถึงเอกภาพภายในสังคม หากยามใดสังคมยังขาดความเป็นธรรมความยุติธรรมความเที่ยงธรรม ตรงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การทำอะไรก็ตาม ที่

คนบางพวกยังมีความไม่ยุติธรรม แม้การตัดสินผิดถูกก็มี
มาตรฐานที่ต่างๆ กัน

ปัญหาเรื่องความไม่ยุติธรรม จากโฉมหน้าของประวัติศาสตร์
ศาสตร์ของมนุษยชาติ ได้เกิดความรุนแรงอย่างกรณีประเทศ
ฝรั่งเศส ที่มีการทำลายคุกบาสดิน ก็สืบเนื่องมาจากความไม่
ยุติธรรมที่แพร่หลาย กระจาย จนสุดที่ประชาชนจะแบกรับไว้
ได้เป็นหลักสำคัญ

การที่เอกสารนี้นำเอาเรื่องรามเกียรติ์มาเป็นบทเรียน เพื่อ
ต้องการหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงบุคคลในปัจจุบัน แต่ทุกอย่างใน
เรื่องรามเกียรติ์ ยังมีอยู่บริบูรณ์สมบูรณ์แม้ในปัจจุบัน แต่เรา
กลับขาดแคลนคนอย่างท้าวมาลีวราช จนยากจะหาใครมา
เทียบเคียงท่านได้เท่านั้น ในความเป็นจริงคิดว่าคนที่ทรงความ
เป็นธรรม ยุติธรรมมีมาก เพียงแต่ไม่ค่อยมีบทบาทในการ
ชี้ผิดชี้ถูกใคร ทำให้ผลจากความคิด การทำ การพูดของท่าน
จึงไม่ปรากฏแก่สาธารณชน จนมีการกล่าวขวัญยกย่องกัน
อย่างท้าวมาลีวราช ที่ปรากฏในวรรณคดีระดับมหากาพย์
มีคนอ่านกันกว้างขวางนับด้วยพันปี เมื่อนำมาเทียบเคียง
กับคนอื่น คนเหล่านั้นไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากอย่างท้าว
มาลีวราชเท่านั้น

แต่ประการสำคัญหากคนตระหนักรู้ว่า การสำแดงซึ่ง
ความยุติธรรม ตามสมควรแก่กรณีของภารกิจ บุคคลกรณี
ต่างๆ นั้น ในความเป็นจริงคือการปฏิบัติธรรมตามครรลองของ
สุจริตธรรมทางกาย วาจา ใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือจิตใจที่

ต้องมีความคิดอย่างนั้น เพราะกายกับวาจาอาจจะเป็นมารยา
ได้ หากใจขาดความสุจริต ยุติธรรมจึงต้องยุติด้วยเหตุผลและ
ความดี ความคิดจะต้องให้ความสำคัญแก่การปฏิบัติธรรมของ
ตนเป็นสำคัญ แม้เราจับหลักความคิดอ่านอย่างที่คติไทยพูด
ว่า “ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน” จนกลายเป็นมโนธรรม
สำนึกแน่นภายในใจ ที่จะดำรงรักษาความสุจริตในจิตของ
ตนเองไว้ เพราะนั่นคือคุณค่าแท้ของคน พระพุทธเจ้าจึงทรง
แสดงไว้ว่า “คนจะได้เกียรติก็เพราะความสัตย์” ใครสามารถ
ดำรงความสัตย์ไว้ได้ ย่อมสามารถทรงความเป็นยุติธรรมไว้ได้

ตามปกติแล้วยุติธรรมที่จัดเป็นมาตรฐานคือความมี
เหตุผล และมีความเคารพต่อเหตุผลตามสมควรแก่กรณี

ที่สำคัญคือต้องตระหนักว่า การดำรงความยุติธรรม คือ
การปฏิบัติตนไปตามหลักของกุศลธรรม ในขณะที่การขาด
ความยุติธรรมคือการตกอยู่ในกระแสของอกุศล ที่มีผลเป็น
ความทุกข์ และความทุกข์ความสุขนั้นให้ผลต่อเนื่องข้ามภพ
ข้ามชาติ ตรงตามหลักที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

คนที่ทำบุญเอาไว้ ย่อมผลิตผลิตินในโลกนี้ ละโลกนี้ไป
แล้วย่อมผลิตผลิติน เขาย่อมผลิตผลิตินในโลกทั้งสอง
เพราะตระหนักว่าตนได้ทำบุญไว้แล้ว

คนที่ทำบาปเอาไว้ย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ละโลกนี้ไป
แล้วย่อมเดือดร้อน เขาย่อมเดือดร้อนในโลกทั้งสอง เพราะ
มองเห็นว่าตนได้ทำบาปเอาไว้

วัตถุประสงค์ในการทรงบัญญัติ พระวินัยของพระพุทธเจ้า

มาตรฐานทางวินัย เป็นเช่นเดียวกับมาตรฐานทางกฎหมายของประชาชน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า เจตนาธรรมณ์ในการบัญญัติกฎหมายนั้น ควรทำด้วยความเมตตา หวังให้เกิดความปกติสุขภายในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและความสุขต่อสังคมเป็นประการสำคัญ การทรงบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้ามี ๑๐ ประการ สามารถจำแนกออกเป็น ๕ กลุ่ม คือ

๑. เพื่อประโยชน์แก่คณะสงฆ์ คือพระสงฆ์ยอมรับโดยพร้อมเพรียงกันว่า การทรงบัญญัติเช่นนี้เป็นการดี และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของคณะสงฆ์

๒. เพื่อบุคคล ๒ ประการ คือ เพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองท่านที่มีอหิชาศัยตั้งงาม และกำราบท่านที่มีความประพฤติขาดความละเอียดใส่ใจ

๓. เพื่อขจัดและแก้ปัญหาค ๒ ประการ คือ เพื่อขจัดเรื่องเสื่อมเสียที่เกิดขึ้นแล้ว และเพื่อป้องกันเรื่องเสื่อมเสียที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้นมาอีก

๔. เพื่อศรัทธาของประชาชน ๒ ประการ คือ เพื่อให้คนที่ยังไม่มีศรัทธาเลื่อมใสได้เกิดศรัทธาเลื่อมใส เพื่อให้ท่านที่ศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้ว มีความศรัทธาเลื่อมใสหนักแน่นขึ้น

๕. เพื่อพระธรรมวินัย ๒ ประการ คือ เพื่อความดำรงอยู่อย่างมั่นคงแห่งพระสังฆธรรม และเพื่อให้แต่ละท่านได้มีหลักในการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย

พึงสังเกตว่า พระวินัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายนั้น ไม่มีการบัญญัติในรูปมาตรการตัดสินลงโทษเป็นหลัก แต่เป็นการบัญญัติเพื่อพัฒนาองค์กร ทำหน้าที่ในการโอบอุ้ม ค้ำครอง ปกป้อง รักษา อภิบาล สมาชิกในองค์กร

เคยพบนิยามของกฎหมายนานมาแล้ว ท่านนิยามไว้ว่า “กฎหมาย คือบทบัญญัติที่รัฐตราขึ้นเพื่อบังคับความประพฤติของประชาชน ผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม จะต้องถูกตัดสินลงโทษ”

ซึ่งจากนิยามดังกล่าวนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ในการเพ่งโทษคนอื่น คอยจับผิดประชาชน จนบางคนมีความคุ้นชินต่อการใช้อำนาจ จนกลายเป็นอำนาจนิยม ซึ่งเป็นวิธีการที่คล้อยตามธรรมชาติของมนุษย์ เพราะคนในกระบวนการยุติธรรมก็คือคน แต่ธรรมชาติของคนนั้น ดังที่ท่านกล่าวไว้ในโคลงโลกนิติ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรว่า

๑๗๐ โทษทำผู้อื่นเพียง	เมถิดงา
ป้องติฉินนินทา	ห่อนเว้น
โทษตนเท่าฎา	หนักยิ่ง
ป้องปิดคิดซ่อนเร้น	เรื่องร้ายหายสูญ

ลักษณะความคิดในการเพ่งโทษคนอื่นนั้น จึงเป็นการ
 ตอบสนองสัญชาตญาณตามธรรมชาติของคน ที่มีพื้นฐาน
 ความคิดในรูปของการวิษยา เพ่งโทษ จนกลายเป็นความคิด
 ที่สะสมไว้มาก อันเป็นธรรมดาประการหนึ่งของคนที่มียศมี
 อำนาจมักจะเม้าหลงในยศอำนาจ อยู่ไม่น้อยเลย

จะอย่างไรก็ตาม หากท่านที่มียศศักดิ์สถานะตำแหน่ง
 ที่สมมติกันว่าสูง ถ้าท่านเหล่านั้นตระหนักความจริงว่า ใน
 ความเป็นยศนั้น อิศริยยศ และบริวารยศเป็นของชั่วคราว แต่
 เกียรติยศเป็นคุณค่าแท้ของยศทั้งหลาย พระพุทธเจ้าจึงทรงย้ำ
 เตือนเป็นหลักไว้ว่า

ยโส ลัทธาน มชฺเชยฺย คนได้ยศแล้วไม่ควรเมายศ

เพราะหากเมายศจะไยยศเป็นอำนาจ แทนที่จะใช้ธรรม
 เป็นอำนาจจะประสบผลบาปเป็นอันมาก ในขณะที่เดียวกันทรง
 แสดงทางมาแห่งเกียรติยศไว้ ในรูปของเหตุและอาการของ
 ท่านที่มากด้วยเกียรติยศ ให้ประกอบด้วยคุณธรรม ๗ ประการ
 คือ

“ยศย่อมนเจริญโดยยิ่งแก่คนที่มีความหมั่นขยัน มีสติ
 มีการทำงานที่สะอาด มีปกติใคร่ควรก่อนแล้วจึงทำ มีความ
 สำรวมระวัง เลี้ยงชีพโดยธรรม และไม่ประมาท”

ด้วยคุณธรรมเพียงเท่านี้ ท่านเหล่านั้นจะต้องกอบปรด้วย
พรหมวิหาร ๔ ตามฐานะของคนที่คุณเกี่ยวข้อง ไม่มีใจมาก
ด้วยอคติ ๔ ต่อคนทั้งหลาย และทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากการคิด
ทำ พุศของท่านจะยุติด้วยธรรม เป็นธรรม แหะเหียงธรรม
ไปโดยอัตโนมัติ ในความเป็นสังคมนั้น ฟังสังเกตดูจะพบว่า
ความยุติธรรม จะมีความเป็นเหตุ เป็นอาการ และเป็น
ผลสัมฤทธิ์ของภารกิจการงาน ที่อำนวยความสะดวกเป็นประโยชน์ มี
การเกื้อกูล และอำนวยความสะดวก ให้แก่คนที่ตนมีความเกี่ยว
ข้องด้วยเสมอ

ความเชื่อในกฎแห่งกรรม และสังสารวัฏ เป็นฐานสำคัญของใจ

ตามปกติแล้วปัญหาเรื่องศีลธรรม จะมีความยึดโยงอย่างสำคัญกับความเชื่อในกฎแห่งกรรม และกฎแห่งสังสารวัฏ หากคนขาดความเชื่อในเรื่องนี้ทุกอย่างจะกลายเป็นปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาจิตให้เกิดความตระหนักรู้สำนึกสำเหนียกถึงความยุติธรรม เพราะเขาไม่กลัวบาปกรรมและไม่กลัวนรก ที่ทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นความเห็นประเภทอุจเฉททิฏฐิ คือทุกอย่างขาดสูญไปพร้อมกับความตาย คนเราเกิดมาหนเดียว ตายหนเดียว จนถึงบางคนยังลังเล แต่ใจโน้มเอียงไปทางความไม่เชื่อมากกว่าความเชื่อ ที่พูดกันว่า

“ชั่วเมืองผี ก็ขอให้ตีเมืองคนก็แล้วกัน”

ดังนั้น หลักของสัมมาทิฏฐิคือปัญญาอันเห็นชอบในกฎแห่งกรรม จึงมีความจำเป็น แต่สัมมาทิฏฐิก็เป็นผลที่เกิดมาจากการศึกษาเรียนรู้จากข้างนอก และข้างนอกนั้นคนถือว่าเป็นหลักสำคัญที่สุด แต่คนต้องเป็นสัตบุรุษคือคนดี มีความสงบวาจา ใจ ดำรงตนอยู่ในสุจริตธรรม ท่านจึงแนะนำไว้อันเป็นคำกราบทูลของเทวดาต่อพระพุทธเจ้า โดยกราบทูลจากประสบการณ์ตรงของท่านความว่า

“บุคคลพียงนี้ร่วมกับสัตบุรุษอย่างเดียว พึงทำความ
สนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ชัดธรรมชาติของสัตบุรุษทั้งหลาย
ย่อมมีความดีไม่มีความชั่วเลย...ย่อมได้ปัญญา จะได้ปัญญาจาก
คนเหล่านี้หาได้ไม่...บุคคลย่อมไม่เศร้าโศกในท่ามกลางแห่ง
ผู้เศร้าโศก...ย่อมรุ่งเรืองในท่ามกลาง ญาติ...ย่อมไปสู่สุคติ...สัตว์
ทั้งหลายย่อมตั้งอยู่ชั่วนาน

ทุกท่านที่กราบพูลมาพระพุทธรูปเจ้าทรงอนุโมทนา และ
ทรงเสริมเติมให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นในบทธุดท้ายว่า

“บุคคลพียงนี้ร่วมกับสัตบุรุษอย่างเดียว พึงทำความ
สนิทสนมกับสัตบุรุษ เพราะรู้ทั่วถึงธรรมชาติของสัตบุรุษทั้งหลาย
บุคคลย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง”

จะว่าเป็นการคบหาสมาคมกับสัตบุรุษ จะสามารถ
พัฒนาตนเองไปตามลำดับตามจุดที่ทำเครื่องหมาย...เอาไว้
จนพระพุทธรูปเจ้าทรงสรุปว่า

จะสามารถทำตนให้หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้

แต่สัมมาทิฏฐิจะมีความสมบูรณ์ หรืออย่างน้อยให้
สามารถครองตนเองไว้ตามทำนองคลองธรรมได้จะต้องอาศัย
หลักการพัฒนาความคิดที่เรียกว่า

โยนิโสมนสิการ คือการทำไว้ในใจโดยอุบายวิธีที่แยบ
คาย มีความสมเหตุสมผล สามารถมองจากเหตุไปหาผล เช่น
การมองความยุติธรรม การตัดสินว่าใครผิดใครถูกตามหลัก
นิติธรรมหรือไม่ หากเรามองจากกระบวนการที่ถูกต้อง ตาม
โครงสร้างของเหตุแห่งวัฏจักร ๓ ประการ คือ

กิเลส เป็นต้นเหตุให้คนทำผิด ศีลธรรม เป็นต้นเหตุให้คนทำชอบ การกระทำของคนสองฝ่ายนี้เป็นเหตุให้เกิดผลเป็นความถูกต้องความผิด มีผลเป็นความดีความชั่ว ความสุขความทุกข์ตามสมควรแก่เหตุ ซึ่งเขาจะต้องรับผิดชอบต่อเหตุที่ตนได้กระทำลงไป ผลเหล่านั้นจัดเป็นวิบาก คือผลที่คนเหล่านั้นจะต้องได้รับตามสมควรแก่กิเลส กุศลธรรมที่ปรุ้งแต่งจิตของตนให้ทำกรรม ในส่วนของกฎแห่งกรรมเขาจะประสบความสำเร็จความทุกข์ความสุขตามสมควรแก่กรรมของตน แต่ในแง่ของนิติธรรม ตามหลักแล้วเขาจะต้องได้รับโทษหากเขาทำความผิด โทษจะมากหรือน้อยให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย เมื่อเขาไม่ทำคือไม่ผิด แต่เพราะเขาไม่ผิดเขาควรได้รับผลเป็นความสุขตามธรรมดาของกุศลธรรม ที่จะต้องอำนวยผลเป็นความสุข

แต่การที่มีปัญหาเรื่องความยุติธรรม คือเหตุไม่สอดคล้องกับผลในแง่ของนิติธรรม เพราะมีคนทำหน้าที่ในการชี้ผิดชี้ถูกซึ่งตามปกติบอกว่า

“ศาลทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม เทียงธรรม ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง”

ตามหลักความจริงแล้วเป็นเช่นนั้น แต่ความยุติธรรมในด้านการตัดสิน พิพากษาอรรถคดีที่อย่างไรท่านเหล่านั้นก็เป็นคน จึงมีปัญหามาแต่อดีตกาลนานไกล แม้แต่พระอิศวरीที่ประทานพรบางกรณีก็มั่วไปหมด อย่างเรื่องรามเกียรติ์ที่ได้ยกไว้เป็นตัวอย่างในตอนต้น แม้บ้านเราเองก็คงมีการตัดสินใน

ลักษณะยุติธรรมอยู่บ้าง เพราะถ้าไม่อย่างนั้นเสด็จในกรม
หลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์คงไม่มีคำเตือนสติลูกศิษย์เรียนกฎหมาย
จนดำรงตำแหน่งตุลาการไว้บทหนึ่งน่าคิดว่า

เอ็งกินเหล้าเมายาไม่ว่าดอก

แต่อย่าออกนอกทางให้เสียผล

เอ็งอย่ากินสินบาทคาดสินบน

เรามั่นชนชั้นปัญญาตุลาการ

ซึ่งเข้าใจว่านักกฎหมายทุกคนในประเทศนี้ คงพบเห็น
พระดำรัสบทนี้ของพระองค์ท่าน และสามารถซึมซับไว้ในใจ
เป็นอย่างดี

ดังนั้น ตามปกติแล้วเราถือกันว่าสถาบันตุลาการ เป็น
สถาบันที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถาบันเดียวที่สังคมให้ความ
ไว้วางใจและศรัทธามากกว่าสถาบันบริหาร และนิติบัญญัติ
แม้จะไม่ใช่ตัวแทนของประชาชนชาวไทยในทางตรงก็ตาม
แต่รัฐธรรมนูญกำหนดว่าเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตย ที่สำคัญ
คือก่อนที่ท่านเหล่านั้นจะเข้ารับตำแหน่งได้ถวายสัตย์ปฏิญาณ
สาบานตนต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ซึ่ง
ต้องเข้าใจและเชื่อไว้ก่อนว่าท่านปฏิบัติได้ตามสัตย์ปฏิญาณ
ตามรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ว่า

มาตรา ๒๐๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการ
ต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอดถวายสัตย์ปฏิญาณว่า
ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติ

หน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยปราศจาก
อคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความ
สงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุก
ประการ”

จากคำถวายสัตย์ปฏิญาณเหล่านี้ มีข้อความที่ถือว่า
หนักแน่นมั่นคง อย่างฉกรรจ์ทีเดียว จึงต้องยอมรับไว้ใน
เบื้องต้นว่า ท่านคงต้องปฏิบัติตามคำถวายสัตย์ปฏิญาณ

ส่วนใครจะมีข้อข้องใจ สงสัย ไม่แน่ใจ ก็ขอให้ไปตาม
สมควรแก่กรณี ที่ผ่านการใช้ระบบความคิด มากด้วยหลักของ
ความเห็นชอบ อันประกอบด้วยหลักฐาน เหตุผล โดยผ่าน
โยนิโสมนสิการ ด้วยเหตุผลที่มากพอ แต่ตอนต้นต้องยอมรับ
ว่าอำนาจการตัดสินใจผิดหลักนิติธรรม เป็นเรื่องที่ท่านต้อง
รับผิดชอบด้วยตนเอง

แต่ข้อที่คนดีควรตระหนักคือ การกระทำ การพูด แม้
แต่การคิดที่ไม่วางอยู่บนฐานแห่งยุติธรรม เป็นอกุศล มีผลเป็น
ความทุกข์แก่คนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมในชาติปัจจุบัน แต่
คนที่มีอาการกระทำ พูด คิดอย่างยุติธรรมต่อคนอื่นนั้น จะถูก
จิตสำนึกของตนเองเผาผลาญใจให้เร่าร้อน มีความวิตกกังวล
หลังจากตนได้ทำ พูด คิดไปแล้ว และที่สำคัญมากคือ อกุศล
ธรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจนั้น มีผลเป็นความทุกข์

ตลอดกาลยาวนาน พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า ย่อมหวัง
เหนี่ยวไปสู่อบาย คือการเกิดเป็นสัตว์นรก เปอต ดิรัจฉาน และ
อสุรกายอย่างใดอย่างหนึ่งตามปริมาณความเข้มข้นของอกุศล
ที่คนเหล่านั้นได้ทำลงไป และมีผลหนัก กลาง เบา แก่คนอื่น
คนที่เชื่อเรื่องบาปเรื่องบุญ ควรพิจารณาจากพระพุทธภาษิต
ที่ทรงแสดงไว้ในพระธรรมบทตอนหนึ่ง สำหรับคนที่ไม่เชื่อ
คงต้องปล่อยให้ไปไปตามกรรมของเขา พระพุทธภาษิตนั้น
ความว่า

**“ผู้ประทุษร้ายต่อท่านผู้ไม่ประทุษร้าย หากความผิดไม่ได้
ด้วยการป่ายความผิดให้ ย่อมเข้าถึงฐานะ ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง
ในเวลาอันรวดเร็วคือ ฟึ่งถึงทุกขเวทนาอันหยาบซ้ำสาหัส
ประสบความเสื่อม การแตกทำลายแห่งสรีระ การเจ็บไข้อย่าง
หนัก ความฟุ้งซ่านแห่งจิต เกิดการขัดแย้งกับราชการ การ
ถูกกล่าวต่ออย่างรุนแรง ความเสื่อมสลายแห่งหมู่ญาติ การ
ย่อยยับแห่งโภคสมบัติ ถูกไฟไหม้บ้าน การแตกทำลายแห่ง
ร่างกาย เขาเป็นผู้มีปัญญาทรมม ย่อมเข้าถึงนรก”**

กรณีของทุจริตทุกรูปแบบ พระพุทธเจ้าเวลาทรงแสดง
ผลแห่งทุจริต ในข้อสุดท้ายจะจบลงด้วยข้อความเหมือนกัน
ทุกๆ แห่งว่า

**“เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงทุกคติ วินิบาต
นรก อสุรกาย”**

ทรงแสดงไว้ในปฐมชาดกตอนหนึ่งว่า

“ท่านผู้เป็นใหญ่ยังไม่พิจารณาด้วยตนเอง ยังไม่เห็น
ความคิดของผู้อื่นว่ามากหรือน้อย ด้วยประการทั้งปวงแล้ว
อย่าเพิ่งลงอาญา”

ทรงแสดงไว้ในพระธรรมบทว่า

บุคคลไม่ชื่อว่า เป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรม เพราะเหตุพิจารณา
อรรถคดีโดยผลุนผลัน

ฝ่ายว่าบัณฑิต ผู้ไม่พิจารณาโดยผลุนผลัน เลือกถือเอาแต่
ข้อที่เป็นสาระ เหมือนถือตราชู พิจารณาผู้อื่นโดยธรรม โดย
สม่ำเสมอ ปราชญ์ผู้นั้นเป็นผู้รักษาธรรม เรากล่าวว่าเป็นผู้ตั้ง
อยู่ในธรรม

ทรงแสดงไว้ในสังคาโลวาทสูตรตอนหนึ่งความว่า

ผู้ประพฤติกว้างธรรม เพราะความรัก เพราะความชัง
เพราะความกลัว เพราะความหลง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม
เหมือนพระจันทร์ในวันข้างแรม

ทรงเน้นย้ำไว้ในสังคาโลวาทสูตรนั่นเองว่า

ผู้ใดไม่ประพฤติกว้างธรรม เพราะความรัก เพราะความ
ชัง เพราะความกลัว และเพราะความหลง ยศของผู้นั้นย่อม
เต็มเปี่ยม เหมือนพระจันทร์ข้างขึ้น

ตัวอย่างบุคคลที่อยู่ดีธรรมต่อคนอื่น

ในเขตวัดถุณีมีเรื่องของเปรตตนหนึ่ง เมื่อพระนารทเถระ พระอรหันต์ไปพบเข้า จึงสอบถามความเป็นมาของกรรมที่ท่าน มีอาการอย่างนั้น เพราะโดยภาพลักษณ์ของท่าน เป็นเทพบุตร แต่กลับต้องควักเอาเนื้อด้านหลังของตนเป็นอาหาร ข้อความที่พระนารทเถระสอบถามตนหนึ่งว่า

ท่านจิกเนื้อของตนกินเป็นอาหาร ท่านได้ทำความชั่ว อะไรไว้ด้วยกาย วาจา ใจ เพราะวิบากแห่งกรรมอะไร ท่านจึงจิกเนื้อหลังของตนเป็นอาหาร

เปรตตนนั้นได้กราบเรียนถวายท่านความว่า

ผมได้ประพฤติกุศล ด้วยการส่อเสียด พุดเท็จ และ หลอกลวง เพื่อความฉิบหายแก่คนในมนุษยโลก กระผมได้เข้าไปในหมู่มนุษย์เหล่านั้น เมื่อถึงเวลาควรจะพูดความจริง ตามความเป็นจริงที่มีความชัดเจนแล้ว ละเหตุและผลเสีย ประพฤติคล้อยตามธรรม

ผู้ใดประพฤติกุศลมีคำส่อเสียดเป็นต้น ผู้นั้นต้องจิกเนื้อ หลังของตนเองกิน เหมือนกระผมจิกเนื้อหลังของตนกินใน วันนี้

ข้าแต่ท่านนารทะ ทุกข์ที่กระผมได้รับอยู่นี้ท่านได้เห็น แล้ว

ชนิดเป็นคนฉลาด มีความอนุเคราะห์คนเหล่านั้นฟัง
กล่าวตักเตือนว่า

ท่านอย่าพูดต่อเสียด อย่าพูดเท็จ อย่าเป็นผู้มีเนื้อหลังของ
ตนเป็นอาหารเลย

เปรตตนนี้เป็นเปรตประเภทที่เรียกว่า เวมานิกเปรต เนื่องจาก
จากก่อนจะตายท่านสำนึกความผิดของตนเพราะมีคนตักเตือน
จึงได้รักษาศีลอุโบสถได้เพียงครั้งหนึ่ง และได้ตายไปในขณะที่
ตนมีศีล ศีลจึงให้ผลให้เป็นเปรตอยู่วิมานในตอนกลางวัน แต่
เป็นเปรตในตอนกลางคืน บุญก็ให้ผลเป็นเทวดา ผลจาก
วจีทุจริตส่งผลให้กินเนื้อหลังตนเองเป็นอาหาร เป็นเปรตประสบ
ความทุกข์ทรมานตลอดกาลยาวนาน

ยังมีเปรตอีกตนหนึ่ง เป็นผู้ตัดสินอรรถคดีที่ไม่เป็นธรรม
เช่นเดียวกัน พระโมคคัลลานเถระไปพบเข้าสอบถาม เพราะ
เปรตตนนี้มีลูกอันตะโตนมาก เดินไปก็แบกลูกอันตะไป ด้วย
ความทุกข์อย่างหนัก พระเถระสอบถาม ท่านก็เล่าอดีตกรรม
ของท่านว่าเป็นผู้พิพากษา กินสินบนมาในชาติที่เกิดเป็นมนุษย์

สมานฉันท์ สามัคคี มีได้หรือ?

ในความเป็นจริงตามธรรมชาติ คนเราหากมีความรัก ความเคารพ ความนับถือต่อกัน สมานฉันท์ สามัคคีไม่มีความจำเป็นจะต้องเรียกร้อง แต่จะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ แต่หากว่าคนกลุ่มหนึ่งมีความรู้สึกว่าตนถูกกลิดรอนสิทธิ์ ไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะการตัดสินใจ การพิพากษาไม่ยึดหลัก ยุติธรรม แต่กลับแสดงออกซึ่งอคติแม้เพียงข้อเดียว ไม่อาจจะให้เกิดสมานฉันท์ สามัคคีกันได้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนใดในโลก ก็ตาม หลักการในการสร้างสรรค์สามัคคี สมานฉันท์นั้น

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระสูตร ในนามพระสูตรที่เรียกว่า สาราณียธรรม ๖ ประการ ซึ่งคงจะได้มาทบทวนเพื่อหาจุดเด่นจุดด้อยของปัญหาเรื่อง “ความยุติธรรม” และสรรค์สร้างสมานฉันท์สามัคคีกันตามเป้าประสงค์

ข้อความในพระสูตรนั้นทรงแสดงไว้ความว่า

๑. จะทำอะไรกับใครๆ เมื่อไร ที่ไหนก็ตาม ให้ทำด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน

๒. จะพูดอะไรกับใคร หรือพูดถึงใคร ที่ไหน เมื่อไร ก็ตาม ให้พูดด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

๓. คิดอะไรถึงใคร เมื่อไรก็ตาม ให้คิดด้วยเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

๔. เป็นคนมีน้ำใจต่อกัน พร้อมทั้งจะเฉลี่ยแบ่งปันกันด้วยความอนุเคราะห์ สงเคราะห์กัน

๕. เป็นผู้มีความเคารพต่อพระธรรมวินัย กฎหมาย ได้รับการปฏิบัติต่อพระธรรมวินัย กฎหมายโดยเสมอกัน

๖. มีความเห็นเสมอกัน เข้ากันได้ ปรับความคิดเห็น เข้าหาจุดกลางทางความคิดกันได้ ไม่มีความขัดแย้งกันในด้านความคิดเห็น

ทรงแสดงว่าคุณธรรมเหล่านี้ หากสังคมใดมีพร้อมจะเป็นทางเกิดแห่งความรักกันและกัน ความเคารพกันและกัน เกิดการสงเคราะห์กันและกัน ไม่มีการทะเลาะวิวาทกัน สร้างสรรค์ให้เกิดสามัคคี และมีความเป็นเอกภาพ คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แหะละนั่นคือ

สมานฉันท์ สามัคคี มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สำคัญว่าเรามีความพร้อมที่จะเดินตามรอยบาทพระศาสดาของเราหรือไม่?

จากนิยามความหมายของคำว่า ยุติธรรม คือ ยุติ ก. ชอบ ถูกต้อง, ยุติธรรม, ความเที่ยงธรรม ความชอบด้วยเหตุผล เช่น

ศาลทวงไว้ซึ่งความยุติธรรม เที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ชอบด้วยเหตุผล ราคายุติธรรม กรรมการตัดสินอย่างยุติธรรม

๕๒ ยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

ปัญหาว่าความหมายของคำว่ายุติธรรมบางคำพอหาได้ในที่ต่างๆ ไป แต่ความยุติธรรมที่เกิดจากการตัดสินของคนอื่นกระทำต่อคนอื่น จนมีคนบางพวกมีความรู้สึกร่วมกันว่าไม่ยุติธรรม แต่แน่นอนคงไม่ทุกกรณี แต่ตามหลักแล้วการประกาศความยุติธรรม เป็นหน้าที่ของผู้ที่มีหน้าที่ ตรวจสอบ สืบสวน สอบสวน ใต้สวน พิจารณาสำนวนตัดสินใจฟ้องหรือไม่ฟ้อง จนถึงเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ที่ในความเป็นจริงควรมี ๓ ศาล อย่างศาลสถิตยุติธรรมทั้ง ๓ ศาล แต่กลับมีบางกรณีที่มีปัญหามาสงสัยว่า “ความยุติธรรมมีจริงหรือหากมีอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง” แต่ขอให้เห็นกันทั่วไปหรือคนส่วนมากเห็นก็น่าจะพอแล้ว แต่เพราะปัญหาเรื่องความยุติธรรม เป็นปัญหาประเภทที่เรียกว่า

ปัญหาคาแผ่นดิน ปัญหาคาโลกอยู่นานมาแล้ว

แม้ก่อนสมัยพุทธกาล ก็มีเหตุการณ์ไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น แม้สมัยนั้นจะใช้เกณฑ์ของศีลธรรมมาเป็นเครื่องตัดสินว่ายุติด้วยธรรมหรือไม่ แต่กลับมีเรื่องรุนแรงเกิดขึ้น จากการกระทำของพระเทวทัต อกุศลธรรมภายในใจของท่าน พัฒนาตนเองออกไปจนตกนรกอเวจีในที่สุด ปฏิบัติการของท่านทุกชั้นตอน กอปรด้วยอคติตลอด และมีความเข้มข้นจนยากต่อการแก้ไข บาปกรรมก็เลือกไล่ลงนรก เพราะการกระทำของท่านเอง

ประเทศไทยเราเคยมีชุมโจรเป็นอันมากในอดีต ที่เกิดจากการที่ตนไม่ได้รับความเป็นธรรมซ้ำซาก ยากที่จะอดทน

จนกลายเป็นโจรปล้นฆ่ากันเป็นเวลานาน เหล่านี้หากเรามองกันตามความเป็นจริง ผลเหล่านั้นเกิดมาจากเหตุคือความอยุติธรรม แม้การเกิดพรรคคอมมิวนิสต์ที่ผ่านมาก็มาจากความอยุติธรรม อย่างน้อยที่สุดเขามีความรู้สึกว่า เขาไม่ได้รับความเป็นธรรม กว่าที่จะแก้ไขลงไปได้แต่ละฝ่ายได้รับบาดเจ็บล้มตายไปเป็นอันมาก

สรุปว่าเรื่องความอยุติธรรมจะเป็นปัญหามาตลอด จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งบอกไว้ชัดเจน

ในส่วนใดของโลกก็ตาม หากประชาชนมีความรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรม และความอยุติธรรมกระจายไปมาก คนเหล่านั้นจะสะสมความแค้นไปตามลำดับ จะมีการค่อยๆ รวมตัวกันตามลำดับ จนมีปริมาณมากพอจะเกิดการต่อต้าน ต่อสู้กับอำนาจรัฐ

บางแห่งมีความรุนแรงขนาดพลิกแผ่นดินทีเดียว

กรณีเช่นนี้อ่ามองว่าเคยเกิดในอดีตเท่านั้น แต่ยามใดที่เข้าสู่เงื่อนไขเดียวกัน โอกาสที่จะเกิดแล้วเกิดอีกมิได้เสมอ

เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์จึงไม่เป็นการเกิดพร้อมกัน แต่เกิดแล้วเกิดอีกต่อเนื่องกันมา ในปัจจุบันเหตุการณ์ทำนองเดียวกันก็ก่อตัวในหลายประเทศ จึงควรช่วยกันคิดและช่วยกันขจัดเงื่อนไข ไม่ให้ความอยุติธรรมกระจายออกไป เพราะความรุนแรงจะตามมาได้เสมอ

เราเรียกร่อง สมานฉันท์ สมานสามัคคี ความมีเอกภาพ
ภายในชาติกันแพร่หลาย แต่ไม่มีเงื่อนไขให้เกิดผลที่เราต้อง
การ สังคมกลับมีความปรียก กระจายออกไปตามลำดับ การ
ป้องกันความอยุติธรรม จึงมีผลดีมากกว่าการขจัดความ
อยุติธรรม แต่การพยายามดำรงรักษาความยุติธรรมเอาไว้
เป็นดีที่สุด สำคัญว่า

ความยุติธรรมอยู่ที่ไหนใครเห็นบ้าง?

สมานฉันท์สรรค์สร้างสามัคคี

ตะโกนร้อง ร้องหา สมานฉันท์
ความเป็นเรา เป็นเขา ของเรานั้น
สามัคคี แม้จะมี เป็นเราเขา
คือยอมรับ นับถือ เท่าเทียม

อีกคู่ครอง ของใคร ใจนับถือ
ยามสื่อสาร อย่าดูเบา เอาแก่นแกน
ที่สำคัญ คือประโยชน์ โสติดิผล
ที่สำคัญ คือจิต เป็นมิตรกัน

เมตตากาย วาจา และน้ำใจ
มีระเบียบ มีวินัย ใจสบาย
ยุติธรรม เทียงธรรม นำสมัคร
สมานฉันท์ สามัคคี ไม่มีกัน

สมานฉันท์ สามัคคี นี้ผ่องแผ้ว
อยู่ยุติธรรม คืออคติ มิใช่ทาง
ตะโกนไป ใครจะฟัง คำท่านเล่า
ให้ความรัก สามัคคี มีได้นาน

สามัคคี สมานฉันท์ ควรสรรค์สร้าง
เพราะต่างคน ต่างคิด จิตก็ต่าง
ทุกๆ คน ต้องคิด จิตสรรค์สร้าง
แน่นเมตตา โมตรี ปราณิกัน

เพื่อสร้างสรรค์ สามัคคี ที่มุ่งหวัง
เป็นการหัน หลังหา สามัคคี
แต่คนเรา ต้องเคารพ ซึ่งศักดิ์ศรี
ชีวิตนี้ และทรัพย์สิน ไม่หมิ่นแคลน
ว่านี่คือ คู่ครอง ของหวงแหน
ต้องหนักแน่น ความจริง สิ่งเป็นธรรม
ย่อมเกิดผล แก่คนฟัง อย่างสร้างสรรค์
เคารพมัน เสรีภาพ ไม่หยาบคาย
อภัยภัย โมตรี มีมากหลาย
ความเห็นให้ เกิดมี ยุติธรรม
ให้เกิดรัก สามัคคี สมานฉันท์
เพราะขาดขวัญ ยุติธรรม ช่วยนำทาง
หากมีแล้ว ยุติธรรม ไม่พลันทาง
ที่สรรค์สร้าง สมานฉันท์ กันชั่วกาล
เพราะคลุกเคล้า อคติ ที่ล้างผลาญ
ต้องประสาน ยุติธรรม เครื่องนำทาง
แต่เส้นทาง ต้องดี มิขัดขวาง
ไม่ไกลห่าง คือรักสุข เกล็ดทุกซั๊กกัน
ใจอย่าห่าง ยุติธรรม นำสุขขวัญ
อย่าไหวหวั่น สามัคคี มีมาเอง.

ส. พรหมพันธุ์

เมืองไทย	คือดินแดน	แห่งเมืองพุทธ
แดนบริสุทธิ์	แผ่นดินธรรม	เมืองสยาม
ดินแดนพุทธ	ก่อนยุค	พ่อขุนราม
แดนงดงาม	เพราะพุทธนำ	ล้ำวิไล
ศาสนาพุทธ	เป็นศาสนา	ประจำชาติ
กษัตริย์ประกาศ	เด่นชัด	อย่าสงสัย
พุทธศาสนา	นั้นเป็นฐาน	สร้างชาติไทย
ต้องเข้าใจ	พุทธต้องอยู่	คู่เมืองไทย

พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๖

ดุสิตสมิต